

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

ΟΛΛΑΝΔΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ.

(Μετάφρασις).

Σημείωσις τῶν Ἐκδοτῶν.

Ἡ Ἐπιθεώρησις τῶν δύο Κόσμων, ἡ δημοσιεύ-
σασα κέρυσι τὸ διήγημα τοῦτο, προέταξεν αὐτοῦ προ-
οίμιον, περιέχον περιέργους καὶ κατανοκτικὰς εἰδήσεις
περὶ τῆς ἀνωμένου κυρίας, εἰς ἣν ὀφείλεται τὸ ἀ-
ριστούργημα ἐκεῖνο, καὶ περὶ τῶν ἄλλων αὐτῆς συγ-
γραμῶν. Ἐλπίζομεν δέ, ὅτι οἱ ἀναγνώσται τῆς Παν-
δώρας δὲν θέλουσι δυσαρεστηθῆ διότι, ἐκτὸς τοῦ διη-
γήματος, μετεφράσαμεν ἐνταῦθα καὶ ταύτην τὴν πολ-
λοῦ λόγου ἀξίαν εἰσαγωγῆν.

Προοίμιον.

Υπάρχουσι φύσει ποιητικαὶ ἀπεικονίζουσαι εἰς
ΠΑΝΔΩΡΑ.

ὅτι καὶ ἂν γράψωσιν ἢ λέγωσι, τὴν προαίθησιν τοῦ
προῶρου θανάτου. Τοιοῦτόν τι ἰδίως συνέβαινε εἰς
τὴν κυρίαν τὴν συγγραψάσαν τὸ, τε ἀνὰ χεῖρας διή-
γημα καὶ τὸν πρὸ καιροῦ γνωστὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας
ἀναγνώστας Ἰατρὸν τοῦ χωρίου. Πᾶς ὅστις διατρέξῃ
τὰς σελίδας αὐτάς, ἐν αἷς καταφαίνεται ἐγκεχαραγ-
μένη τοσοῦτον εἰλικρινὴς μελαγχολία καὶ εὐαισθησία,
δὲν δύναται βεβαίως, καὶ ἄκων, νὰ μὴ ἀνησυχῆσῃ
περὶ τῆς τύχης τοῦ τεχνίτου, τοῦ δημιουργήσαντος
τὰς εἰκόνας ἐκείνας τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς θλίψεως.
Ἡ δὲ ἀνησυχία αὕτη εἶναι εὐλογος, διότι τῶντι
πρώϊμος καὶ οἰκτρὸς θάνατος ἀφῆρπασε ἤδη τὴν ἐξο-
χον καὶ εὐφυᾶ ταύτην ψυχὴν ἀπὸ τὰ γράμματα, εἰς
τὰ ὁποῖα ἦτο ἀφρωσιωμένη καὶ ἀπὸ τοὺς πολυαριθμοὺς
φίλους, ὅτινες τὴν περιστοίχιζον. Δὲν πρόκειται σή-
μερον νὰ εἰπωμεν τὸ ὄνομα αὐτῆς· τὸ περὶ τούτου
καθήκον καὶ δικαίωμα προσήκει εἰς ἄλλους. Ἄλλα,
ἐκτὸς τοῦ κατωτέρω δημοσιευομένου διηγήματος, ἐ-
Φυ.Λιδ. 27.

πιθυμοῦμεν νὰ φέρωμεν εἰς φῶς καὶ ἑτέρα τινὰ τῶν ἔργων τοῦ ἐξαιρετοῦ ἐκείνου πνεύματος, διὰ νὰ ἐκτιμηθῶσι πληρέστερον ἅπαντες οἱ χρωματισμοὶ καὶ ἄπασαι αἱ ἐπόψεις τῶν προτερημάτων αὐτοῦ.

Στενὸς δεσμὸς καὶ τις, οὕτως εἶπεν, ἐνόησε ἐπικρατεῖ μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀποκαλύψεων τῆς τρυφερᾶς αὐτῆς καρδίας· καὶ τὸ κομψὸν οἰκοδόμημα τὸ ὁποῖον ἤγειρεν, ἂν καὶ ἀτελεὲς καταλειφθῆν, ἀναφαίνεται οὐδὲν ἦντον ἀρμονικόν. Ἔτις δὲ ἡ συνδέουσα τὰ ποιητικὰ ταῦτα πλάσματα ἰδέα; Τί τὸ αἶσθημα τὸ πρωτεῦον τῶν ἀπορρήτων αὐτῶν μελετημάτων, ἐν οἷς ἡ ἀγγινοια καὶ ἡ κατάνυξις τοσοῦτον ἐπιτηδεῖως συνάπτονται μετὰ σωτηρίων διδασκαλιῶν; Τὸ αἶσθημα τοῦτο εἶναι τὸ τοῦ καθήκοντος αἶσθημα, εἶναι ὁ μετὰ οἴκτου συγκεκρασμένος θαυμασμὸς τῶν θλιβερῶν θυσίων δι' ὧν τὸ πάθος καθαρίζεται, αὐταὶ δὲ αἱ ἀθηνέστεραι ψυχαὶ ἀναστυμνοῦνται καὶ ἐνισχύονται. Εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν δόγματα δλέθρια κατέστησαν τὴν νεωτέραν μυθιστορίαν συνένονχοι αὐτῶν καὶ δούλην, ἡ συζυγία αὕτη τῆς φαντασίας καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἡ παρεμβάδουσα ὡς ἐγκαίριος τις καὶ εὐλωτος διαμαρτύρησις, ἔχει πολὺ βεβαίως τὸ κύρος αὐτῆς καὶ τὸ κράτος. Διὰ νὰ βεβαιωθῆ τις ὁπόσον τὸ πνεῦμα εὐεργετεῖται χειροαγωγούμενον οὕτως ὑπὸ τῆς καρδίας, ἀρκεῖ νὰ ἀναγνώσῃ τὰς σελίδας αὐτὰς, τῶν ὁποίων ἡ ἡμέρος ἰσχύς ἐπενεργεῖ ἀνωδύνως καὶ ἐξευγενίζει τὰς ψυχὰς ἡμῶν, πραΰνουσα τὰ πάθη. Ἡ σωτηρία αὕτη δύναμις τῶν διαυγῶν ναμάτων ψυχῆς ὠραίας, εἶναι ἀναμφισβήτητος.

Συλλογὴ ποιήσεων ἐπιγεγραμμένη τὸ *Χειρὸγραφοῦ* τῆς μεγάλης θείας μου, διάφορα διηγήματα γνωστὰ μόνον εἰς φίλους, ἴσως καὶ τινὰ δοκίμια, τῶν ὁποίων δὲν ἐπέτρεψε τὴν συμπλήρωσιν ὁ ἐπελθὼν θάνατος, ἰδοὺ τὰ μόνον λείψανα τῆς ἀξιεράστου εὐραίας, τῆς ὁποίας τοσοῦτον βραχὺ ὑπῆρξε τὸ στάδιον. Τὸ *Χειρὸγραφοῦ* τῆς μεγάλης θείας μου εἶναι προγενέστερον τῶν διηγημάτων, διότι ἀπὸ τῆς ποιήσεως ἡ φιλόλογος γυνὴ μετέβη εἰς τὴν μυθιστορίαν. Ἄλλ' ὅμως ἡ μυθιστορικὴ τέχνη ὑποφαίνεται ἤδη ἐν τοῖς ποιητικοῖς ἐκείνοις προανακρούσμασι. Τὸ προοίμιον τῆς ποιητικῆς ταύτης συλλογῆς, τὸ προθέμενον νὰ ἀποκρύψῃ, διὰ καλύμματος ἐλαρροῦ, ἀπὸ τὸν ἀναγνώστην τὸ ἀληθὲς τῆς αἰδοῦ πρόσωπον, ἐγράφη ἐν εἰδει μυθιστορηματος μετὰ πλείστης ἐπιτηδεύσεως. Ἡ ἐλεγεῖακὴ αὐρα ἀποβάλλει ἐν αὐτῇ διὰ τοῦτο μάλιστα δευτέρα καὶ διαπεραστικωτέρα, ὅτι διαυλωνίζεται διὰ πυκνῆς ἀφηγήσεως· ἡ δὲ πολλάκις εἰς τὰ χεῖλη ἐκείνα ἐπανερχομένη ἰδέα τοῦ ἐν νεότητι θανάτου, ἐπιτιχάζει κατανοητικῶς τὰς πρώτας ταύτας τῆς συλλογῆς σελίδας.

Ἐν ἀκμῇ χειμῶνος, ὁ νέος κόμης Ἐβερσάκης, ἐγκαταλείπων τὰς λαμπρὰς διασκεδάσεις τοῦ Παρισινοῦ βίου, ἀπέρχεται ἀπὸ τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης. Διαιτί; Διότι καθ' ἣν στιγμὴν ἐτοιμάζετο νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν χορὸν, ἔλαβεν ἀπὸ τὸν ἐπιστάτην τοῦ ἐν Ἐβερσάκῃ αὐτοῦ πύργου ἐπιστολήν, ἀναγγέλλουσαν τὸν θάνατον τῆς μεγάλης αὐτοῦ θείας, τῆς ὁποίας εἶναι ὁ μόνος κληρονόμος. Ὁ κόμης δὲν ἐγνώρισε ποτὲ τὴν

μεγάλην ταύτην θείαν· ἀμυδρὰν δὲ μόνον διετήρησεν ἐνθυμησιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θείου, τοῦ μαρκιωνος, ὅστις διήγαγεν ἅπαντα τὸν βίον ἐν τῷ πύργῳ ἐκείνῳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε πρὸ πολλῶν ἐνιαυτῶν. Ἀναχωρεῖ λοιπὸν διὰ νὰ παραλάβῃ τὴν ἀξέδολον περιουσίαν, τὴν περιελθοῦσαν αὐτῷ ὡς ἐκ τοῦ θανάτου τῆς μαρκιωνίδος. Ἐνῶ δὲ καθ' ὅδον ἐραντάζετο ὅτι θέλει εὔρει χαριστάτην τινὰ ἐπαυλιν, ὑπὸ ἐλαιῶνων καὶ ἀλοῶν περιστοιχιμένην, οἶαι αἱ ὑπὸ τοῦ γλαυκοῦ τῆς μεσημβρίας οὐρανοῦ ἰλαρυνόμεναι, θλιβερὰν αἴφνης προξενεῖ εἰς αὐτὸν ἐντύπωσιν ἡ θεὰ τοῦ πύργου τῆς Ἐβερσάκης, τοῦ ἐγειρομένου εἰς τὰ πλευρὰ ὄρους αὐχμηροῦ, ἐν μέσῳ ἀληθοῦς ἐρημίας. Ἡ δὲ θλίψις του ἠξήθηεν ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὸν πύργον, καὶ, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ γέροντος ἐπιστάτου Φιλίππου, διέτρεξε τὰ ἐγκαταλειμμένα καὶ γυμνὰ δώματα τῆς γοθτικῆς ταύτης κατοικίας. Ἐν τῇ μεγαλητέρα αἰθούσῃ, μέγα ἐκ μαρκοῦ δέρματος κλινοκαθέδριον, μονόπους τράπεζα καὶ ἰστός κεντητήριος, παρεββίμενος πλησίον ἐνὸς τῶν παραθύρων, ὑπεδείκνυσεν, ὅτι ἐνταῦθα ἐκάθητο συνήθως ἡ μαρκιωνίς. Μετὰ δὲ τὴν αἴθουσαν ταύτην ἦτον ὁ κοιτῶν, ἐρημος καὶ σκυθρωπός, ὡς ὅλα τὰ λοιπὰ δωμάτια. Δύο μόνον εἰκόνες κοσμοῦσι τοὺς τοίχους· ἡ μὲν παρίστησι τὸν μαρκίωνα, γέροντα στρατιώτην φέροντα τὴν στολὴν τῶν λαμπρῶν τῆς νεότητος ἡμερῶν· ἡ δὲ... ἄλλ' ὁ κόμης, ἰδὼν αὐτὴν, δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴν ἀφήτῃ φωνὴν ἐκπλήξεως καὶ ἀπορίας. Οἱ χαριέστατοι οὗτοι χαρακτῆρες γυναικὸς εἰκοσαιοῦς, εἶναι ἄρα γε οἱ χαρακτῆρες τῆς μεγάλης αὐτοῦ θείας; Ναι, τῶντι, διότι ἡ μαρκιωνίς τῆς Ἐβερσάκης ἦτο δευτέρα τοῦ μαρκιωνος σύζυγος, ὁ δὲ γέροντος ἐπιστάτης διηγείται ὡς ἐξῆς τὴν ἱστορίαν τοῦ δευτέρου αὐτοῦ γάμου.

« — Πῶς, ἀνέκραζα, ἡ μαρκιωνίς τῆς Ἐβερσάκης. . . »

« — Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν, ἀπήνησεν ὁ γέροντος ἐπιστάτης, ἐπάγων τὴν χεῖρα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, ἐν οἷς νέον διέλαμψε δάκρυον.

« Βραχεῖα δὲ ἐπῆλθε σιωπῇ, καθ' ἣν ἐγὼ μὲν ἐκύτταξα τὸ ὄλον οἶκημα καὶ τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ εὕρισκόμην, ὡς ἂν δὲν εἶχον ἐτι ἰδεῖ αὐτὰ, ὁ δὲ Φίλιππος ἐνόησεν ἀπὸ τὰ βλέμματά μου, ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τὰ διατρέξαντα ἔθεν ἐπαναλαβῶν μετ' ὀλίγον τὸν λόγον »

« — Ἡ κυρία ἦτο δευτέρα τοῦ Κ. μαρκιωνος σύζυγος, με εἶπε, ἰδοὺ δὲ τί καὶ μόνον γνωρίζωμεν περὶ τοῦ δευτέρου αὐτοῦ γάμου, ὅστις ἐπροξένησε καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀπορίαν τὴν ὁποίαν αἰσθάνεσθε τὴν στιγμὴν ταύτην. Ὁ Κ. μαρκίων εἶχε πρὸ καιροῦ χρεῖσαι, ἔχασε δὲ καὶ τοὺς δύο αὐτοῦ υἱούς, ὡς τε διῆγε τὸ γῆρας ἐρημος καὶ τεθλιμμένος. — Πολλοὶ γέλωτες δὲν ἠκούοντο ἐν τῷ πύργῳ τούτῳ, ὅσκις δὲν εὕρισκοντο ἐν αὐτῷ εἰμὴ ὁ Κ. μαρκίων, ἡ γραῖα Γοθῶν καὶ ἐγὼ. Τὸ κατ' ἐμὲ ἐπεθύμουν πολὺ νὰ παραλάβῃ πλησίον του κανένα ἐκ τῶν συγγενῶν του· ἄλλ' οὐδ' αὐτὸς οὐδ' ἐγὼ ἐγνωρίζομεν ποῦ εὕρισκοντο. Ὁ Κ. μαρκίων εἶχεν ἄλλοτε συγχισθῆ μετ' τὸν Κ. πάππον

σα, τοσοῦτον, ὥστε διέκοψαν διὰ παντός πᾶσαν συγγενικὴν πρὸς ἀλλήλους σχέσιν, καὶ πολλάκις με ἔλεγεν ὅτι ἐπρότιμα νὰ ζῆ καὶ ν' ἀποθάνῃ μόνος παρὰ νὰ καλέσῃ πλησίον του κανένα ἐκ τῶν γόνων τοῦ νεωτέρου κλάδου τῆς οἰκίας του.

« Ἐζῶμεν λοιπὸν μόνοι, δλομόναχοι, βίον ἀθρόμβον, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἄχαριν, ὅτε, μίαν ἡμέραν, μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ ταχυδρομείου, ὁ Κ. μαρκίων με ἐκάλεσε, με διέταξε νὰ εἶπω νὰ ζεῦξωσι τοὺς ἴππους εἰς τὸ ὄχημά του, τὸ ὁποῖον ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἀνεπαύετο εἰς τὸ ἀμαρτωτόσιον, καὶ νὰ ἐτοιμασθῶ νὰ συνταξιδεύσωμεν. Τῶντι τὴν ἐπιούσαν τὸ πρῶτ' ἀνεχωρήσαμεν· ἦτο δὲ ἡμέρα χειμερινὴ καὶ ὠμοίαζε πολὺ τὴν σημερινήν.

« Ὁ γέροντος ἀθέντης μου καὶ ἐγὼ δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ὀδοιπορῶμεν οὐδὲ ταχέως, οὐδὲ πολλὰς κατὰ συνέχειαν ὥρας, ὥστε μόλις μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐφθάσαμεν εἰς Καρακασόννην. Ἐκεῖ ὁ ἀθέντης μου ἐξεπέψεν εἰς οἰκίαν πενιχρὰν, καὶ ἀμέσως εἰσῆλθεν εἰς δωμάτιον, ἐν ᾧ εὕρισκοντο εἰς γέροντος, πάσχων δεινῶς, καὶ μία κόρη κλαίουσα πλησίον του. — Ὁ Κ. μαρκίων ὠνόμασε τὸν ἀσθενῆ φίλον του, ἀγαπητὸν καὶ κατὰ φίλον του, τὸν ὠμίλησε με πολλὴν ἀγάπην καὶ τὸν ἐπανελάβε πολλάκις ὅτι θέλει ἐννοιασθῆ τὴν κόρην του, ὅτι δὲν θέλει τὴν ἐγκαταλείψῃ καὶ ὅτι εἰμπορεῖ νὰ ἀποθάνῃ ἡσυχος περὶ τῆς τύχης τῆς κόρης του.

« Μετὰ δύο ἡμέρας, ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος ἐξέπνευσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Κ. μαρκίωνος, τὸν ὁποῖον ἠυχαρίστει καὶ ὑλόγει, ἡμεῖς δὲ ἐπανήλθομεν εἰς Ἐβερσάκην μετὰ τῆς ὄρφανης, ἣτις ἔκλαιε πικρὰ δάκρυα.

« Ἡ Γοθῶν, ἐξηκοντοῦτις ἤδη οὔσα, δὲν ἦτο πολλὰ ζωηρά, ὁ Κ. μαρκίων καὶ ἐγὼ εἰμεθα ἐτι νεώτεροι, ἀλλὰ τελευταῖον οἱ τρεῖς γέροντες κάτοικοι τοῦ πύργου ἔκαμαν ὅ,τι ἠδύναντο διὰ νὰ περιποιηθῶσι καὶ νὰ παρηγορήσωσι τὴν νέαν ταύτην κόρην, ἣτις εἶχεν ἀγγελικὴν ἡμερότητα καὶ ἤρχιτεν ἀμέσως νὰ μᾶς ἀγαπᾷ.

« Ἡ παρουσία τῆς ἔδωκε νέαν εἰς τὸν πύργον ζωὴν καὶ κατέστησεν ἡμᾶς σχεδὸν εὐτυχεῖς. Εὐθύμως δὲν ἦτον, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ τῆς ἦτο εὐδία καὶ μόνον βλεποντες αὐτὴν εἰμεθα ὄλοι εὐχαριστημένοι. Ὁ Κ. μαρκίων ἐφοβήθη κατ' ἀρχὰς μήπως ἡ κόρη ἐκείνη πλάξῃ τὸν χειμῶνα εἰς τὸν παλαιὸν αὐτὸν πύργον, διότι ἄλλοτε εἶχε ζῆσει εἰς μεγάλας πόλεις καὶ ἐσύχναζεν εἰς τὰς συναστροφὰς μετὰ τοῦ πατρὸς τῆς· ἄλλ' ἡ Κ. Μαρία, φιλοῦσα τὰς χεῖράς του, τὸν ἔλεγε, μετὰ τὸ γλυκὺ μειδιάματά της, ὅτι δὲν ἐπόθει τίποτε ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αὐτῆς βίου, τίποτε ἐκτὸς τῆς παρουσίας ἐκείνων τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς ἠδρόκησε νὰ καλέσῃ παρ' ἑαυτῶ.

« Ὅταν ἐτελείωσεν ὁ πένθιμος τῆς νέας κόρης χρόνος, ὁ Κ. μαρκίων ἔστειλε καὶ ἔφερε μίαν ἡμέραν τὸν ἐρημέριον τοῦ χωρίου· ἐπειτα δὲ, διατάξας τὴν Γοθῶν καὶ ἐμὲ νὰ εἰέλθωμεν, ἀπεφῆντο ἐκεῖ ἐπιπαρουσία ἡμῶν, ὅτι θέλει νυμφευθῆ τὴν Κ. Μαρίαν, ὅτι πρέπει νὰ θεωρῶμεν αὐτὴν τοῦ λοιποῦ ὡς κυρίαν

τῆς οἰκίας καὶ ὅτι ἐλπίζει ὅτι θέλομεν τὴν ὑπηρετήσῃ πιστῶς ὄχι μόνον τότε, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ, ὅτε ἅπασα ἡ περιουσία του θέλει μεταβιβασθῆ εἰς τὴν κυριότητα τῆς νέας μαρκιωνίδος Ἐβερσάκης.

« Εἰς διάστημα ἐνὸς ἔτους ἀπηλάσκαμεν τὴν γαληνωτέραν εὐδαιμονίαν ὅση δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐπιγῆς. Ὁ ἀθέντης μου δὲν ἠσθάνετο ὅτι πάσχει, τοσαύτην εὐτυχίαν ἐπροξένουν εἰς αὐτὸν αἱ περιποιήσεις τῆς γυναικὸς του. Ἀλλὰ ἦτον ἤδη πολὺ γέροντος καὶ ἐντελῶς ὑπὸ τῆς ἡλικίας καταβεβλημένος· ἐφθασε λοιπὸν ἡ ὥρα τοῦ θανάτου του, καὶ, καταλιπὼν ἡμᾶς, μᾶς ἐούστησε πάλιν τὴν νέαν κυρίαν μας. — Τότε ἐνόμισα ὅτι ἡ Κ. μαρκιωνίς θέλει ἀπέλθει ἀπὸ τοῦ πύργου τῆς Ἐβερσάκης διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ εὐξῇ τοὺς συγγενεῖς της, καὶ ἐτοιμαζόμενη καθ' ἐκάστην νὰ λάβῃ τὴν διαταγὴν τῆς ἀναχωρήσεώς μας· ἀλλ' αἱ ἡμέραι παρήρχοντο, ἡ δὲ κυρία δὲν μετέβαλλε παντάπασιν τὸν μόνηρον καὶ σιωπηρὸν αὐτῆς βίον· παρετήρησα μόνον μετ' ὀλίγον, ὅτι ἀπέβαιεν ὠχροτέρα καὶ ἀδυνατωτέρα παρὰ ποτέ. Πολλάκις τὴν ἤκουσα νὰ βῆξῃ, καὶ ἤρχισα νὰ ἀνησυχῶ μήπως ἀσθενῆ χωρὶς νὰ μᾶς τὸ λέγῃ.

« Δὲν εἰμπορεῖσα νὰ κρῦψω ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸν φόβον μου αὐτὸν, καὶ μίαν πρῶταν ἀπεφάσισα νὰ τὴν ἐρωτήσω περὶ τῆς υγείας της.

« — Ναι, ἀγαθὲ μου Φίλιππε, εἶμαι ἄρρωστος, με ἀπήνησεν· ἦλθε καὶ ἡ ἐδικὴ μου σειρά!

« Καὶ ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι δὲν τὴν ἐνοῶ, ἐπρόσθεσεν αἱ δύο μεγαλητέροι ἀδελφαὶ μου ἀπέθανον ἀπὸ φθίσις, εἰς τὴν ἡλικίαν μου. Τώρα προσεβλήθη καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸ αὐτὸ πάθος.

« Καὶ ἐπειδὴ τὴν παρεκάλεσα θερμῶς νὰ ἀφήσῃ τὸν πύργον αὐτὸν, νὰ ὑπάγῃ εἰς κάμμιαν πόλιν διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν, νὰ καλέσῃ πλησίον της τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους αὐτῆς, ἐπέθεσε σχεδὸν τὴν μικρὰν αὐτῆς χεῖρα εἰς τὰ χεῖλη μου, καὶ,

« — Συγγενεῖς δὲν ἔχω πλέον, με εἶπε με πρᾶότητά· φίλους, ἤμην τόσον τόσον νέα ὡς τε δὲν ἀπέκτησα· τὸ δὲ νὰ ἐπαέλθῃ εἰς τὸν κόσμον, τότε ὅτε εἶμαι πλουσία καὶ ἐλευθερά, — ὄχι, ὄχι, Φίλιππε, δὲν τὸ θέλω! — Μετ' ὀλίγον ἀνάγκη ν' ἀποθάνω, τὸ αἰσθάνουσα, καὶ ἐκεῖ, εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν τὸν ὁποῖον ἐγκατέλιπον, εἰμπορῶ ἢ νὰ ποθῆσω πολὺ τὴν ζωὴν, ἢ νὰ γαρῶ πολὺ διότι τὴν ἀρῶ. — Ἐδῶ ἐξεναντίας, ἡ ψυχὴ μου εὕρισκει τὴν ἐρημίαν ἣτις προσήκει εἰς αὐτὴν. Ἐδῶ, ἡ λύπη τὴν ὁποίαν αἰσθάνομαι διὰ τὴν φθίνουσαν ζωὴν μου, εἶναι ἡ ἡδέια ἐκείνη λύπη τὴν ὁποίαν πάσχομεν ἀποχωριζόμενοι ἀπὸ πάντα φίλον, καὶ ἀπ' ἐτέρου ἡ ζωὴ δὲν ἀποβαίνει εἰς ἐμὲ τοσοῦτον πολυτίμος, ὥστε νὰ καταστήσῃ πικροτάτην τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θέλω τὴν ἐγκαταλίπει. — Ὁχι, Φίλιππε, ἂς μείνω ἐδῶ καλῆτερα.

« Ἐπέμεινα πολὺν καιρὸν· ἀλλ' ὅταν ὁ ἰατρὸς τὸν ὁποῖον ἐκάλεσα μ' ἐπανελάβε πολλάκις ὅτι δὲν ὑπάρχει κάμμία ἐλπίς, ὑπέκυψα εἰς τὴν ἀνάγκην, καὶ, περιποιούμενος τὴν κυρίαν μου ὅσον ἠδυνάμην, δὲν τὴν εἶπον πλέον ποτέ νὰ ἀφήσῃ τὸν πύργον τὸν ὁποῖον ἠγάπα. Ἐξηκολούθησε λοιπὸν τὸν ἀπερίσπαστον αὐτῆς βίον, χωρὶς νὰ ὑποφέρῃ πολὺ καὶ πρὸ πάντων χωρὶς

νά παραπονηται. Ἐγραφε δὲ πολλὰς καθ' ἑκάστην ὥρας . . .

« Ἐίς ποῖον; ἐρώτησα ἀμέσως.

« Εἰς κἀνένα, ἀπήντησεν ὁ Φίλιππος. Ἐγραφεν, ἔλεγε, διὰ τὸ διασκεδάσει, καὶ ὁμῶς ἔκλειε γράφουσα . . . Ἄλλὰ τί ἔγιναν τὰ ἔγγραφα αὐτά;

« Δὲν τὰ πῦρα, κύριε κόμη; ἡ κυρία τὰ ἔκαστε βεβαίως.

« Λοιπὸν, ἔπειτα, Φίλιππε;

« Ἐπειτα; κύριε κόμη; δὲν ἔχω τι νὰ προσθέσω . . . ἡ κυρία ἀπέθανεν . . . Ὁ ἐπιμελητὴς τῶν υποθέσεων τοῦ Κ. μαρκιωνος ἔμαθε μετ' ὀλίγον τίς ἦτον ὁ συγγενὴς του εἰς τὸν ἀντικεῖνον ἢ κληρονομία τοῦ κτήματος αὐτοῦ, σὰς ἔγραψα, ἤλθετε καὶ ἰδοὺ σὰς παραδίδω τὰς κλεῖς τοῦ πύργου.

« Τῶνόντι ὁ γέρον ἐπιστάτης μ' ἐνεχείρισε διαφόρους κλεῖς. Ἐγὼ δὲ, λαθὼν αὐτάς, ἐκράτησα συγχρότως ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὴν χεῖρα τοῦ Φιλίππου εἰς τὰς χεῖράς μου.

« — Ἀγαθὲ μου Φίλιππε! τὸν εἶπα καὶ ἐδῶ ἐστάθην . . . Αἱ λέξεις αὐταί, τὰς ὁποίας ἐπόρερε συνήθως ἢ πρὸ μικροῦ ἀποθανοῦσα νέα συνεκίνησαν τὸν ἐπιστάτην καὶ ἐτάραξαν ἐμὲ αὐτόν. Μετ' ὀλίγον ὁμῶς τὰς ἐπανέλαβον ἐκ νέου. Ἡ καρδία μου ἦτον ἀξία νὰ τὰς ἐπαναλάβῃ, καὶ ἠθρονομένη ὅτι δὲν τὰς ἐβεβήλονα προφέρων αὐτάς. — Ἀγαθὲ μου Φίλιππε, εἶπέ νὰ μὲ φέρουν φῶς εἰς τὸ δωμάτιον αὐτὸ θέλω νὰ περάσω τὴν ἐσπέραν μου.

« Μετ' ὀλίγον ἔμεινα μόνος εἰς τὸν κοιτῶνα τῆς μαρκιωνίδος Ἐβερτάκης. Τὰ παράθυρα καὶ αἱ θύραι ἦσαν ἐπιμελῶς κλεισμέναι, δύο δὲ κηρία ἔκλειον ἐμπρὸς μου ἐπὶ μικρᾶς τραπέζης. Ἄμα ἔπαυσα τοῦ ν' ἀκούω τὰ βήματα τοῦ ἀπερχομένου Φιλίππου, ἔβησα τὸ φῶς εἰς τρόπον ὥστε νὰ φωτίσῃ τὴν εἰκόνα τῆς μαρκιωνίδος, καὶ ἤρχισα νὰ τὴν παρατηρῶ με προσοχήν.

« Ἦτον ἀδύνατον νὰ τὴν κυττάξῃ τις ἄνευ συγκινήσεως, μάλιστα ὅταν πρὸ μικροῦ ἤκουσε τὴν διήγησιν τοῦ ἐπιστάτου. Ἡ νέα αὐτῆ γυνὴ εἶχε τὸ εἶδος τοῦ κάλλους τὸ ἐκπηγάζον ἀπὸ τῆς ψυχῆς; μᾶλλον ἢ ἀπὸ τῆς εὐρυθμίας τῶν χαρκτηρίων, καὶ ὅλον τὸ πρόσωπόν της ἔφερε τὸν ἀνεκλάλητον ἐκείνον τύπον, τὸν ὁποῖον ἡ ἀσθένεια μόνη δίδει εἰς τὴν νεότητά. Ἦτο δὲ ὠχρὰ, καὶ οἱ πλόκαμοι τῆς ξανθῆς αὐτῆς κόμης συνεδύζοντο ἀρμονικῶς μετὰ τὴν νεκρικὴν λευκότητά τῆς ὄψεως. Οἱ μεγάλοι καὶ κυανοὶ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς δὲν ἔδλεπόν τι, ἀλλ' ἐσκέπτοντο. — Τὸ στόμα ἤρχετο νὰ μειδιᾷ, ἀλλὰ τὸ θλιβερόν αὐτὸ μειδίσμα ὡς ἂν ἐλυπεῖτο διότι ἐπεκλήθητο εἰς τὰ χεῖλη ἐκεῖνα. Ἡ ἐσθὴς ἦτο λευκή, αἱ δὲ δύο χεῖρες, τὰς ὁποίας ἐστήριζεν ἐπὶ τῶν γονάτων, ἐκράτουν βῆδον σχεδὸν μαρμαμένον, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνατό τις νὰ μὴ παραβάλλῃ μετὰ τὴν δρέψαταν αὐτὸ γυναικῆ.

« Πολλὴν ὥραν ἐκύτταξα τὴν ἐπαφρόδιτον αὐτὴν εἰκόνα, ἣτις με ἐφάνετο τότε ἀλαλαχθάνουσα ζωὴν. Ἦθελα νὰ εἰσδύσω εἰς τὰ μύχια τῆς ψυχῆς ἐκεῖνης, τῆς ἀλάλου διελευσμένης τὴν κοιλάδα τῆς ζωῆς. Ὁ ὀφθαλμὸς μου τὴν ἐξέταζεν ἐπιμελῶς καὶ τὰ χεῖλη

μου ἐψιθύριζον πρὸς αὐτήν. Ἄρα γε ἔκλαυτες; Ἄρα γε ὑπέρερες ἢ μήπως ἠγρόντες τὴν ζωὴν; — Ἄρα γε ἐμακάρισες τὴν ἐρημίαν σου ἢ ἐγόγγυσες κατὰ τῆς τύχης σου; — Τί ἐκρυπτε τὸ ἤθεμον αὐτὸ μειδίσμα, τὸ τοσαύτην εἰς ἐμὲ ἐμπνέον θλίψιν; — Νέα κόρη ἢ ἄγγελος, ἄρα γε συμπαρέλαθες μετ' ἐαυτῆς διὰ παντὸς τὸ μυτήριον τοῦ βίου σου; καὶ δὲν θέλομεν πλέον ποτὲ μάθει τι περὶ τῶν εὐαρίθμων στιγμῶν τὰς ὁποίας μετ' ἡμῶν ἐπέρατες;

« Καὶ ἡ εἰκὼν ἦτο πάντοτε ἐκεῖ μετὰ τὸ ἄσχοπον ἐκεῖνο βλέμμα, τὸ ὁποῖον ἐνόμιζες προσηλωμένον εἰς ἀπώτατόν τι ἀντικείμενον, καὶ τὸ γαλήμιον μειδίσμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐφάνετο νὰ ἦναι ἀνθρώπου μειδίσμα. — Περαιτέρω τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ εὕρισκόμην, ἐξέτατα ὅλα τὰ ἐπιπλα, ἐσθῆματα τὰ βιβλία τῶν προσευχῶν, τὰ ἀνοῖξα, μετετόπισα τὸ κρεμαστὸν ὡρολόγιον, ἐβόλα τὰς χεῖράς μου εἰς τὰ κρυτάλλινα ἀγγεῖα τὰ ἐπὶ τῆς θερμάστρας κείμενα, ἠνοῖξα τὰς τραπέζας, — ἀλλὰ τίποτε δὲν εὔρον, τίποτε! . . . Παλαιὸν τι γραφεῖον, κατεσκευασμένον ἀπὸ μαῦρον ξύλον, ἐστρεκεν εἰς μίαν γωνίαν τοῦ δωματίου. ἔκκλιτα ὅλα τὰ συρτάριά του, χωρὶς νὰ ἐπιτύχω τι τὸ δυνάμενον νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου. ἐκύτταξα λοιπὸν πάλιν τὴν εἰκόνα μετὰ λύπην καὶ ἀπελπισίαν.

« — Τετέλεται, δὲν εἶναι πεπωμένον νὰ μάθω πλέον τι περὶ σοῦ! ἀνέκραξα στεναζῶν.

« Ἦτο δ' ἐξώρας καὶ ἐτοιμαζόμην ἤδη νὰ ἀπέλθω ἀπὸ τοῦ δωματίου τῆς μεγάλης θείας μου, ὅτε, ἐνῶ ἔκλειε τὸ γραφεῖον, ἡ χεῖρ μου ἤγγισε παρακείμενόν τι χάλκινον κομβίον. τὸ ἐσπρωξὼ μετὰ δύναμιν καὶ τότε μία τῶν σανίδων τοῦ γραφείου, συγκινηθεῖσα ὑπὸ ἐλαττηρίου, ἐνέδωκε καὶ εἶδα ἐντὸς αὐτοῦ φάκελλον χαρτίων φέροντα χαρκτηρῆα γραφῆς γυναικείας. Ἦρπασα ἀμέσως τὸ χειρόγραφον καὶ τὸ ἐπλησίασα εἰς τὸ φῶς. ἀλλὰ πρὶν τὸ ἀνοίξω, ἐκύτταξα ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν εἰκόνα.

« — Τώρα θέλεις πλέον μετὰ ἀποκριθῆ; . . . ἐψιθύρισα πρὸς αὐτήν.

« Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἔπεσον εἰς τοὺς πρώτους στίχους τῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ἐκράτουν.

« — Διετέλεσα εὐδαίμων! . . . αὐταὶ ἦσαν αἱ πρῶται λέξεις, αἱ προσβαλοῦσαι τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ, χωρὶς νὰ θέλω, ἐστράφη πρὸς τὴν εἰκόνα, ἣτις ἐφάνετο ὅτι με ἀκούει. — Εὐδαίμων! . . . ἐπανέλαβον βραδέως, — καὶ ἀπήντησα τὸ αὐτὸ μειδίσμα, τὸ αὐτὸ βλέμμα, ἡμερον, γαλήμιον . . . καὶ ἐπαναλαμβάνον οὕτως εἶπεῖν πρὸς ἐμὲ. « διετέλεσα εὐδαίμων! » — Τότε τελευτήσαν τὰ ἐνόησα . . . καὶ τὰ ἐπίστευσα.

« Ἐκλήθη δὲ πλησίον εἰς μίαν τραπέζαν, ἐπλησίασα τὸ φῶς καὶ ἀνέγνωσα τὰ ἐξῆς.

« Διετέλεσα εὐδαίμων! . . . ὁ βίος μου ὑπῆρξε βραχύς. Οὐδεμίαν δὲ τῶν ἀπολαύσεων αὐτοῦ ἔκομ' ἔσθην, οὐδεμίαν ἐνεπλήθηθη μετὰ τοῦ πυθμένου.

« — Ἐξ ὅλων τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τούτου ὅσα παρέρχονται, παρέρχομαι ἐγὼ πρώτη! — Ὁ πατήρ μου μετὰ ἠγάπησεν εἰκοσὶν ἔτη καὶ ἀποθανῶν μετὰ παρέδωκεν εἰς πατέρα ἄλλον, ὅστις μετὰ ἀγαπᾷ, μετὰ περιποιεῖται, μετὰ προστατεύει, ὡς ἐκεῖνος. —

« Οὐδεμίαν πικρίαν ἐφθασεν μέχρι ἐμοῦ, οὐδεμίαν θύελλα ἐτάραξε τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς μου ἀποθησκῶ καὶ σχεδὸν δὲν πάσχω. Ὁ Θεός, ἐν τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ, ἠθέλησε νὰ καταστήτῃ γλυκύν δι' ἐμὲ καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον. — Πολλὰ πράγματα ἀπῆλυσται καὶ πολλὰ ἄλλα ἠγρόνησα. ἂν ἐπτερήθην τινῶν εὐτυχῶν μάτων τῆς γῆς ταύτης, διήλθον ἀνεπὶχλητος ὑπὸ πολλῶν παθημάτων. — Πολὺ ἐσκέφθη, πολὺ ἐμελέησα τὸσα καὶ πολὺ πρὸ πάντων ὠνειροπόλησα. ἀπέβλεψα μακρόθεν πρὸς τὸν κόσμον τὸν ὁποῖον ἐγκατέλιπον, καὶ πολλάκις μὲν τὸν ἐλεεινολόγησα, σπανίως δὲ ἐπόθησα αὐτόν. — Ἐξεναντίας ἠγάπησα τὴν ἐρημίαν μου, καὶ εὐφράνθη τὴν ἐν ἐαυτῇ ἐπικρατοῦσάν μου χάριν καὶ σιωπὴν. — Ἐν τῷ γρηαίῳ αὐτῷ πύργῳ, αἱ ὥραι τῆς ζωῆς μου ἐβόρευαν ἀνώδυνοι καὶ ἀθόρυβοι. εἰργαζόμην, ἔγραφον, προσηχόμην, καὶ, στηρίζουσα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χειρὸς, πολλάκις ἀνέπλουν τὸ παρελθὸν καὶ ἀνεκάλουν τὰς ἀμνηστῆς μου. ἔπειτα ἐνεπιστευόμην εἰς τὸν χάρτην, ὡς εἰς φίλον τινὰ, ὅλας ἐκείνας τὰς βραχεῖας τοῦ πνεύματός μου ἐντυπώσεις. ἔγραφον . . . ἔγραφον εὐφροσύνης, χωρὶς νὰ ἐπιθυμῶ νὰ με ἀναγνώσῃ τις, ἀλλ' εὐχαριστομένη νὰ ἀναγινώσκω ἐγὼ ὅσα ἔγραψα. . .

« Διὰ τὸ διασκεδάσω τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως, πρὸς ἐθιδομένη εἰς τὴν φορὰν τῆς φαντασίας μου. Καὶ ἐπειδὴ ὁ βίος μου δὲν εἶχε σχεδὸν περιπέτειας, ἐζήτησιν εἰς τὸν βίον ἄλλων ἀντικείμενα ὄνειροπολιῶν. Ἐδανειζόμην τὰ δάκρυα, τοὺς περισπατούς, τὰς ταραχὰς αὐτῶν καὶ ἐσταχυολόγουν ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ὑπάρξεώς των, — μὴ ἐγούσά τι νὰ θερίσω ἐν τῷ ἐδικῷ μου. Ἐγινόμην ἡ ἡχὴ τῆς φωνῆς των, ἡ ἐρμηνεύουσα τὰς δδύνας ἢ τὰς ἀγαλλιᾶσεις αὐτῶν. ἐκόσμου τὴν ἐρημίαν μου δι' ὄνειροπολιῶν, δι' ἀναμνήσεων, δι' ἐλπίδων, αἱ ὁποῖαι οὐδὲ ἀκροθιγῶς πως ἤγγισαν τὴν ζωὴν μου, συνέπεσαν ὁμῶς νὰ περάσωσι πλησίον μου. Γαλήνη ἐπεκράτει ἐν ἐμοί, ἐγὼ δ' ἐζήτησιν πόρῳ τοὺς ἀναριθμήτους ταραχῶς, τοὺς πληροῦντας τὸν βίον τοσοῦτων ἄλλων ἀνθρώπων. Ἀπὸ τοῦ βυθοῦ τῆς ἐρημίας μου, ἐμάντευον τὰ δάκρυα τὰ κρυπτόμενα, καὶ τοὺς κατατατταλομένους πόθους, καὶ τὰ ματαιούμενα ὄνειρα. διότι ζήτησα ἄλλοτε εἰς τὸν κόσμον, εἶχον καταμετρήσει τινὰς ἐκ τῶν ἀβύσσων τούτων, καὶ ἀπὸ τοῦ λιμένος τὸν ὁποῖον δὲν κατέλιπον πλέον, ἵστορῶ ναυάγια.

« Τινὰς τῶν φίλων μου μετὰ γράφουσιν ἐνίοτε καὶ ἐκθέτουσι τοὺς φόβους ἢ τὰς ἐλπίδας των, προσάγοντες, οὕτως εἶπεῖν, μετὰ εἰς τὴν ἐρημικὴν κυψέλην μου. τὰ αἰσθημάτων τῶν με συγκινοῦσι καὶ με ἐμπνέουσι. Ἀμύθῳ προσέτι καὶ τινὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα τρέφουσιν ἐπίσης τὰς σκέψεις μου, διότι ἀποκρίνομαι εἰς αὐτά, ὅσας ἢ τὰς καρδίας μου δὲν τὰ ἐνόησα, τὰ εὐχαριστῶ δὲ, ὅταν συντελέσταν εἰς ψυχῶν μου.

« Γοιουτοτρόπως παρήλθεν ἡ νεότης μου, ἡ νεότης αὐτῆ, εἰς τὴν ἐπέρωται νὰ περιορισθῇ ὁ ὅλος βίος μου. βεβαίως ἐπόθησα πολλὰ, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἠσθάνθη εὐφροσύνας. ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου εἶναι τοσοῦτον εὐχλωτός, ὅταν τὸ πᾶν σιγᾷ περὶ ἡμᾶς!

« Βλέπουσα δὲ ἤδη προσεγγίζον τὸ τέρας τῆς βραχείας ὑπάρξεώς μου, ἠθέλησα νὰ συλλέξω τὰς σελίδας αὐτάς, τὰς γραφείσας κατὰ διαφόρους τῆς ζωῆς μου ἐποχάς. τὰς συνήθροισα διὰ νὰ τὰς κῦσω . . . ἀλλὰ δὲν ἠξέουρα διὰ τὴν χεῖρ μου διατάζει νὰ τὰς βίβῃ εἰς τὸ πῦρ. Νεμίζω ὅτι θέλω πάθει νὰ διπλοῦν θάνατον, ἐν ἀρανίσῳ αὐτῆς εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ὥραν μου. — Ὅχι, δὲν τὰς καίω! — Καὶ ὁμῶς οὐδεὶς θέλει τὰς ἀναγνώσει καὶ διὰ παντὸς θέλουσι μείνει ἀγνωστοὶ ἐν τῇ σκοτεινῇ τοῦ γρηαίου τούτου πύργου. — Τί σημαίνει; Μήπως δὲν ὑπάρχωσι φυτὰ ἀκατονόμαστα, κεκρυμμένα εἰς τὰ βελά τῶν δασῶν, φυτρώνοντα, ἀνοῦντα καὶ μακρινόμενα, χωρὶς νὰ τὰ ἰδῇ ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου; Ἄς κρυβῇ οὕτω καὶ ἡ φωνὴ ἡ ἐν ἐμοί ἠχητήσα εἰς τὰς ἡμέρας τῆς νεότητός μου!

« Ἀλλὰ ποῦ νὰ καταθέσω τὰς ποιήσεις ταύτας, καθ' ἣν στιγμὴν πρόκειται νὰ τὰς ἀποχωρισθῶ διὰ παντός; εἰς τίνα νὰ τὰς ἐμπιστευθῶ; . . .

« Εἰς σὲ γρηαίον γραφεῖόν μου . . . εἰς σὲ φίλε ἀλαλε, ὅστις εἶδες τὰς ἀγρυπνίας, τὰς ὄνειροπολίας, τὰ μειδίσματα καὶ τὰς θλίψεις μου! — εἰς σὲ, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου τοσάκις ἡ μὲν χεῖρ μου ἐστηρίχθη διὰ νὰ γράψῃ, ἡ δὲ κεφαλὴ μου ἔκλινε διὰ νὰ σκεφθῇ! . . . Κρύψε ἀπὸ τοὺς ψυχρούς ἀνθρώπους, ὃ γρηαίον γραφεῖόν μου, τὰ ἄσματα αὐτά, τὰ ἀρυκτά μὲν, ἀλλὰ πλήρη εὐκυσθησίας. κρύψατα καλά, φίλε! φύλαττε δι' ἐσὲ καὶ μόνον τὴν περιδεῖ αὐτῶν ἀρμονίαν, μὴν ἀρήτης νὰ τὰ ἰδῇ ὁ ἥλιος, τοῦ ὁποῖου δὲν δύνανται νὰ ὑπομείνωσι τὴν λαμπρῆν, — ἔστο ζηλότυπος διὰ τὸν μικρὸν σου τοῦτον θησαυρὸν, καὶ κερᾶσθε αὐτὸν ἐπιμελῶς εἰς τὸν κόλπον σου!

« Ἀλλ' ἂν ποτὲ τύχῃ ἀθῆλος φέσῃ εἰς τὸ εἰρηνικόν τοῦτο ἀναχωρητήριον ψυχὴν δούσαν τῆς ἐδικῆς μου, ψυχὴν σύννου, πρῶτον, καὶ γλυκεῖαν, ψυχὴν αἰθρῖαν, ἀλλὰ κατηρῆ ἐνίοτε, ὁποῖα εἶναι πάντα ἐπίγεια, — τότε ἄρες αὐτὴν νὰ γνωρίσῃ τὰ ἀπόρρητα αἰσθημάτων μου! . . . ἄρες τὴν φιλικὴν αὐτὴν χεῖρα νὰ σὲ ἀνοίξῃ, ἄρες τὴν νὰ ἀραιρέσῃ τὰ φύλλα αὐτὰ ἀπὸ τοῦ ἀφανοῦς αὐτῶν ἀσύλου, ἄρες τὴν νὰ τὰ γυρίσῃ ἕνα ἕνα τὸ ἐσπέρας καὶ νὰ χύσῃ ἐπ' αὐτῶν ἐν δάκρυ. »

Τί δὲ περιέχουσιν αἱ σελίδες αὐταί, τὰς ὁποίας τὸ γρηαίον γραφεῖον ὀφείλει ν' ἀποκρύψῃ ἀπὸ τοὺς ψυχροὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ μὴ παραδώσῃ εἰμὴ εἰς καρδίας σκεπτικᾶς καὶ μελετηρᾶς; Περιέχουσιν ἐλεγεία καὶ ἄλλα μικρὰ ποιήματα, ἐν οἷς αἱ ἰδέαι γυναικός τινος λαμβάνουσιν ἐνίοτε τὸ ἔνδυμα χαριστάτων πλασματῶν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀναφαίνονται ἀπαρκαλύπτοι, ἀφελῆς, μελαγχολικαί. Τινὰ ἐξ αὐτῶν μάλιστα εἶναι μελωδικώτατα καὶ ὄντως θεοσέσια. τοιοῦτος μεταξὺ ἄλλων ὁ διάλογος ὁ μεταξὺ τοῦ Ἀγγέλου τῆς Ποιήσεως καὶ τῆς Νέας Γυναικός. Ὁ Ἀγγελὸς τῆς ποιήσεως προσφέρει εἰς τὴν νέαν τὴν χρυσοτέκτονον λύραν καὶ τὸν ἐκ ἀφῆνης στέφανον. τὴν δὲ μιλῆ περὶ δόξης καὶ περὶ τῶν ἡδονῶν τοῦ κόσμου. ἄς ἀντηχῆσται, λέγει, οἱ ὕμνοι καὶ οἱ θρηνοὶ αὐτῆς. ἄς

παραδοθή ἡ ψυχὴ τῆς εἰς τὸν ἔρωτα, εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν, καὶ ὁ Ἄγγελος ὑπόσχεται νὰ τὴν φέρῃ ἐπὶ τῶν πτερύγων αὐτοῦ εἰς οὐρανίους μονάς! Ἡ νέα ἀποποιεῖται ἱκετευτικῶς, καὶ, ἐν τῇ ταπεινότητι αὐτῆς καὶ τῇ σεμνότητι, ἀνίσταται εἰς τὸν πειρασμόν, παρακαλοῦσα νὰ τὴν ἀφήσῃ παρά τῇ ἐστία αὐτῆς, ἀπολαμβάνουσα τὰς ἱεράς εὐφροσύνας τῆς ἀφανοῦς ἐργασίας. Ματαίως ὁμως ἱκετεύει, καὶ ἐνδίδει ἐπὶ τέλους, ἂν καὶ ὄχι ὄλοσχερῶς. Ἐὰν δὲν συναναβαίῃ μετὰ τοῦ ὑψιπέτου ἀγγέλου εἰς τὰ μετέωρα, κατέχεται οὐδὲν ἥτιον ὑπὸ ἀνωτέρου δαιμονίου, καὶ τὰ δάκρυα τὰ ὅποια ῥυπνέει, οἱ στεναγμοὶ τοὺς ὁποίους ἐκφέρει ἐν τῇ ἐρημίᾳ, εἶναι ἐπίσης ἀρεστοὶ τῷ θεῷ ὅσον καὶ αἱ λαμπρότεροι μελωδίαι τοῦ ὕμνου ἢ τοῦ ψαλμοῦ.

Τὰ ποιήματα τὰ ἐπιγεγραμμένα ἡ *Θλίψις*, ἡ *Ἀγωνία*, παριστώσιν ἡμῖν αὐθις τὸ αἰσθηματὸν τοσοῦτον περιποιῶν χάριν εἰς τινὰ μέρη τοῦ διαλόγου τοῦ μεταξὺ Ἀγγέλου καὶ τῆς νέας γυναίκος. Ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐλεγείων αὐτῶν ἡ αἰδοῦς ὕμνῃ τὴν ὀδύνην, ὡς προπαρασκευῆν τινὰ προτέραν τοῦ θανάτου.

Διατί κλωστήν μαύρην ἢ μοῖρα
εἰς τινῶν ἐνυφάνει τὸν βίον
καὶ πικρὸν τοῖς προσάγει κρατῆρα
συμφορῶν, στεναγμῶν καὶ δακρύων;

Ἐπ' αὐτοῦς ἴτως μέλλουσ' ἀκαίρως
τὸν δριμῦν θεριστὴν ν' ἀποστειλῇ,
φαιδρὸν θέλει καὶ ἄλυπον θέρος,
γελαστὰ τῶν θυμάτων τὰ χεῖλη.

Ἡ *Ἀγωνία* εἰκονίζει μετὰ πλείστης κομψότητος τὴν διαμάχην ἧτις συγκροτεῖται παρά τῇ νέα γυναικῇ μεταξὺ τῶν ματαίων καὶ φροῦδων ἔξεων τοῦ καθημερινοῦ βίου καὶ τῶν ἀμετρήτων πόθων ψυχῆς διαπύρου πέρασ δὲ τῆς πάλης ταύτης εἶναι, ἐννοεῖται, ἡ καρτερικὴ ὑπομονή. — Τὰ δ' ἐλεγεία τὰ φέροντα τὸ κοινὸν ὄνομα τοῦ *Χωρισμοῦ* ἀποτελοῦσι ποῖμα ὅλον πολλῶν προηγουμένων ζωηρότερον καὶ συντονώτερον ἐν τῷ δευτέρῳ μάλιστα τῶν ποιημάτων τούτων ἀναφαίνεται ἀβρηνωπὸς τις καὶ κατασκευαστικὴ ἄμα μελαγχολία.

Εἰς εὐωχίας σπεύσατε καὶ εἰς χοροὺς εὐθύμους,
μὲ τ' ἄνθη ταῦτα τὰ πλαστὰ καὶ τ' ἄστυα στεφθε.
Δὲν σὰς ζηλεύω ἔχουσι στιγμὰς ἐρτασίμους
κ' εἰς μυστικὰς ἐντέρπονται ὠδὰς κ' οἱ ἐρημῆται.

Μὴ μὲ λυπήσθε ὅτι ζῶ ἐν θρήνοις καὶ μονήρῃς.
Πολλάκις εἶν' οἱ γέλωτες πικρῶν δακρύων πλήρεις,
κ' εἰς τὰ δεινά μας βάλσαμον τὰ δάκρυα σταλάζου.
Καλῶς γνωρίζω τῆς ψευδοῦς χαρᾶς τὴν προσωπίδα
τὴν εἶδα, τὸ ἐπίπλαστον μεῖδιμά της εἶδα,
κ' ἤξεύρω τ' ἄνθη τῆς κρυπτᾶς ἀκάνθας πῶς σκεπάζου.

Θεὸν ἀθεσθῆ ὁ ὕπουλος, παράσημός της γέλως,
καὶ θεὸν μείνου δάκρυα ὀπίσω του καὶ θρήνοι,
καθὼς ὁπόταν τῆς πληγῆς ἀποσπασθῆν τὸ βέλος,
κατόπιν του πολὺδακρυν τὸν θάνατον ἀφίνει.

Ἐμὲ δὲ πέπλος θλίψεως μὲ περιβάλλει μέλας,
χωρὶς τοῦ ἔλκουσ τῆς ψυχῆς τὸν πόνον ν' ἀποκρύπτῃ.
Τὸ δάκρυ δ' ἀπροσποίητον ἐκ τῶν βλεφάρων πίπτει,
στίλβον ὡς στίλβει ὁ ἀστὴρ εἰς θυελλῶν νεφέλας.

Ὁ στίχος οὗτος ἴδεν συγκεφαλαιοῖ ἀρά γε, ὡς ἄστυα τελέσιον, τὴν ὅλην ἐννοίαν τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ λυρικῇ ταύτῃ συλλογῇ; Ναι, τῶντι, ἡ θλίψις εἶναι ὁ ἀστὴρ τῆς θρηνώδους καὶ τρυφερᾶς αὐτῆς μούσης· τὸ αἰσθηματὸν τοῦ ὁποίου ὁ ἀνεξίτηλος τύπος ἀναφρίνεται καὶ εἰς τὰ διηγήματα, τὰ μετὰ τὰ ἐλεγεία γραφέντα. Τὰ διηγήματα ταῦτα εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἐπίσης εἰμὴ ὕμνοι ἄδόμενοι εἰς τὴν ἰλαστήριον καὶ σωτηριάν δύναμιν τῆς θλίψεως. Ὅσακις πρόκειται τὸ ἀγαπητὸν τοῦτο θέμα, ἡ γραφὴς ἐκείνη ἐπιτυγχάνει παθητικωτάτας εἰκόνας, εὐρίσκει λόγους κατασκευαστικωτάτους. Ἡ ψυχὴ τῆς γυναίκος ἀποκαλύπτει τότε ἅπασαν αὐτῆς τὴν εὐαισθησίαν, καὶ ἡ ἀνάλυσις τῶν πικρῶν τῆς θυσίας ἡδονῶν ἀποβαίνει εἰς τὰς ἀφελείας αὐτᾶς σελίδας πολλὴν θελκτικωτέρα παρ' ὅτι ἐδύνατο νὰ παραστήσῃ αὐτὴν ὁ ζηρὸς τοῦ διδασκάλου τῆς ἠθικῆς κάλαμος.

Ἐκ τῶν προειρημένων ἔλαβεν ἴσως ὁ ἀναγνώστης ἐννοίαν τινὰ τοῦ πνεύματος τῶν συγγραφέων, τῶν ὁποίων μέρος ἀποτελεῖ τὸ παρὰ πόδας καταχωριζόμενον διήγημα. Τὸ διήγημα τοῦτο θέλει δικαιοῦσαι, ἐλπίζομεν, τοὺς ἐπαίνους ἡμῶν νομίζομεν δὲ, ὅτι ἔργα φέροντα τὸν τύπον ἠθικῶν αἰσθημάτων τοσοῦτον γενναίου καὶ διαυγοῦς, εἶναι σήμερον μάλιστα ἄξια τῆς προσοχῆς τοῦ κοινοῦ· διότι οἱ ἄνθρωποι οἱ παραγγέλλοντες τὴν εὐπειθειαν καὶ μετριοπάθειαν εἶναι, εἰς τὴν παρούσαν ἐποχὴν, ὀλίγοι κατὰ δυστυχίαν, καὶ ἐν τούτοις αὐτῶν πρὸ πάντων ἡ φωνὴ δύναται νὰ φέρῃ σωτήρια καὶ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα.

Τὴν ἱστορίαν ταύτην μὲ τὴν διηγήθησαν, λέγει, ἐν τινι σημειώσεται, ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος κυρία· οὐδὲ ἠθελον τὴν ἐπινοήσεται· ἢ δὲ ἀλήθεια αὕτη τῶν προκειμένων περιπετειῶν, αὐξάνει, καθ' ἡμᾶς, ἐτι μᾶλλον τὴν χάριν αὐτῶν.

Τὸ Διήγημα.

Ὁ ἥλιος ἀνέτελλεν, ὄχι φαιδρὸς καὶ φαινὸς ὅσος εἶναι ὁ τῆς Ἰσπανίας ἢ τῆς Ἑλλάδος ἥλιος, τοῦ ὁποίου ἡ διαπυρὸς λάμψις, καταπλέγουσα τὸν ὄριζοντα, ἀνακαλεῖ αἴφνης εἰς τὸ εἶναι πᾶσαν πνοήν, αἱ δὲ χρυσοειδεῖς ἀκτῖνες, ἀναμιγνύμεναι μετὰ τῆς κυανῆς χροῖας τοῦ μεσημβρινοῦ οὐρανοῦ, παρέχουσιν εἰς τὰ πάντα χυμὸν καὶ βώμην· ὁ ἥλιος ἀνέτελλεν ἐπὶ τῆς ψυχρᾶς τῆς Ὀλλανδίας γῆς. Διὰ τῶν ὑπανοιγομένων νεφῶν κατῆρχετο φῶς ὠχρὸν, ἀθερμον καὶ ἀλαμπές, ἡ φύσις ἅπασα ἐγείρετο ἀνεπαισθήτως ἀπὸ τοῦ ὕπνου, καὶ διετέλει νεναρκωμένη ἐτι, ἂν καὶ δὲν ἐκοιμᾶτο ἤδη. Ἡ ἀναβίωσις ἐκείνη ἦτο σιωπηρὰ· οὐδεμίαν κραυγὴν, οὐδὲν χαρμύσνον ἄστυ, οὐδὲν πτερυγισμὸν πτηνῶν, οὐδὲν ποιμνίων βλήχημα χαιρετίζει τὴν ἡμέραν. Οἱ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν θινῶν καλάμινοι φραγμοὶ λυγίζονται ὑπὸ τῆς αὔρας, καὶ ἡ ἄμμος τῆς παραλίας, ὑπερπηδῶσα τὸ ἀθηνὲς τοῦτο πρόχλωμα, πί-

πτει ἐπὶ τῶν λειμῶνων καὶ καλύπτει τὴν χλόην αὐτῶν διὰ σκέπης κινητῆς. Ποταμὸς κίτρινωπὸς καὶ βεβαρυμένος ὑπὸ τῆς ἰλύος τῶν ὄχθων αὐτοῦ, ῥέει ἠρέμα, ἀπρόθυμος, ἄχαρις, πρὸς τὴν ἀπεκδεχομένην αὐτὸν θάλασσαν. Μικρόθεν τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο καὶ ἡ περίεχώρα ἔχουσι τὸ αὐτὸ χρῶμα καὶ περιστάνται εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ὡς πεδίων ἀμυῶδες, ἐκτὸς ἐὰν ἀκτίς φωτός, θλασθεῖσα ἐπὶ τοῦ ρείθρου, ἀποκαλύψῃ, δι' ἀγυροφειγούς ὄλοκον, τοῦ ποταμοῦ τὸ ρεῖμα. Πλοίαρια πολυφύρρα προβαίνουσι ῥυμουλακούμενα ὑπὸ ζεύγους ἵππων, οἵτινες βυθίζουσι τοὺς ῥωμαλίους αὐτῶν πόδας εἰς τὴν ἄμμον, τοὺς ἀνατύρουσι, τοὺς βυθίζουσι καὶ προχωροῦσι μὴ σπεύδοντα πρὸς τὸν σκοπὸν, μὴ φροντίζοντα περὶ τοῦ κόπου. Ὅπισθεν αὐτῶν, περιπατεῖ χωρικός φέρων μίστιγα ἐπὶ τοῦ ὤμου· ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν βιάζει τοὺς ἵππους του· δὲν κυττάζει οὔτε τὸν ποταμὸν τὸν ῥέοντα, οὔτε τὰ κτήνη τὰ σύροντα, οὔτε τὸ παρεπόμενον πλοίαριον, περιπατεῖ, καὶ, διὰ νὰ φθάσῃ, ἐπιμένει μόνον περιπατῶν.

Τοιαύτη δὲν εἶναι ἐν γένει ἡ ὄψις τῆς Ὀλλανδίας, ἀλλὰ τοιαύτη εἶναι ἡ εἰκὼν ἢ προσβάλλουσα τοὺς ἀπυροκτότας ὀφθαλμοὺς τοῦ περιηγητοῦ, τοῦ διατρέχοντος τὸ βορειότερον τῆς χώρας ταύτης μέρος, ἢ τις, πλέον πάσης ἄλλης, φαίνεται ἐπιτετραμμένη τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ δόγματός τοῦ κυρίου, τοῦ εἰπόντος πρὸς τὴν θάλασσαν, *μέχρι τοῦδε σιῆση καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ.*

Ἡ σιωπὴ αὐτῆ, ἡ ἡρεμία τῶν ὄντων καὶ τῶν πραγμάτων, τὸ γλυκὺ φῶς, οἱ μαλακοὶ χρωματισμοί, τὰ ἄδρανῃ πεδία, δὲν στεροῦνται ποιητικῆς· τινος χάριτος Παντοῦ ὅπου ὑπάρχει σιωπὴ καὶ χώρας ἔκτασις, ἡ ποίησις δύναται νὰ εὐρῃ τροφήν, διότι ἔχει ποικίλας ὀρέξεις, καὶ ἂν ἀγαπᾷ τὰ χαρμύσυνα χωρία, δὲν ἀποστρέφεται οὐδὲ τὰς θλιβεράς ἐρήμους, ἀλλὰ, ὡς τὸ ἐλαφρὸν πτηνόν, δύναται παντοῦ νὰ ἐπικαθίστη, παντοῦ νὰ εὐρῃ στήριγμα καὶ κάθισμα, καὶ πολλάκις ἐν καὶ μόνον χορτάριον ἀρκεῖ εἰς αὐτήν.

Ἡ Ὀλλανδία, τὴν ὁποίαν ὁ ποιητὴς Βύτλερος ὠνόμαζε *μέγα πλεῖστον διηγετικῶς ἐπὶ τῶν ἀγκυρῶν αὐτοῦ σαλεῖον*, ἔχει τὴν καλλονὴν τῆς, ὅταν τὴν βλέπη τις μὲ ὄμμα σκεπτικόν· διότι ὁ τοιοῦτος θέλει θαυμάσει, βραδέως μὲν, ἀλλ' ὁμως ἐπὶ τέλους θέλει θαυμάσει τὴν γῆν αὐτήν, τὴν ἀδιαλείπτως πρὸς τὴν θάλασσαν παλαίουσαν καὶ καθ' ἐκάστην ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ἀμυνόμενην, τοὺς καρτερικοὺς καὶ γενναίους ἐκείνους ἄνδρας, οἵτινες ὀπισθεν καταστραφέντος προτειχίσματος ἐγείρουσιν ἀμέσως προτείχισμα ἕτερον, τὰς πόλεις ἐκεῖνας, αἵτινες ἀντιτάττουσι τοὺς λιθίνους αὐτῶν περιβόλους εἰς τὴν φορὰν τῶν ὑδάτων καὶ τ' ἀναγκάζουσι νὰ τρέχωσι μὲν τὴν διαγραφείσαν αὐτοῖς ὁδόν, νὰ περιστέλλωνται δὲ ἐντὸς τῆς ὀρυχθείσης κοίτης· ἐπειτα δὲ καὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνης τῆς στάσεως καθ' ἃς τὸ ὕδωρ, ἐνθυμούμενον τρόπον τινὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ φύσιν, ζητεῖ νὰ ἀνακτῆται τὴν ἀνεξαρτησίαν του, πλημμυρεῖ, κἀκκλύζει, καταστρέφει, καὶ, τελευταῖον, διαμαζόμενον ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ἀνθρώπου, πρᾶνεται καὶ πειθαρχεῖ ἐκ νέου. Ὁ βίος ὁμοιάζει ἐνταῦθα τὴν ἐσπέραν τὴν ἐπερχομένην μετὰ μεγάλην μάχην, διότι βλέπει ἐν αὐτῷ κόπον,

ἐπαρσιν, θρίαμβον. Ὁ ἀπαθὴς τῶν χωρῶν αὐτῶν κάτοικος κατέχει τὸ ἐλαττήριον ἐκεῖνο παντός ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτω πράγματος, τὴν θέλησιν. Εἶναι βεβαίος περὶ τῆς ἐπιτυχίας, διότι θέλει εἶναι ἀταραχῆς, διότι εἶναι ἰσχυρὸς· πράττει βραδέως, διότι σκέπεται. Ὑπάρχει ἐν τῇ σιωπῇ τῶν σπουδαίων πραγμάτων καλλονή τις, τὴν ὁποίαν ἡ ψυχὴ μας πρέπει νὰ ἀγχοληθῇ νὰ ἐνοήσῃ, καθὼς ἐννοεῖ τὴν ἁρμονίαν τοῦ ἄστυκτος, καθὼς βλέπει τὸ χρῶμα τὸ λαμπρὸν.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἀνέτελλεν ὁ ἥλιος, μικρὸν ἀκάτιον κατέπλεε ταχέως τὸν ποταμὸν, ἰσχυρῶς ὑπὸ δύο κωπῶν ἐλαυνόμενον, αἵτινες, πλήττουσαι τὸ ὕδωρ, ἐσχημάτιζον ἀρρώδεις ἀπὸ αὐτοῦ πίδακας. Εἷς καὶ μόνος ἄνθρωπος ἦτον ἐν τῷ ἀκάτιῳ, νέος, ὑψηλός, εὐκαμπτος, πλήρης δεξιότητος καὶ βώμης· παρέπλεε δὲ παρά τῇ ἐλικοειδῇ ὄχθῃ, ἀποφεύγων ν' ἀναχθῇ εἰς τὰ μέτα τοῦ ποταμοῦ, ἂν καὶ ὁ δρόμος του ἦθελεν ἀποθῆ ἐκ τούτου ταχύτερος, αὐτὸς δὲ ἐσπευδεν, ὡς ἂν ἐφοβεῖτο μήπως δὲν προφθάσῃ ἐν καιρῷ. Ἀλλὰ κατὰ τὴν προῖνῃν ταύτην ὥραν, ἡ πεδιάς ἦτον ἔρημος καὶ μόνον τὰ πτηνὰ ἐξυπνίσαντα εἶχον προλάβει τὸν νέον. Εἶχε δὲ ἀποθῆσει πλησίον του τὸ μέγα αὐτοῦ πύλινον καὶ λευκόριον σκιαδίων, ἡ ξανθὴ αὐτοῦ κόμη ἀνερρίπτετο πρὸς τὰ ὀπίσω ἀπὸ τοῦ πλήττοντος τὸ πρόσωπόν του ἀνέμου, ὥστε τίποτε δὲν ἐκάλυπτε τοὺς εὐρύθμους αὐτοῦ χαρακτῆρας, τὸ πλατὺ μέτωπον καὶ τοὺς σκεπτικὸς ὀλίγον ὀφθαλμοὺς, οἱοὶ εἶναι συνήθως οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἄρχου. Ἐφρεν ἐνδύμα φοιτητοῦ τῶν πανεπιστημίων τῆς Γερμανίας, καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν νεότητά του ἐφαίνετο, ὅτι δὲν εἶχε μέχρι τοῦδε ζῆτει εἰμὴ ἐπὶ τῶν σχολικῶν βάθρων καὶ ὅτι νῆα ἦτο δι' αὐτὸν εἰσέτι ἡ ἡδονὴ τοῦ νὰ αἰθάνεται τὴν δρόσον τῆς πρωΐας· ὕγρα ἰνούσαν τὸ μέτωπόν του, τὸν ἄνεμον χαδεύοντα τὴν κόμην του καὶ τὸν ποταμὸν σύροντα αὐτὸν διὰ τοῦ ἀκατίου. Ἐσπευδε δὲ, διότι ὑπάρχουσιν εἰς τὴν ζωὴν στιγμαὶ καθ' ἃς αἰετοὶ ἀπατώμεθα περὶ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ χρόνου καὶ ἐνῶ τὸν προλαμβάνομεν, νομίζομεν ὅτι ὑστεροῦμεν· ἴσως διότι, ἂν δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνγκάσωμεν τὰς ὥρας νὰ ἐπισπεύσωσι τὸν δρόμον των, προτιμῶμεν τοῦλάχιστον νὰ περιμένωμεν ἐκεῖ ὅπου θέλει ἔλθει τὸ περιμένόμενον· ἡ ἀνυπομονησία ἡμῶν εἶναι τότε ἡσυχότερα, καὶ ὡς ἀρχὴν τῆς εὐτυχίας θεωροῦμεν τὴν τοιαύτην προσδοκίαν.

Τὸ μικρὸν ἀκάτιον, ἀπὸ ἐκκαμψῆς μίαν τῶν ἐξοχῶν τῆς ὄχθης, ἦτις προεχώρει ἐν εἰδῇ ἀκρωτηρίου, ἤρχισε νὰ πατᾷ ταχύτερον ἀκόμη, ὡς ἂν ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος τὸ διεύθυνεν εἶχε διακρίνει τὸν σκοπὸν πρὸς ὃν ἔτρεχε. Τῶντι μετ' ὀλίγον τὸ χωρίον μετέβαλλεν ὄψιν· λιβάδιον κατῆρχετο ἐνταῦθα πρὸς τὸν ποταμὸν, πυκνὴ δ' αἱμασιὰ ἰσῶν σχεδὸν ἐξεβριζόμενων καὶ κεκλιμένων πρὸς τὸ ὕδωρ, ἀπετέλει πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τὸν φραγμὸν τοῦ λιβαδίου. Ἐντὸς μικροῦ, τὸ ἀκάτιον ἐρᾶσεν ὑπὸ τὴν σκεπὴν τῶν ἰσῶν καὶ ἐστάθη ἐκεῖ· αἱ κῶπαί του κατέπεσον ἐνθεν καὶ ἐνθεν, ἄλυσις δὲ, ριφθεῖσα εἰς κλάδον δένδρου, προσέδεσε τὴν λέμβον, ἦτις ἐστάλευσεν ἤδη ἠρέμα, δονουμένη ὑπὸ τοῦ ρεύματος. Ὁ νέος ἠγέρθη, καὶ, διὰ μέτου τοῦ φυλλώματος,

ἐκύτταξε μακρὰν ἔπειτα, μὴ πιστεύων τὸν ὀφθαλμὸν του, ἐψιθύρισε τὴν ἐπωδὴν ἄρματος καὶ θρήνου ἐρωτικού, οἷους ἀπαντῶμεν εἰς πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Ἡ φωνὴ του, κατ' ἀρχὰς ἀμυδρά, διὰ τὴν μὴ συμβῆ ἀπότομος μετάβασις ἀπὸ τῆς σιωπῆς, εἰς τὸν θόρυβον, ἀνυψώθη βάθμῳδον περὶ τὰ τέλη τῆς ἐπωδῆς· ἀλλ' οἱ εὐφρογγοὶ ἐκεῖνοι ἦχοι, διαπεράσαντες τὸ φύλλωμα, κατέπεσον ἀναπόκριτοι ἐπὶ τῆς γλῶσσης τοῦ λιθαδίου.

Τότε ὁ νέος καθήσας ἐθεώρησε τὴν περὶ αὐτὴν γαλήνιον εἰκόνα. Τὸ λευκόφαιον στερέωμα ἐφαίνετο μελαγχολικὸν εἰς ἐκεῖνον ὅστις τὸ ἐκύτταξε μὴ φέρων ἐντὸς τῆς καρδίας του οὔτε χαρὰν, οὔτε ἐλπίδα· ὁ ποταμὸς ἐκύλιεν ἀθρόβος τὰ ψυχρὰ καὶ θολὰ αὐτοῦ ὕδατα. Ἀριστερᾷ, ἡ πεδιάς ἐξετείνεται ἀχανῆς καὶ λεία. Ὀλίγοι τινὲς μύλοι ἀνύφουσι εἰς τὸν ἀέρα τὰς μεγάλας καὶ ἰκετηρίους αὐτῶν πτέρυγας, τὰς ἐπικαλουμένας τὸν ἄνεμον, ὃ δὲ ἄνεμος, ἀδύνατος ὢν, παρήρηχετο πλησίον των, ἐγκαταλείπων αὐτὰς ἀκινήτους. Δεξιᾷ, εἰς τὴν ἄκραν τοῦ μικροῦ λιθαδίου τὸ ὁποῖον κατήρχετο πρὸς τὰς ἰτέας καὶ μόνον αὐτὸ ἐπρατίνιζεν εἰς τὸν αὐχμηρὸν ἐκεῖνον ὀρίζοντα, ἐφαίνετο οἰκία τετραγώνος, κατεσκευασμένη ἐκ πλινθίων ἐρυθρῶν, μεμονωμένη, σιωπηρὰ, εὐρυθμὸς καὶ κατηφής. Οἱ πυκνοὶ καὶ πρασινοποὶ ὕλοι τῶν παραθύρων τῆς δὲ ἀντηράκων τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου· ἐπιχρῆμοι ἀνεμοδείκται ἀπετέλουν ἐπὶ τῆς στέγης ἀλλόκοτα σχήματα πρακτικὰ διέγραφον τετραγώνια ἐπὶ τῆς αὐμοῦ τοῦ κήπου· ὀλίγα δὲ λείρια (λαλίδες), κλίνοντα τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, τὰς ἐχούσας ὄγκον δυσανάλογον ὡς πρὸς τὸν καυλὸν, καὶ τινες δάλεια, δεδεμένα εἰς ὑπόβαθρα ἐκ ξύλου λευκοῦ, ἦσαν τὰ μόνα ἄνθη τὰ ὅποια ἐθαλλον αὐτόθι, πεπνυγμένα ἐντροῦτοις καὶ αὐτὰ καὶ περιετοιχισμένα ὑπὸ μικρῶν πυξίνων φραγμῶν· ὡς τε ὁ ἄνεμος, περάσας ἐπὶ τῶν κηλῶν ἐκεῖνων, οὐδεμίαν ἀπέφερεν εὐωδίαν. Εὐάριθμα καὶ καχεκτικὰ δένδρα, δοῦλα τῆς ἰδιορρυθμίας τοῦ κυρίου, ἦσαν κεκλαδευμένα ἐν εἰδεί ὀρθογώνιας ἢ ἄλλας μύριαι ἐλάμβανον παραδόξους μορφὰς, τὰ δὲ φύλλα αὐτῶν ἦσαν σκεπασιμένα ἀπὸ κονιορτόν. Πήλινά τινα ἀγάλματα ἴταντο εἰς τὰ ἄκρα τῶν δειροστοιχιῶν, αἵτινες διέγραφον ἐντὸς στενωπῶν διαστήματος πολυπλοκωτάτας περιστροφᾶς· ἀλλὰ μία τῶν δειροστοιχιῶν αὐτῶν ἔφερε πρὸς τὸν ἰτεῶνα. Ἐκεῖ τελευταῖον ἡ φύσις ἀνελαμπησε τὸ κράτος αὐτῆς καὶ ὁ ὀφθαλμὸς, ἀπηυδῆως ἀπὸ τῆς θεᾶς τῆς κατοικίας ταύτης, ἀνεπαύετο μὲ εὐχαρίστησιν ἐπὶ τῶν ἐλευθέρως καὶ αὐτομάτως φουμένων δένδρων καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος τοῦ βέοντος εἰς τοὺς πόδας αὐτῶν· τὸ ὕδωρ τοῦτο εἶχεν ὑπόκλιψιν τὸ ἔδαφος καὶ προσβάλλει τὰς βίβλας τῶν δένδρων, ὅθεν αἱ ἰτέαι ἐνευσαν πρὸς τὸν ποταμὸν καὶ τὰ κεκλιμένα αὐτῶν στελέχη ἐσχημάτιζον γεφύρας κινήτας, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἔλειπεν εἰμὴ ἑτέρα ὄχθη. Ἐν τούτοις ἡ ἀκτὴ, ἐφ' ἧς ἐστηρίζοντο, ἦτον εἰσέτι ἀρκετὰ ὑψηλὴ, ὡς τε διάστημα τι ἐχώριζε τὰ ἐξεβρίβωμένα δένδρα ἀπὸ τοῦ κάτωθεν αὐτῶν βέοντος ὕδατος. Τινὲς μόνον κλάδοι, μακρότεροι τῶν ἄλλων, ἐθίγον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐλάμβανον ἀπὸ τοῦ βέοντος διηνεκὴ κίνησιν. Οἱ δὲ κλώνες αὐτῶν

ἐλαμπον ὑποβρύχιοι καὶ ἐφαίνοντο τεθλιμμένοι διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀκολουθήσῃσι τὸν βόθρον τοῦ ὕδατος.

Ἰπὸ τὸν πράσινον ἐκεῖνον ὄθλον εἶχεν ἀράξει τὸ ἀκάτιον, καὶ ἐκεῖ ὁ νέος μας καθήσας σύννους ἐκύτταξε πότε τὸν σκυθρωπὸν, ὡς ἡ καρδία αὐτοῦ, σφραγιστὸν καὶ πότε τὸ ἄδηλον, ὡς ἡ τύχη αὐτοῦ, βρεῦμα. Τὰ φύλλα τῶν ἰτεῶν ἐγαδεύον τὸ μέτωπόν του ὁσάκις οἱ κυματισμοὶ τῆς λέμβου τὴν ἐπλησίαζον εἰς τὰ δένδρα· ἡ μία τῶν χειρῶν του, κρεμαμένη ἐξω τοῦ πλοιαρίου, ἐδροσιζετο εἰς τὸ ὕδωρ· αὐτὰ ἐλαφροτάτη, γλυκυτάτη, ἔπνεεν ἐπὶ τῆς κόμης του· μικρὰ τινα καὶ ἀκατονόμαστα ἄνθη, θαλλήσκινα εἰς τοὺς πόδας τῶν ἰτεῶν καὶ ἐν σκέπῃ τῆς σκιᾶς των, ἐξέπεμπον πρὸς τὸν ποταμὸν ἐκ διαλειμμάτων ἀρώματα, κατὰ τὰς ἀστάτους ἐπιφορὰς τοῦ ἀνέμου· πτηνὸν κεκοιμημένον εἰς τὰ φύλλα ἐκεῖ ἔδει ἐρωτικὴν τινα μελωδίαν, ὃ δὲ νέος σπουδαστῆς, δονούμενος ἐν τῷ ἀκατίῳ του, περιέμενε τὴν γυναῖκα τὴν ὁποῖαν ἠγάπα. Ὁ ἀγνώμων! κληγόμενος τὸν χρόνον βραδύτητος, τὸν ἔλεγε νὰ σπεύσῃ καὶ ἦτον ἀναίσθητος πρὸς τὰς χάριτας τῆς παρουσίας ὥρας. Ἄ! ἐὰν γηράσῃ, ὁπόσον θέλει αἰσθανθῆ ὅτι ἡ τύχη παρεῖχεν εἰς αὐτὸν τότε τοὺς γλυκυτέρους τῆς ζωῆς θησαυροὺς, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν νεότητά.

Αἰφνης ὁ σπουδαστῆς ἐκίρτησεν ἐντὸς τοῦ ἀκατίου, καὶ, τείνας τὸν λαιμὸν, στήσας δὲ τὸν ὀφθαλμὸν ἐπὶ τῶν φύλλων τοῦ ἰτεῶνος, ἐπρόσεξε, μόλις τολμῶν ν' ἀναπνεύσῃ. Τὰ φύλλα ἐχωρίσθησαν, καὶ προσώπων νέας κόρης, σχεδὸν παιδός, ἐπεφάνη εἰς τὰ ὄμματα τοῦ σπουδαστοῦ.

— Χριστίνα! ἀνέκραξεν οὗτος.

Ἡ νέα κόρη ἔθαλε τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ μᾶλλον κεκλιμένου τῶν λοιπῶν στελέχους, ἔπειτα, καθήσασα ἐπιτηδείως ἐπὶ τοῦ κινητοῦ τούτου βλήθρου, τὸ ὅποῖον, ὅσον ἐλαφρὸν καὶ ἂν ἦτον τὸ ἐπιτεθὲν βάρος, ἤρχισε νὰ σαλεύῃ, ἀναμίζασα τὸν ἕνα τῶν βραχιόνων εἰς τοὺς καταπίπτοντας πρὸς τὸ ὕδωρ κλάδους, καὶ νύστασα οὕτω, ἠδυνήθη νὰ προτείνῃ τὴν δεξιὰν εἰς τὸν φίλον τῆς· ὃ δὲ τὴν ἐσφιγξε περιπαθῶς. Τότε ἡ νέα κόρη ἀνέκυψε, τὸ δένδρον, ὀλιγώτερον ἢ ὅν βεβαρυμένον, ἐφάνη πειθόμενον εἰς τὴν θέλησίν τῆς καὶ ἀνεγειρόμενον ἐπὶ μικρὸν, ὃ δὲ νέος, καθήμενος, ἐν τῷ ἀκατίῳ του, ἐλάλησεν ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑψωμένους πρὸς τὴν ἰτέαν, ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο ἐκεῖνη τὴν ὁποῖαν ἠγάπα.

Ἡ Χριστίνα Ἀμβέργη οὐδένα εἶχε τῶν διακριτικῶν χαρακτήρων τῆς χώρας ἐν ἧ ἐγεννήθη. Κόμη κορακία περιεζώνονε διὰ πυκνῶν πλοκαμῶν τὴν ζωροτάτην καὶ ἐμφαντικωτάτην μορφήν τῆς. Οἱ μεγάλοι καὶ γλαφυροὶ αὐτῆς ὀφθαλμοὶ εἶχον βλέμμα ὀξύ, πρὸς τὸ ὁποῖον δὲν ἤθελε τολμῆσαι ν' ἀντιβλέψῃ τὸ ψεῦδος· ὁ φρυξ δὲ ὄρθιοι σχεδὸν καὶ λάσιοι, ἤθελον ἴσως καταστήσει τὴν νεαρὰν ἐκεῖνην κεφαλὴν αὐστηροτέραν τοῦ δέοντος, ἐὰν χαριστάτη τις ἀπλότης καὶ ἀφέλεια δὲν ἀνδεικνύεν αὐτὴν παιδικὴν μᾶλλον ἢ γυναικίαν. Ἡ Χριστίνα ἦτο δεκαπέντε ἐτῶν· ἀργυροῦς στεφανίσκος περιέκλειε τὸ μέτωπον αὐτῆς καὶ τὴν μέλαιναν κόμην κατὰ τὸ ἔθος τοῦ τόπου τῆς, τοῦτο ἦτο τὸ κόσμημα τῶν ἑορτασίμων ἡμερῶν· ἀλλὰ ἡ νέα Ὀλλανδῆ ὡς

μεγίστην τῶν ἑορτῶν ἐθεώρει τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἔβλεπε τὸν φίλον τῆς. Ἐφερε δὲ ἔνδυμα ἐξ Ἰνδοστίκου ὑφάσματος, χρώματος γαλανοῦ, καὶ ὁ μαῦρος μεταξωτὸς ἐπενδύτης, ὅστις ἔπρεπε νὰ περικαλύπτῃ τὸ ἀνάστημά τῆς, ἦτον ἐπιτεθειμένος ἐπὶ τῆς κόμης τῆς καὶ κατέπιπτεν ἐπὶ τῶν ὤμων, διὰ τὴν ἀποκρύπτῃ ἐντελέστερον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, οἵτινες ἠδύνατο νὰ τὴν κατασκοπεύσωσιν. Οὕτω δὲ καθημένη ἐπὶ στελέχους, περιστοιχισμένη ὑπὸ κλάδων, καὶ ἐγγίζουσα σχεδὸν εἰς τὸ ὕδωρ, ὡς ναῖς τις, ἡ Χριστίνα ἦτο χαριστάτη. Ἀλλ' ὅμως, ἂν καὶ ἦτο νέα, καὶ ὠραία, καὶ ἀγαπητὴ, βαθεῖα οὐδὲν ἦτον μελαγχολία ἦτον ἐντετυπωμένη εἰς τὸ πρόσωπόν τῆς. Ὁ συντροφός τῆς τὴν ἐκύτταξε θλιβερῶς, καὶ οἱ ὕγροι αὐτοῦ ὀφθαλμοὶ ἐπληροῦντο σχεδὸν δακρύων.

— Ἐρβερε, εἶπεν ἡ νέα κύπτουσα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν φίλον τῆς, Ἐρβερε, μὴν ἦσαι τόσον τεθλιμμένος! Καὶ σὺ κ' ἐγὼ ἔχομεν τόσον καιρὸν ἀκόμη νὰ ζήσωμεν, ὥστε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸν περάσωμεν ὄλον εὐστραχίως. Ἐρβερε, θέλουν ἔλθῃ ἀγαθότερα ἡμέραι.

— Χριστίνα, μὲ ἀπεποιήθησαν τὴν χειρὰ σου, μὲ ἔκλεισαν τὴν θύραν τῆς κατοικίας σου, θέλουν νὰ μὰ χωρίσωσι, θέλουν ἐπιτύχει εἰς τοῦτο, αὐριοῖ ἴσως!...

— Ποτέ!... ἀνέκραξεν ἡ νέα κόρη, καὶ τὸ βλέμμα τῆς ἐξέλαμψεν ὡς ἀστραπὴ! ἀλλὰ, ὡς ἀστραπὴ ἐπίσης, τὸ πύρινον ἐκεῖνο βλέμμα δὲν διήρκεσεν εἰμὴ μίαν στιγμὴν, καὶ ἀμέσως διεδέχθη αὐτὸ γαλήνιος θλίψις.

— Ἄν ἤθελες, Χριστίνα! ἂν ἤθελες!... πόσον ἦτον εὐκόλον νὰ φύγωμεν μαζὶ, νὰ ἐνώσωμεν τὴν τύχην μας ἐπὶ ξένης γῆς καὶ νὰ ζήσωμεν ὁ εἰς διὰ τὸν ἄλλον, μεμονωμένοι καὶ εὐτυχεῖς!... ἤθελα σὲ ὑπάγει εἰς χώρας ὅπου ὁ ἥλιος λάμπει, καθὼς λέγεις ὅτι τὸν βλέπεις λάμποντα εἰς τὰ ὄνειρά σου· ἤθελα σὲ φέροι εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ὑψηλῶν ὄρεων ἀπὸ τῶν ὁποίων ὁ ὀφθαλμὸς ἀνακαλύπτει ὀρίζοντα ἀχανῆ. ἤθελες ἴδει δάση ὠραία, τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσις μυρίους ἔχει χρωματισμοὺς, ἤθελες ἀναπνεύσει ἀέρα αἰθριῶν καὶ δροσερῶν καὶ ἤθελες λητμονήσει αὐτὴν τὴν ὀμίχλην, τὴν ὑγρὰν αὐτὴν γῆν, τὰ μονότονα αὐτὰ πεδία! ἡ ἀγάπη μας ἤθελεν εὖρει παράδεισον ἄξιον αὐτῆς!

Ταῦτα δὲ λέγοντος τοῦ Ἐρβέρτου, ἡ νέα κόρη ἐξήπτετο καὶ ἐνόμιζεν ὅτι βλέπει ὅσα ἐκεῖνος διηγείτο· τὸ φλογερὸν αὐτῆς βλέμμα ἐκύτταζε τὸν ὀρίζοντα, ὡς ἂν ἤθελε νὰ τὸν ὑπερπιδῆσῃ, τὸ στόμα τῆς ἀνοίγετο, ὡς ἂν ἤθελε ν' ἀναπνεύσῃ τὸν ὄρεον ἄνεμον· ἀλλ' αἱ φωνῆς, ἐπικαλύψασα διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ βαθεῖως στενάξασα — Ὁχι, ἀνέκραξεν, ὄχι, πρέπει νὰ μείνω ἐδῶ!... Ἐρβερε, αὐτὴ εἶναι ἡ πατρίς μου, ἰδιαιτὶ πάσχω ἐν αὐτῇ; διατὶ μὲ προξενεῖ τοσαύτην θλίψιν; Εἰς τὰ ὄνειρά μου, ἐνθυμοῦμαι ἄλλον τινὰ οὐρανόν... καὶ γῆν τινα ἄλλην... ἀλλ' αὐτὰ εἶναι ὄνειρα! Ἐγεννήθη ἐδῶ καὶ δὲν ἐπέρασά ποτε τὸν φραγμὸν τοῦ λιθαδίου μας. Ἡ μήτηρ μου μὲ ἐθαυκαλίσει μὲ τ' ἄσματα τῆς Σεβιλίας, τῆς πατρίδος τῆς· μὲ διηγήθη πολλὰ περὶ Ἰσπανίας, ὥστε ἡ

γάπησα τὴν ἀγνωστον ταύτην χώραν, καθὼς ἀγαπῶμεν φίλον ἀπόντα, τὸν ὁποῖον ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἴδωμεν πάλιν!...

Καὶ τὸ βλέμμα τῆς νέας ἐπλανήθη τεθλιμμένον ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, τὸν ὁποῖον ἤρχισε νὰ καλύπτῃ πυκνὴ δομίχλη. Ἐπίσης τινὲς βροχῆς ἔπεσον ἐπὶ τῶν φύλλων· αὐτὴ δὲ ἐσταύρωσε τὸν ἐπενδύτην ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ, προσβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ ψύχους, ἀνετριχίασεν ὀλη.

— Ἄφες με, Χριστίνα, διότι πάσχεις! Ἐπίστρεψε εἰς τὴν κατοικίαν σου, καὶ, ἐπειδὴ δὲν θέλεις νὰ δεχθῆς οὔτε τὴν στέγην, οὔτε τὴν ἐστίαν μου, ὕπαγε πρὸς ἐκεῖνους οἵτινες δύνανται νὰ σὲ στεγάσωσι καὶ νὰ σὲ θερμάνωσι.

Γλυκὸν μεῖδιμα παρέβηξε τὰ χεῖλη τῆς Χριστίνας.

— Φίλε μου, εἶπε, πλησίον σου προτιμῶ τὴν βροχὴν τὴν ὑγραίνουσαν τὴν κόμην μου, προτιμῶ τὸ στέλεχος αὐτὸ, τὸ ἀνώμαλον καὶ τραχὺ, προτιμῶ τὸν ἄνεμον αὐτὸν ἐξ οὗ ἀνατριχιάζω, παρὰ νὰ κάθημαι εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν μακρὰν ἀπὸ ἐσέ, πλησίον δὲ τοῦ πυρὸς τῆς μεγάλης ἐστίας. Ἄ! μὲ πόσῃ ἀγαλλίασιν, μὲ πόσον θάρρος, ἐστηριγμένη ἐπὶ τοῦ βραχιονός σου, ἤθελον ἀναχωρήσει περὶ διὰ νὰ γυρίσω τὸν κόσμον ὅλον, μὴ φέρουσα ἄλλο ἀγαθὸν εἰμὴ τὸν ἐρωτὰ σου, ἐὰν... ἐὰν...

— Καὶ τί σὲ κρατεῖ λοιπὸν, Χριστίνα; μήπως ἡ στοργὴ τοῦ πατρός, ἡ ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν, ἡ ἡ εὐτυχία τῆς πατρικῆς οἰκίας;

Ἡ νέα κόρη ὠχρίασε.

— Δὲν ἔπρεπε, Ἐρβερε, δὲν ἔπρεπε νὰ διμιλῶς τοιουτοτρόπως! Ἠξεύρω κάλλιστα ὅτι ὁ πατήρ μου δὲν μὲ ἀγαπᾷ, ὅτι αἱ ἀδελφαί μου δὲν ἔχουσι στοργὴν πρὸς ἐμὲ, ὅτι ἡ κατοικία μου εἶναι κατηρῆς, τὸ ἠξεύρω, ὦ! ναί, τὸ ἠξεύρω... ἠξεύρω πρὸ πάντων, ὅτι σὲ ἀγαπῶ καὶ θέλω ἀναχωρήσει... ἐὰν ἡ μήτηρ μου συγκατανεύσῃ εἰς τοῦτο.

Ὁ νέος ἐκύτταξε τὴν φίλην του μὲ ἀπορίαν.

— Παιδί! τὴν εἶπε, πώποτε συναίνεσις τοιαύτη δὲν θέλει ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ στόμα τῆς μητρός σου· αὐτὰ εἶναι πράγματα τῶν ὁποίων πρέπει τις νὰ ἔχη τὴν θέλησιν καὶ τὴν δύναμιν ἐντὸς τῆς καρδίας του... καὶ περὶ τῶν ὁποίων δὲν πρέπει νὰ ἀκούῃ τὴν κρίσιν τῶν ἄλλων· ἡ μήτηρ σου ποτὲ δὲν θέλει εἰπεῖ ναί!

— Ἐδέχεται! ἀπήνησεν ἡ Χριστίνα, ἐμβριθῶς καὶ βραδέως· ἡ μήτηρ μου μὲ ἀγοπᾷ, διότι τὴν ὁμοιάζω, καὶ ἡ καρδία τῆς γνωρίζει καλὰ τὴν καρδίαν μου· ἡ μήτηρ μου ἠξεύρει ὅτι τὸ εὐαγγέλιον λέγει, ὅτι ἡ γυνὴ θέλει ἐγκαταλείψει τὸν πατέρα αὐτῆς καὶ τὴν μητέρα διὰ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν σύζυγόν τῆς· ἠξεύρει τὸν ἐρωτὰ μου, καὶ ἀφ' οὗ σὲ ἀπηγόρευσα νὰ ἐρχεσαι εἰς ἡμᾶς, δὲν ἔχυσά ἐν δάκρυ χωρὶς νὰ τὸ παρατηρήσῃ ἡ μήτηρ μου, καὶ χωρὶς ἀμέσως νὰ λάμψῃ δάκρυ ἕτερον ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς, εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἐδικοῦ μου. Δὲν γνωρίζεις τὴν μητέρα μου, Ἐρβερε! Ἐπέφερε, βεβαίως, καὶ αὐτὴ πολλὰ καὶ ἠξεύρει ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην ὀλίγης τινὸς εὐτυχίας ἐν τῷ βίῳ, καθὼς ἔχομεν ἀνάγκην ἀέρος διὰ νὰ ἀναπνεύσωμεν. Ὁχι, τὴ ἀληθεία, δὲν ἤθελε μὲ φανῆ παράδοξον κάμμιαν ἡμέραν, φιλοῦσα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου, καθὼς

κάμνει κάθε βράδυ όταν είμεθα μόνοι, να με εἰπῇ: "Υπαγε τέκνον δυστυχές!

— Δὲν τὸ πιστεύω, Χριστίνα· ἐξεναντίας θέλει σὲ εἰπεῖ νὰ ὑπακούσῃς, νὰ παρηγορηθῇς, νὰ λησμονήσῃς, καὶ τοῦτο θέλει εἶναι ὁ θάνατός μου!

— Νὰ λησμονήσω, "Ερθερτε! ἡ μήτηρ μου δὲν λησμονεῖ ποτέ, ἀλλ' ἐνθυμείται διὰ παντός τοῦ βίου· ἡ λήθη εἶναι ἡ καταφυγή τῶν ἀνάνδρων καρδιῶν. Ὅχι, κανεὶς δὲν θέλει μὲ εἰπεῖ νὰ λησμονήσω.

Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Χριστίνας ἐξήστραψαν πάλιν ὑπὸ ζοφεροῦ πυρός· ἀλλ' ἡ ἀκαριαία αὐτῶν λάμψις, μόλις φωτίσασα τὸ νεκρὸν ἐκεῖνο μέτωπον, ἐσβένυε καὶ ἔραινετο μᾶλλον ἀποκαλύπτουσα τὸ μέλλον τῆς γυναικὸς ταύτης ἢ εἰκονίζουσα τὸ ἐνεστώσ. Ψυχὴ διάπυρος ἐσκήνου ἐν αὐτῇ, ἀλλ' ἡ ψυχὴ αὐτῆ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀποβάλλει τὸ βρεφικὸν εἶλημα (τὸ περικάλυμμα), ἀγωνιζομένη δὲ νὰ προκύψῃ ἀπὸ αὐτοῦ καὶ ἐκ διαλειμμάτων κατορθοῦσα τοῦτο, διὰ λέξεως μιᾶς ἢ διὰ μιᾶς κραυγῆς ἀπεκάλυπτε τὴν παρουσίαν τῆς.

— Ὅχι, δὲν θέλω λησμονῆσαι, ἐπρόθετον ἡ Χριστίνα, ὄχι, διότι σὲ ἀγαπᾷ καὶ σὺ μὲ ἀγαπᾷ, ἐμένα τὴν ὅποιαν τόσον ὀλίγοι ἀγαπῶσιν ἄνθρωποι. Δὲν με νομίζεις οὐδὲ μωρὰν, οὐδὲ φαντασιόπληκτον, οὐδὲ ἀλόκοτον· κατανοεῖς τὰ ὄνειροπολήματά μου, καὶ τὰς μυρίας ἰδέας ὅσαι περνοῦν ἀπὸ τὴν καρδίαν μου. Εἶμαι νεωτάτη, "Ερθερτε, καὶ ὅμως, βιάλλουσα τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν χεῖρά σου, εἴμπορῶ νὰ ἐγγυηθῶ περὶ ὅλης τῆς μελλούσης ζωῆς μου. Σὲ ἀγαπᾷ διὰ παντός! . . . καὶ κύτταξε, λέγουσα τοῦτο, δὲν κλαίω, διότι πιστεύω, ὅτι ἡ ἀγάπη μου θέλει εὐτυχήσαι· ἴπότε; πῶς; δὲν τὸ ἤξεύρω· τὸ ἤξεύρει ὁ θεός, ὅστις, μὲ ἐπλασε καὶ μὲ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν αὐτὴν ὄχι βέβαια διὰ νὰ πάτω. Θέλει μὲ δώσει τὴν εὐτυχίαν, ὅταν εὐδοκήσῃ, ἀλλὰ θέλει μὲ τὴν δώσει! Ναι, εἶμαι νέα, ἀκμαία, ἔχω ἀνάγκην ἐλευθερίας καὶ ἀνέσεως· δὲν θέλω ζῆσαι κλεισμένη ἐδῶ καὶ περιωρισμένη. Ὁ κόσμος εἶναι μέγας, θέλω τὸν γνωρίσαι· ἡ καρδία μου βρῖθει ἔρωτος, θέλει ἀγαπήσαι διὰ παντός. Μὴ λοιπὸν δάκρυα, φίλε μου, μὴ τὰ κωλύματα θέλουν βεβαίως ἐκλίπει, διότι ἐπιμένω εἰς τὸ νὰ γίνω εὐτυχής!

— Ἀλλὰ, Χριστίνα μου, ψυχὴ μου Χριστίνα! διατί νὰ περιμένωμεν; Αἰ εὐκαιρίαι δὲν συμβαίνουσι καθ' ἕκαστην. Πολλάκις ἐν λεπτόν ἀποφασίζει περὶ τῆς ὅλης ἡμῶν ὑπάρξεως. . . . Ἴσως, τὴν στιγμὴν αὐτήν, ἡ εὐτυχία εἶναι ἐκεῖ πλησίον μας! Ἴσως ἐὰν εἰσπεδήσῃς εἰς τὸ ἀκάτιον αὐτό, ἐὰν διὰ κωπηλασιῶν ὀλίγων ἀπαμακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν ὄχθην, ἴσως ἐνωθῶμεν διὰ παντός! . . . Ἴσως, ἐὰν ἐπανεέλθῃς εἰς τὴν ἑρῆν, χωρισθῶμεν διὰ παντός. "Ελα, Χριστίνα μου· ὁ ἀνεμος ἀρχίζει νὰ φυσᾷ, κ' ἐκεῖ, ἐν τῷ βυθῷ τοῦ ἀκατίου μου, ὑπάρχει ἴστιον, τὸ ὅποιον ἀπλούμενον, εἴμπορεῖ νὰ μᾶς ἀπαγάγῃ μὲ τὴν ταχύτητα αὐτήν, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ πτέρυξ τοῦ πτηνοῦ ἐκεῖνου διασχίζει τὸν αἰθέρα.

Δάκρυα κατέβροχον τὰς διακαεῖς παρειὰς τῆς Χριστίνας· ἀνετριχίαζεν, ἐκύτταζε τὸν φίλον τῆς, τὸν δ-ρίζοντα, τὴν ἐλευθερίαν· ἐδίσταζε καὶ ἡ παιδικὴ αὐτῆ ψυχὴ ἐκλυδιζέτο ὑπὸ φοβεροῦ ἀγῶνος. Ἐκρυψε δὲ

τὴν κεφαλὴν εἰς τοὺς κλάδους τῶν ἵτεων, ἐνηγκαλίσθη τὸ στέλεχος τοῦ ὑποστηρίζοντος αὐτὴν δένδρου, ὡς ἂν ἤθελε ν' ἀντισταθῇ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ν' ἀφήσῃ ἑαυτὴν εἰς τὸ ἀκάτιον· ἔπειτα, μὲ φωνὴν πνιγμένην, ἐψιθύρισε τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς καὶ, μετὰ τινα δευτέρα τοῦ λεπτοῦ, ἀνορθώσασα τὸ ὄχρον πρόσωπόν τῆς, ἐπανελάθεν ἀταράχως·

— :Εἰς ποίον ἡ μήτηρ μου θέλει ὁμιλήσαι περὶ τῆς φιλάτης αὐτῆς πατρίδος, ἐὰν ἀναχωρήσω ἐγὼ; τίς θέλει κλαύσει πλησίον τῆς ὅταν αὐτὴ κλαίῃ, ἐὰν ἀναχωρήσω ἐγὼ; "Εχει βέβαια καὶ ἄλλα τέκνα, ἀλλ' αὐτὰ εἶν' εὐθυμα, εὐτυχῆ· αὐτὰ δὲν τὴν ὁμοιάζουν· μόνη ἡ μήτηρ μου καὶ ἐγὼ εἴμεθα σκυθρωποὶ εἰς τὴν οἰκίαν μας· ἡ ἀπουσία μου θέλει εἶναι θάνατός τῆς. Ἀνάγκη νὰ μὲ ἀποχαιρετήσῃ, νὰ μὲ εὐλογήσῃ, εἰ δὲ μὴ ἀνάγκη νὰ μείνω πλησίον τῆς, ὡς αὐτὴ βίβωσα εἰς τὸ κλίμα τοῦτο, κλεισμένη ἐντὸς αὐτῶν τῶν τοίχων κακῶς πάσχουσα ἀπὸ ἐκεῖνων ὅτινες δὲν ἀγαπῶσιν. "Ερθερτε, δὲν φεύγω, θέλω περιμεῖναι. Ὑγίαινε, φίλε μου!

"Ἠγέρθη δὲ διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὴν ὄχθην. — Μίαν στιγμὴν ἀκούη! μίαν στιγμὴν Χριστίνα, φοβοῦμαι! . . . δὲν ἤξεύρω τί θλιβερόν προαίσθημα νεκρόναι τὴν καρδίαν μου. Φίλη μου! ἂν πέπωται νὰ μὴ ἰδωθῶμεν πλέον! . . . ὦ! ἡ ἰτέα αὐτῆ, καὶ τὸ ἀκάτιον τοῦτο, καὶ ἡ μικρὰ αὐτὴ γωνία τῆς γῆς ἢ σκεπασμένη ὅλη ἀπὸ φυκῶν καὶ καλάμων, κ' ἐσὺ! ἐσὺ! ἐκεῖ, πλησίον μου! . . . Μῆπως παρῆλθεν ἤδη ἡ εὐτυχέστερα τῆς ζωῆς μου ὥρα;

Καὶ ὁ νεὸς ἐθρήνησε, κρύπτων τὴν κεφαλὴν του εἰς τὰς δύο αὐτοῦ χεῖρας.

Ἡ καρδία τῆς Χριστίνας ἐπαλλε σφοδρῶς, ἀλλὰ ἐφάνη γενναία. Ἀφήσασα ἑαυτὴν ἐπὶ τοῦ στελέχους, ἤγγισε τοὺς πόδας εἰς τὴν ἑρῆν, καὶ ἐκεῖθεν, χωρισμένη ἀπὸ τοῦ ἀκατίου, τὸ ἔποιον δὲν ἠδύνατο νὰ πλησιάσῃ ἐντελῶς εἰς τὴν ὄχθην·

— Ὑγίαινε, "Ερθερτε, εἶπε· θέλω γίνεαι ποτὲ σύζυγός σου, σύζυγός ἐρῶσα καὶ πιστὴ· θέλω γίνεαι ἐξάπαντος! "Ας παρακαλεσῶμεν καὶ οἱ δύο τὸν θεόν νὰ φέρῃ τὴν εὐτυχὴ ταύτην ἡμέραν ὅσον ἐνδέχεται ἔγγηγορώτερον! Ὑγίαινε, σὲ ἀγαπᾷ! Ὑγίαινε καὶ ἐσο βέβαιος ὅτι θέλομεν ἰδεῖ πάλιν ἀλλήλους, διότι σὲ ἀγαπᾷ!

Ὁ φραγμὸς τῶν καλάμων καὶ τῶν ἵτεων ἐχωρίσθη διὰ νὰ περάσῃ ἡ νέα κόρη· κλωνάρια τινα ἐτριξάν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς, ἐλαφρῶς ἤκούσθη θροῦς ἐπὶ τῶν χόρτων καὶ τῶν θάμων, ὡς ἂν ἐπέτα τί πτηνόν· καὶ ἔπειτα ἐπανῆλθε σιωπῇ. — Ὁ "Ερθερτος ἐκλαίει.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ ἀκόλουθον φυλλάδιον).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Κριτικὴ ἱστορία τῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὑπὸ Γουλιέλμου Μιούρ, Ἀγγλίστι γεγραμμένη (A critical History of the Lan-

guage and Literature of Ancient Greece, by W. Mure of Caldwell.) ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε τόμοι 3.

"Ἄρθρον μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ἐκ τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῆς Ἐδιμβούργης.

Μεγάλαι ἦσαν αἱ δυσκολαίαι πρὸς αἷς εἶχε νὰ παλαίῃ ὁ Συνταγματάρχης Μιούρ διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας ταύτης, ἥς οἱ τρεῖς ἤδη ἐκδοθέντες τόμοι εἰσὶν ἡ πρώτη ἀρχή, καὶ ἦτις μέλλει νὰ πληρώσῃ ἐπαισθητὸν κενὸν εἰς τὴν σπουδῆν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἡ ἱστορία τῆς φιλολογίας εἶναι κλάδος νεογενῆς ἐντελῶς, καὶ ἦκιστα μέχρι τοῦδε καλλιεργηθείς. Παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἕλλησι, ὧν ἡ φιλολογία τοσοῦτον πολλαχῶς διεκλαδέυθη ἐπὶ τῶν ἐσχάτων περιόδων τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν βίου, καὶ ὅτινες τοσοῦτον ἄπειρον φιλολογικὸν θησαυρὸν ἐταμίευσαν, οὐδ' ἀπόπειραν εὐρίσκομεν συστηματικῆς ἱστορίας τῆς ὅλης φιλολογίας αὐτῶν. Τὸ αὐτὸ δὲ λέγομεν καὶ ὡς πρὸς τοὺς διαδόχους αὐτῶν, τοὺς Ῥωμαίους, διότι ἡ βραχεῖα καὶ ἐπιπόλαιος τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων συγγραφῆν ἐπιθεωρήσας ὑπὸ Κουϊγκιλιανου, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξαιρετις. Οὐδ' ἐπὶ τῶν νεωτέρων δὲ χρόνων ἐγράφησαν πολλὰ τοιοῦτου εἴθους συγγράμματα, καὶ οὐδ' οἱ Ἀγγλοι, οὐδὲ οἱ Γάλλοι ἔχουσιν οὐδὲν, ἀξίον τινος λόγου, πραγματευόμενοι περὶ τῆς παρ' ἑκατέρωθεν φιλολογίας. Πλουσιώτεροι κατὰ τοῦτο ἀνεδείχθησαν οἱ Ἴταλοι καὶ οἱ Ἰσπανοὶ. Οὐδὲν ἀκριβέστερον καὶ πληρέστερον σύγγραμμα περὶ ἱστορίας τῆς φιλολογίας ἐγράφη ποτὲ εἰς νεωτέραν γλῶσσαν ἀπὸ τοῦ Τιραβόσκη περὶ τῆς φιλολογίας τῶν Ἰταλῶν· τὸ δὲ τοῦ Γιγγενέ εἶναι τὸ δημοτικώτερον καὶ τερπνότερον τοῦ εἴδους τοῦτου βιβλίον, ἐπαρκέστατον διὰ τοὺς συνηθεῖς ἀναγνώσττας, ἴσως καὶ ὀλίγον ὑπὲρ τὸ δέον σχινοτενέ. Τὸ γνωστὸν τοῦ Σισμόνδου περὶ τῆς φιλολογίας τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης, ἐπιτομώτερον μὲν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο οὐδ' ἐπιπόλαιον οὐδ' ἄλλειπές, περιέχει ἀξιόλογον ἐπιθεωρήσιν τῶν ἀρίστων Ἰταλῶν καὶ Ἰσπανῶν συγγραφέων. Εἰς ταῦτα δὲ πρέπει νὰ προστεθῇ τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν τοῦ Κ. Τικινρος τὸ περὶ Ἰσπανικῆς φιλολογίας ἀπαράμιλλον σύγγραμμα, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τοῦ εἴδους τοῦτου συνδέον τοῦ ὕρους τὸ ἀφελὲς μετὰ κρίσεως ὕψους καὶ μετ' ἐρευνῶν πολυμαθεστάτων.

Ἄλλ' ὅσας δὴποτε καὶ ἂν ἀπαντᾷ δυσκολαίαι ὁ ἐπιχειρῶν τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῆς φιλολογίας παντός ἄλλου τόπου καὶ χρόνου, πρὸς φοβερὰς προσκοπτὲς πρὸ πάντων ὁ θέλων νὰ πραγματευθῇ τὴν ἱστορίαν κλασικῆς τινος φιλολογίας, καὶ μάλιστα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς· διότι αὐταὶ εἰσι διπλαί, κατὰ διευθύνσεις ἀντικρως ἐναντίας· ἡ ὕλη ἐρ' ἥς ἔχει νὰ ἐργασθῇ εἶναι ἐνταυτῶ δαινῶς ἄλλειπές, καὶ ἀπελπιστικῶς ὑπέροχος· τὸ ἀντικείμενόν του δημωδέστατον συγχρόνως καὶ σκοτεινότερον· καὶ ἐνῷ θλιβερῶς ἀπώλοντο ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν τὰ συγγράμματα πολλῶν τῶν ἀξιολογοτέρων συγγραφέων, τὰ

ὀλίγα καὶ εὐτελεῖ αὐτῶν λείψαντα, καὶ αἰ πτωχαὶ βιβλιογραφίαι αὐτῶν ἐγένοντο θέματα ἀπεραντῶν σχολίων καὶ συζητήσεων καὶ πραγματειῶν, αἵτινες καὶ τοῦ γενναϊοτέρου τῶν φιλολόγων δύναται νὰ καταβλάσῃ τὴν εὐστάθειαν. Μόνου τοῦ Ὀμηρικοῦ ζητήματος ἡ φιλολογία ἀρκεῖ ὅπως πληρώσῃ εὐμεγέθη βιβλιοθήκην, καὶ τὰ ἔπη τῶν λεγομένων κυκλικῶν ποιητῶν, ὧν μόλις περιτῶζονται πενήτηντα στίχοι, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς ἕνα τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Γερμανίας σοφῶν εἰς συγγραφὴν δύο εὐσώμων βιβλίων εἰς ὄχθρον, ἐκδοθέντων εἰς διάστημα δεκαεσσάρων ἐτῶν, κατόρθωμα ὄντως ἀροσιώσεως εἰς εἰδικὸν κλάδον μελέτης! Ὀμοίως δὲ καὶ τῶν λυρικῶν, πλὴν τοῦ Πινδάρου, μόλις σῶζονται ἐλάχιστα τινὰ ἀποσπασματα· καὶ ὅμως ταῦτα συλλέγονται καὶ ἀνασυλλέγονται, σχολιάζονται καὶ ἀνασχολιάζονται, ὡς ἂν ἡ ὑπερβολικὴ ἐργασία ἐπὶ τῶν λειψάνων τούτων μᾶς ἀπεξημίου διὰ τὴν στέρτην τῶν ποιημάτων ἀφ' ὧν ἀπεκόπησαν. Ἀφ' ἐτέρου δὲ οἱ ἐπισημότεροι τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων εἰσι τόσον γνωστοὶ εἰς πάντα τὸν γευσάμενον ὀπωσθὸν ἐλευθερίου ἀγωγῆς, ὥστε περὶ αὐτῶν σχεδὸν οὐδὲν μένει νέον νὰ προστεθῇ. Ἐκαστος γνωρίζει τὸν μῦθον τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας, τὰ διόματα καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν Ὀμηρικῶν ἡρώων, καὶ τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰ πρόσωπα τῶν πρωτίτων ἀττικῶν τραγωιδίῶν. Ὅταν ὅμως ὁ ἱστορικὸς ἀποκλίνῃ τῆς πεπατημένης ταύτης πρὸς στενωποὺς μᾶλλον δυσπροσίτους καὶ σχολιάς, ὁ ἀναγνώστης δυσκόλως πείθεται νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ μεταξὺ τῶν ἀκανθῶν τῆς γερμανικῆς κριτικῆς, ἣ εἰς τὴν ἄκαρπον καὶ ἄχαριν σταχυολογίαν ἐκ τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν, παρ' οἷς κρύπτονται αἱ πηγαὶ αἰς ζήτησιν

Ὁ συνταγματάρχης Μιούρ εἶχε τὰ ἀπαιτούμενα πλεονεκτήματα πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ δυσχεροῦς τοῦτου ἔργου. Τὴν φιλολογίαν νομίζομεν ὅτι ἐδιδάχθη ἐν Γερμανίᾳ. Καὶ ἐκεῖθεν μὲν ἔλαβεν ὅλα τὰ προτερήματα ὅσα χαρακτηρίζουσι τοὺς Γερμανοὺς φιλολόγους, ἦτοι τὴν λεπτολόγον ἀκριβειαν, τὴν ἄπειρον ἀνάγκησιν, τὴν ἐφρημογῆν τῆς φιλοσοφίας εἰς τὰς φιλολογικὰς ἀρχὰς· ἀλλὰ συγχρόνως ἡ δευδερκεια καὶ τὸ ἤρημον καὶ ἀπροκατάληπτον τῆς κρίσεώς του τὸν ἀπήλλαξαν πολλῶν ἐλαττωμάτων συνεχόμενων πολλὰκις μετὰ τῶν προτερημάτων ἐκείνων. Ἐν ᾧ προσεκτικώτατα ἀκριβολογεῖ περὶ τῶν διαφορῶν ὡς πρὸς τὸ ὕψος, τὴν διάλεκτον ἢ τὰ μέτρα, ποτὲ ὅμως δὲν παρασύρεται ἀπὸ τὴν θεωρίαν τῶν λεπτομερειῶν τούτων εἰς παραμέλησιν τῶν εὐρύτερων θεωριῶν, καὶ τῶν σπουδαίων ζητημάτων τοῦ αἰσθηματος καὶ τῆς φιλοκαλίας. Καλῶς γνωρίζων ὅλα ὅσα οἱ Γερμανοὶ ἔγραψαν περὶ ἀρχαίας φιλολογίας, δὲν παράγεται ὅμως ὑπὸ τῶν ἀορίστων καὶ πολλακίως φαντασιωδῶν θεωριῶν τῶν, καὶ διηνεκῶς ἐκκαλεῖ ἐκ τῶν εὐφρεστερέων καὶ λεπτοτέρων συλλογισμῶν τῶν εἰς τοὺς κανόνας τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἢ τὴν ἀφελῆ καὶ προφανῆ ἐξήγησιν τῶν κειμένων. Πάντοτε σχεδὸν αἱ κρίσεις καὶ ἰδέαι του ἀποδεικνύουσιν ἀνεξαρτησίαν πνεύματος· καὶ ὅποιαν δὴποτε καὶ ἂν ἔχη γνώμην περὶ ἐκάστου ἀντικειμένου,

ἢ γνώμη αὐτῆ δὲν εἶναι δανεία, ἀλλ' ἐδική του, ἣν διέκλασε βροθύμενος ὑπὸ τῶν ἔργων καὶ ἔρευνῶν τῶν προκατόχων του, ἀλλὰ χωρὶς νὰ θελήσῃ ποτὲ ὡς ἡ κρίσις των, ὅτην βρώχυτα καὶ ἀν ἔχη, νὰ δεσμεύῃ τὴν κρίσιν του. Ἄπξ δὲ μίαν γνώμην δεχθεὶς, τὴν ἐκφράζει ἀκριβῶς, καὶ τὸ ὕρος του, εἰ καὶ λειπούμενον ἐνίοτε κατὰ τὴν εὐραδίαν, ἔχει ὅμως εὐκρίνειαν πάντοτε, ὥστε ὁ ἀναγνώστης ποτὲ δὲν μένει εἰς τὴν ἀμηχανίαν, εἰς ἣν πολλάκις ἐγκαταλείπεται μετὰ μακρᾶν καὶ ἐνταχίων ἀνάγνωσιν πολλῶν σελίδων τῶν Γερμανῶν κριτικῶν.

Ἡ γενικὴ τάσις τῶν κρίσεων τοῦ συνταγματάρχου Μιούρ περὶ ὅλων σχεδὸν τῶν ζητημάτων ὅσα ἐπ' ἐσχάτοις ἡμεροῖν τὸν φιλολογικὸν κόσμον, δύναται νὰ χαρακτηριθῇ ὡς *συντηρητικὴ*. Ὁ ἴδιος λέγει, ὁμιλῶν περὶ Ὀμήρου, ὅτι ἦσαν ποτὲ καὶ αὐτὸς ἄς πολλοὶ νέοι φιλόλογοι « ἐνθέρως ὁπαδοὶ τῆς Βολφριανῆς σχολῆς; ἀλλ' ὅτι ἐπιμελῶς ἐξετάσας τὰ ἀρχαία αὐτῆς ἐπὶ εἰκοσιν ὄλα ἔτη, ἐπέστῃ ὅτι εἰσὶν ἐστραχμένα. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐντελῶς μετεπέστη καὶ ὡς συμβαίνει τοῦτο συνήθως εἰς πάσαις τὰς ἀρνηθησασίας, τὸ πνεύμα τοῦ ἐλαβε τὴν διόλου ἀντικειμένην διεύθυνσιν. Ἐν ᾧ δικίως ἀπορρίπτει τοῦ Βολφριου τὰς ὑπερβολὰς, ἀρ' ἐτέρου ὅμως πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι, μ' ὄλην τὴν ἀνεξκατησίαν τῆς κρίσεώς του, ἐνίοτε ἐπὶ ἀκριβῶς ὑπὲρ τὸ δέον μέγα τείχει πρὸς τοὺς ἀρχαίους κριτικούς, ἐπινοοῦσιν καὶ τὰς κεκοσμημένας αὐτῶν συμπεριλάμαζα καὶ τὰς κεκοσμημένας αὐτῶν περὶ ἀκριβῶς, χωρὶς νὰ ἐξετάξῃ πάντοτε ἀκριβῶς πῶς περιελέχθησαν καὶ δικαίως ἐκωλύθησαν. Ὅς εἶναι τὸ κυριώτερον λάθος τῆς νέας σχολῆς τῶν γερμανικῶν κριτικῶν, ὅτι προτιμῶσι τῆς ἀληθείας τὸν νεωτερισμόν, οὕτω τοῦ συγγραφέως τούτου, ἀρ' οὐ ἐπίσημα εἰς τὸν κόλπον τῆς καλλιᾶς πίστεως, ἢ τάσις εἶναι νὰ υποπειθῇ πᾶσαν νέαν θεωρίαν, καὶ νὰ δυσπιστῇ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀληθειαν ὡς αὐτὴ φέρεται νέη.

Ὁ τίτλος τοῦ συγγράμματός του ἀποδεικνύει ἤδη αὐτὸς τὸν κυριώτερον σκοπὸν δι' ὃν προέβητο γράψων, καὶ τὴν κατηγορίαν εἰς ἣν ἀξιοὶ νὰ τὸ κατετάξῃ. Ἐργαφει κριτικὴν ἱστορίαν τῆς γλώττης καὶ φιλολογίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος; ἀποτινέται ἐπομένως εἰς τοὺς περὶ τὴν φιλολογίαν ἱστοριογράφους, οὐχὶ ἐπὶ γελοίας νὰ διδῶν ἀνεκλίεν τούς ἐντελῶς ἀμνήτους, ἀλλὰ νὰ χρηρῆται εἰς τοὺς ὠριμότερους πνευματικῆς τοῦ ὅλου πεδίου τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας γενικωτέρως ἐπὶ εὖ, καὶ νὰ ἐπισηρῶν τὰς περὶ αὐτῆς θεωρίας.

Ἡ φιλολογικὴ τῆς Ἑλλάδος ἱστορία διαιροῦται αὐτομάτως οὕτως εἰπεῖν εἰς ἑξὲς μεγάλαις περιόδους, καὶ τῆς τῆς χαρακτερίζει ὁ συνταγματάρχης Μιούρ ὡς ἑπείτα:

α'. Ἡ πρώτη, ἢ μυθικὴ περίοδος, περιλαμβάνει τὴν κεινογῶν καὶ πρώτῃ καλλιεργεῖται τὸν ἔθνος καὶ τῆς γλώττης αὐτοῦ, μετὰ τῶν περὶ αὐτοῦ περὶ τῶν μυθῶν ἐκείνων ἡρώων καὶ σοφῶν, οἷς κοινῶς ἀπεδιδόθη ἀὶ πρώτῃ πρόδοσι τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, ἀλλ' ὡς τὴν ὑπερῆξιν καὶ ἐπιβροχήν αὐτῶν μνηστῆρ διασώθῃν μετρηρεῖ.

β'. Ἡ δευτέρα ἢ ποιητικὴ περίοδος, ἀρχεται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν κατὰ πρώτων ἀνεύρησαν βεβαίως μετρηρούμενα προΐοντα τῆς ποιητικῆς τῶν Ἑλλήνων εὐρυτίας, καὶ διερχομένη διὰ τῶν χρόνων καθ' οὓς ἡ ποίησις ἐξηκολούθει μόνῃ κατέχουσα τὸ φιλολογικὸν πεδίου, ἀπολήγει περίου κατὰ τὴν 54^{ην} Ὀλυμπιάδα (560 π. χ.).

γ'. Ἡ τρίτη, ἢ Ἀττικὴ περίοδος ἀρχεται κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ ἀττικοῦ δράματος καὶ τῆς πεζῆς φιλολογίας, καὶ παύει κατὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Μακεδόνων, καὶ ἐπομένως τὴν ἀπόσθῃσιν τῆς δημοκρατικῆς ἐλευθερίας ἐν Ἑλλάδι.

δ'. Ἡ τετάρτη ἢ Ἀλεξανδρινὴ περίοδος, ἀρχομένην περὶ τοῦ ἀπὸ κτήσεως Ἀλεξανδρείας, λήγει κατὰ τὴν καθίρεσιν τοῦ Ἑλληνοαἰγυπτιακοῦ κράτους.

ε'. Ἡ πέμπτη, Ῥωμαϊκὴ περίοδος, ἐξακολουθεῖ ἐκτοτε μέχρι τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν μεταδιβάσεως τοῦ θρόνου.

ς'. Ἡ ἕκτη τέλος, ἢ βυζαντινὴ περίοδος, περιλαμβάνει τοὺς ἐπιλοίπους αἰῶνας τῆς παρακμῆς καὶ διαφθορᾶς τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, μέχρι τῆς παντελοῦς ἀποσθέσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ὡς ζωῆς διαλέκτου.

Ἐκ τῶν ἑξὲς τούτων περιόδων ὅμως τὸ μέχρι τοῦδε ἐκδοθῆν τοῦ συγγράμματός μέρος περιέχει μόνον τὰς δύο πρώτας, διὰ βραχέων μὲν διαλαμβάνει περὶ τῆς μυθικῆς, κυρίως δὲ καὶ ἐν ἐκτάτῃ πραγματεῦσθαι περὶ τῆς δευτέρας ἢ τῆς ποιητικῆς. Ἰσως ἐκπλαγῶσι τινὲς ὅτι διὰ τριῶν ὁλοκλήρων τόμων ὁ συγγραφεὺς μόνον μέχρι Σόλωνος προχωρεῖ, μέχρι τῆς φιλίας τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης ἐποχῆς, καθ' ἣν ἢ Ἀττικὴ μεγαλοφυὴς τοσαῦτα παρήγαγε καὶ ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἀριστουργήματα, καὶ τὴν γέννησιν καὶ πρόδοσιν τοῦ ἀττικοῦ δράματος, καὶ τὰ θαυμασιώτερα αὐτοῦ προΐοντα, καὶ τοὺς ἀρχαιότερους πεζογράφους, τοὺς μεγάλους τῶν Ἀθηνῶν ἱστοριογράφους, τοὺς βήτορας, τοὺς φιλοσόφους αὐτῶν, τὸν Αἰσχύλον καὶ Ἀριστοφάνην, τὸν Δημοσθένην καὶ Πλάτωνα, ἐπιφυλάττει διὰ μέλλοντας τόμους. Ἄλλ' ὅστις δῆποτε φόβους καὶ ἀν δύναται νὰ διεγείρῃ ἐν ἡμῖν ἡσέψις αὐτῇ, —μεταξὺ ἄλλων τὸν φόβον μὴ δὲν ἐπαρέστη εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἴσου ἔργου κατ' ἕκτασιν ἀνάλογον τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, ἀλόκληρος ἢ ζωὴ τοῦ συνταγματάρχου Μιούρ, — βέβαιον τοῦλάχιστον εἶναι ὅτι τὸ ἤδη ἐκδοθῆν μέρος δὲν θέλει φανῆ εἰς τοὺς περὶ αὐτοῦ καὶ εἰς ἕκαστον ἀναγνώστην οὔτε μονότονον οὔτε ὀχληρόν. Τοὺς δύο πρώτους τόμους πληροῦσι κατὰ τὸ πλεῖστον ζητήματα περὶ τῆς συγγραφῆς καὶ τοῦ συγγραφέως τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, ὁ δὲ τρίτος περιέχει μακρᾶν καὶ περιεργὴν βιογραφικὴν τε καὶ φιλολογικὴν ἱστορίαν τῶν πρώτων λυρικῶν ποιητῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐν οἷς ἀναγνώσκειν τὰ μέγλα καὶ πολύχροτα ὀνόματα τοῦ Ἀρχιλόχου, τοῦ Τυρταίου, τοῦ Ἀλκαίου, τῆς Σαπφοῦς, τοῦ Ἀλκαίου καὶ τοῦ Σησιγόρου. Ἰσως ἦτοιν τεροντὰ, ἀλλ' εἶτι διδακτικώτερα εἶναι τὰ λοιπὰ κεφάλαια, οἷον τὸ περὶ τοῦ γενικοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἑλληνικῆς γλώττης, περὶ τῶν σχέσεων τῆς Ἑλληνικῆς γενεᾶς πρὸς τὴν Πελαγονικὴν, περὶ τοῦ σχημα-

τισμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου καὶ τοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ φοινικικοῦ, καὶ περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τῆς τέχνης τοῦ γράφειν ἐν Ἑλλάδι.

Ἄμεσως κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ συγγράμματός του, ὁ συνταγματάρχης Μιούρ ἐκθέτει τὴν θεωρίαν του περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀξίας ἧς πρέπει ν' ἀποδίδεται εἰς τὰς μυθικὰς καὶ ποιητικὰς παραδόσεις τῆς Ἑλλάδος, καὶ φαίνεται συμφωνότερος πρὸς τοὺς ἀρχαίους κριτικούς καὶ τὸν ἀγγλὸν χρονολόγον Κλίντων ἢ πρὸς τὴν νεωτέραν γερμανικὴν σχολὴν, ἧς συμμερίζεται τὰς ἀρχὰς καὶ ὁ Γρῶττος. Ἡ ἰδέα του εἶναι, καὶ ὑπὲρ ταύτης ἐκθύμως μάχεται, ὅτι οἱ ποιητικοὶ οὗτοι μύθοι περιέχουσι πύρην ἱστορικόν, καὶ ἐν ᾧ κατ' ὀνομα ἀρνέεται τὰς ἀπάτας τῆς ἀρχαίας εὐκίτου σχολῆς, πράγματι ὅμως μετέχει πολὺ τῆς σχολῆς ἐκείνης. Ἀναμφισβητήτως ἐπίσης σφάλλεται καὶ ἐπίσης; δαισιόφως δογματίζων φαίνεται ὁ πεποιθότως ἀρνούμενος ὡς καὶ ἀσφαλῶς δεχόμενος τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν τῶν προγενεστέρων τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς προσώπων καὶ περιστάσεων. Ὁ ἱστοριογράφος Γρῶττος περιωρίσθη μόνον εἰς τὸν ἄρθρατον διευχυρισμὸν ὅτι περὶ αὐτῶν οὐδεμίαν ἔχομεν οὐδὲ δύναμιθα νὰ ἔχωμεν θετικὴν ἀπόδειξιν. Ὡστε τὸ κυρίως ζητούμενον δὲν εἶναι ἀν εἶχεν ἱστορικὴν βᾶσιν ἢ ποιητικὴν παράδοσιν, ἀν ἢ πολιτορία τῶν Θεῶν ἢ ὁ πλοῦς κατὰ τῆς Τρωάδος ἀληθῶς συνέβησαν, ἀλλ' ἀν δύναμεθα σημερὸν νὰ ἀνεύρωμεν τὸν μῦθον τῆς ἀληθείας μετὰ τὸ πλῆθος τῶν μύθων ἐν οἷς ἐμπλέκεται, καὶ νὰ δεῖξωμεν τὸν σκελετὸν τῶν ἱστορικῶν συμβάντων γυμνὸν καὶ ἀππληγμένον τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ ἐπισομημάτων. Ἄν τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, τότε μάς φαίνεται ἐντελῶς ἀδιάφορον ἀν ὁ σκελετὸς οὗτος ὑπῆρξε ποτὲ ἢ ὄχι. Ὁ συνταγματάρχης Μιούρ παρατηρεῖ ὅτι εἰς τὰ Γευτονικὰ, Ἰσπανικὰ καὶ Ἀγγλικὰ δημοτικὰ ποιήματα τοῦ μεταῖωνος ἢ ἀληθῆσιν συναναμίγνυται μετὰ τοῦ ποιητικοῦ ψεύδους, καὶ ἀν, λέγει, οἱ σύγχρονοι ἱστορικοὶ παρ' ὧν μανθάνομεν τὴν ἀληθὴ τῶν ποιημάτων τούτων βᾶσιν εἶχον ἀπολεσθῆ, καὶ μένει ἀγνωστοί εἰς ἡμᾶς, ἢ βᾶσις ἐκείνη δὲν ἦθελεν ὅμως συναπολεσθῆ, καὶ ἦθελε πάντοτε παραμεῖναι εἰς τὰ ποιήματα. Εἰς τοῦτο ἔχει δίκαιον ὁ συνταγματάρχης Μιούρ. Ἄλλ' εἰς τοιαύτην περίστασιν, καὶ τοὶ ὑπάρχουσαν πάντοτε τὴν ἱστορικὴν βᾶσιν, ἡμεῖς ὅμως δὲν ἠθέλομεν ἔχει τὸν τρόπον τοῦ νὰ τὴν διακρίνωμεν καὶ εἰς τὴν θεῖσιν ταύτην εὐρισκόμεθα ὡς πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς ποιητικὰς παραδόσεις, ἰδίως μάλιστα ὡς πρὸς τὴν παράδοσιν τῆς πολιτορίας τοῦ Ἰλίου. α. Ἄν ποτὲ ὑπῆρξεν ἢ δὲν ὑπῆρξε πραγματικῶς ὑπὸ τοῦ Ἰλίου τὰ τεῖχη πόλεμος καθαρῶς ἀνθρώπινος καὶ πολιτικός, ἀνευ Θεῶν, ἀνευ ἡρώων, ἀνευ Ἑλένης, ἀνευ Ἀμυζόνων, ἀνευ Αἰθίοπων ὑπὸ τῶν καλῶν οἰδῶν τῆς Ἡῶς, ἀνευ ξυλίων ἴππων, ἀνευ τῶν ζωερῶν χαρακτῆρων τοῦ ἀρχαίου ἐπικοῦ πολέμου; τοῦτο εἶναι ζήτημα ἐρ' οὐ, ὡς ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ Γρῶττος, δὲν δύναμεθα ν' ἀπαντήσωμεν οὔτε καταφατικῶς οὔτε ἀποφατικῶς καὶ σχεδόν δὲν δισταζόμεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι μάς φαίνεται ἀ-

διάφορος ἑκάτερα ἀπάντησις. Δι' ἡμᾶς ἢ ἀληθῆς ἱστορία τῆς Τρωάδος θέλει εἶσθαι ἢ Ἰλιάς πάντοτε, ὁ ἀληθῆς Ἀχιλλεὺς, ὁ Ἀχιλλεὺς τοῦ Ὀμήρου. Διὰ τοῦτο μετ' ἐκπλήξεως βλέπομεν τὸν συνταγματάρχην Μιούρ πραγματεῦσθαι διὰ μακρῶν τὸ ζήτημα τοῦτο ὡς λαν σπουδαῖον καὶ φιλολογικῶς καὶ ἱστορικῶς, καὶ θεωροῦντα ὡς ἀπαραίτητον, ὅπως ἐντερωμέθα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἐποποιίας, τὴν πεποιθῆσθαι ὅτι οἱ ἥρωες τῆς ἦσαν ἀληθεῖς ἄνθρωποι, καὶ οὐχὶ ἀπλὰ πλάσματα ποιητικῆς φαντασίας. Καὶ ὅπως φέρωμεν ἐν μόνον παραδειγμα ἐκ νεωτέρων ἑπῶν; αἱ ἀποδείξεις περὶ τῆς ἀληθοῦς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἱστορικῆς βᾶσεως τῶν κυριώτερων κατορθωμάτων τοῦ Ἰσπανοῦ ἡρώος Σιδ, εἶσιν ἀναμφισβήτητοι σήμερον. Ἄλλ' ὑπάρχουσι καὶ τινες ἱστορικοὶ οἵτινες δὲν θέλουσι νὰ τὰς παραδεχῶσιν. Ἄν αἱ θεωρίαι αὐτῶν ὑπερίσχυον, ἤθελε διὰ τοῦτο φαίνεσθαι ἢ ἀρχαία Ἰσπανικὴ ἐποποιία, ἢ ἡρώας εἶναι αὐτοὺς, ὀλιγώτερον θελοῦσιν ἢ ἢ θελεν ὁ χαρακτήρ τοῦ Σιδ παῦσει τοῦ νὰ εἶναι, ὡς σήμερον θεωρεῖται, καὶ διὰ τοῦτο πρὸ πάντων ἀναγινώσκεται μετὰ μεγίστης περιεργείας, ἢ εὐγενῆς προσωποποιήσεως τῶν αἰσθημάτων καὶ ἰδεῶν τῶν ἱπποτικῶν χρόνων τῆς Ἰσπανίας; Ἄν ὁ Σιδ τῶ ὄντι κατέκτησε τὴν Βαλεντίαν ἢ ὄχι, εἶναι ζήτημα ἱστορικῶς σπουδαῖον ἀναμφισβητό; ποιητικῶς ὅμως θεωρούμενον, εἶναι, ὁμολογοῦμεν, ἐντελῶς ἀδιάφορον.

Ἄλλ' ἐγκαταλείποντες τὴν συζητήσιν ταύτην, ἐπειγόμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν συνταγματάρχην Μιούρ εἰς τὸ ἀξιόλογον μέρος τοῦ ἔργου του, τὸ ἀποτελοῦν τὸ κυριώτερον ἀντικείμενον τῶν δύο πρώτων ἐκ τῶν τριῶν ἐκδοθέντων τόμων, τὴν ἐξετάσιν δηλαδὴ περὶ τῆς πηγῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐπώνυμων τοῦ Ὀμήρου ἀθανάτων ῥαψωδιῶν. Αἱ περὶ Ὀμήρου σκέψεις τοῦ συγγραφέως εἰσὶ προῖον εικοσαετοῦς περὶ αὐτοῦ σπουδῆς, ὡς μετὰξὺ ἄλλων ἀποδεικνύει καὶ ἡ ἐν 1842 ἐκδοθεῖσα *Περὶ Ὀμήρου* αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι, ἐν ἣ πολλὰ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν ἐξηγοῦνται διὰ τῶν ἐπιτοπίων τοῦ συγγραφέως παρατηρήσεων περὶ τῶν φυσικῶν ιδιοτήτων τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῶν ἡρώων καὶ ἐθιμῶν τῶν κατοίκων αὐτῆς. Καθ' ὅλον τὸ μέρος τοῦτο ὁ Κ. Μιούρ, ἐμβαδύων εἰς τὴν τῶν ποιημάτων ἐξετάσιν, καὶ ἀναλύων πάσαις αὐτῶν τὰς καλλονὰς, ἀσχολεῖται συγχρόνως περὶ τὴν ἀκριβῆ ἐρευναν καὶ τὴν ἀνασκευὴν τῶν Βολφικῶν θεωριῶν; διότι τῶ ὄντι τὰ δύο ταῦτα ἀντικείμενα εἶσιν ἀδιάσπαρα καὶ μόνον ἐγκύπτουσι εἰς τὴν σπουδὴν τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, καὶ γνωρίζαντες τὸν ἀληθῆ αὐτῶν χαρακτήρα, δύναμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς πιθανόν τι συμπέρασμα ὡς πρὸς τὸ ζήτημα περὶ τοῦ τίς ὁ ποιητῆς αὐτῶν.

Πρὸ πενήντα ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα ἐξέδοκεν ὁ Βόλφριος τὰ περὶ τῆς *Ὀμηροῦ προλεγομένας*, καὶ ἐκτοτε τὸ ζήτημα τοῦτο ἐγένετο ἀντικείμενον διηρηκῶν καὶ διαρκῶν συζητήσεων, αἵτινες μέχρι τέλους τὸ ἐτροπολόγησαν ἢ καὶ τὸ μετέθεσαν ὁπωσοῦν. Ὁ Βόλφριος ἐπὶ ἐξωτερικῶν ἢ ἱστορικῶν σθηροζόμενος λόγων, ἐπροσπάθησε ν' ἀποδείξῃ δι' αὐτῶν ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ παρήχθησαν κατ' ἀρχὰς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ὑπὸ τὴν μορφήν ἣν ἔχουσι, προσθέ-

των ότι τὸ δὴν κατὰ τὰς μαρτυρίας ἀρχαίων συγγραφεῶν δὲν ἔχον τὴν μορφήν ταύτην (α). Ἀλλ' ὀλίγοι τῶν ὁπαδῶν του παρεδεδόθησαν τὰς θεωρίας του ταύτας καθ' ἑαυτὴν τὴν ἑκταίην, καὶ ἀνεγνώρισαν βλακῆρας τὴν ὑπηρεσίαν ἢ ἀποδίδει εἰς τὸν Πειρίστρατον, ὑπηρεσίαν τῶν ἐπίσημον, ὥστε, ἂν συνομολογήσωμεν αὐτὴν, πρέπει ν' ἀποδώσωμεν μέγα μέρος τῆς ποιητικῆς αἰτίας τοῦ Ὁμήρου εἰς τὸν δεσπότην τῶν Ἀθηνῶν, ἢ τοὺς συνδρομῶντας αὐτὸν ποιητάς. Καὶ τὰ ζητήματα δὲ περὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἐγένετο εἰσαγωγή καὶ χρήσις τῆς γραφῆς ἐν Ἑλλάδι, ἐξετάσθησαν καὶ αὐτὰ μετὰ πολλῆς ἐπιστάσεως (β), καὶ ἐδέχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ περὶ αὐτῶν εἰς ὑπερβολὰς παρεδύθη ὁ Βόλριος ὑπὸ τῆς δυσπιστίας του.

Ὅπως ἠναγκάσθησαν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Βολρίου νὰ ἐγκαταλείψωσιν ἀλληλοδιαδόχως πολλὰς τῶν θέσεων ἀς αὐτοὶ ἐκήρτυον ἀπορρήτους. Ἀλλὰ καθ' ὅσον ἐδεδόθησαν ἀπὸ τὰ σχημώματα τῶν ἱστορικῶν ἀποδείξεων, εἰζήσαντο νὰ ἀπαρτίωνται εἰς ἄλλας ἐσωτερικὰς καὶ ἠγωνίζοντο νὰ διείκων ἐκ τῆς ἐξετάσεως αὐτῶν καὶ ἠγωνίζοντο ὅτι ἦσαν ἀδύνατοι νὰ συνετέθησαν αὐτὰ εἰς ἀρχῆς οὔτε ἠσαν ἀδύνατοι νὰ συνετέθησαν παρῶσα ἐπικὴ τῶν μορφῶν εἰς προῖον μεταγενεστέρων διασκευῆς των. Τὴν γραμμὴν ταύτην ἠκολούθησε μέλι χρι τῶν ἐσχάτων συνεπειῶν τῆς ἀναγκῆς, πρὸς παθήσας ν' ἀποδείξει διὰ τοῦ ἐν 1847 εἰς τὰ ἀκρονὴ μονεύματα τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ἰδιαιτέρως ἐκδοθέντος συγγραμμάτος του (γ), ὅτι ἡ Ἰλιάς συνετέθη ἐκ δεκαοκτῶ τοὺλάχιστον διαφορῶν ἀσμάτων ἢ ποιημάτων, συνταχθέντων πιθανῶς ὑπὸ διαφορῶν ποιητῶν, καὶ τῶν πλείστων, λέγει πεποιοθέντων, ὡς οὗτοι εἰς πρώτης ὄψεως, ὅσον καὶ χαρακτηριστῆρα, ὡς οὗτοι εἰς πρώτης ὄψεως, δὲν διακρίνει τὴν διαφορὰν, πρέπει μάλιστα νὰ παύσῃ πολυπραγμιῶν περὶ πράγματα ὅπως ἀκατάληπτα εἶαι αὐτόν.

Δὲν θέλει βεβαίως θαυμάσει τὴν ὀρθότητα οὗτε τὴν μετριορροσίαν τῆς κρίσεως των ὅσας λάβῃ τὴν περιέργειαν νὰ συγκρίνῃ τὴν ἀδίστακτον καὶ ἀλαζονικὴν πεποιθήσιν των νεωτέρων τούτων ὁπαδῶν τῆς Βολριανῆς σχολῆς, πρὸς τὸ ὕφος τοῦ διατάκτου των. Οὐδείς τῶν ἐνθουσιωδῶς θαυμάζοντων τὸ Ὁμήρου ὠμολογητέ ποτε διὰ φράσεων ἰχθυωτέρων ἀφ' ὧν τὸ ἀπαρμιλλον καλλὸς ἀμφοτέρων τῶν ποιητῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὕφους τῶν διαφορῶν ὁμοιωμάτων, ἐξομοιωτῶν τὰ Ὁμηρικὰ εἰρη προσ ἀκύματαν ῥεῦμα πολυχέμονος ποταμοῦ. Εἰς τὴν ἀνάγκην μόνον ὑπεικῶν, ἢν φρονεῖ ὅτι τῶ ἐπιβάλλουσι αἰ ἱστορικῶν καὶ ἄλλα: ἐξωτερικὰ ἀποδείξεις, παραδέλεπε: τὴν ἰσχυ-

[α] Ἀξιολογὸν ἀπεκαλεῖσθαι εἰς τῆς μακρῆς ταύτης σελήης, καὶ τὸν διαφορῶν λόγων οὐδ' ἐπρόκειτο ἡ ἐκατέρωθεν συγγραφή; εἰδόμενος ὅ ἐπιβαστοσ Θεουλάος ὁ παρῆντα τοῦ πρώτου τόμου τῆς νέας ἐκδόσεως τῆς περιφημοῦ του ἱστορίας, ἣτις καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀντιγραφήν καὶ εἰς τὸ Γαλλικὸν μεταφράζεται. — [β] Ἰλιὰς ὑπὸ τοῦ Οἴου, Κνυσερίου καὶ Νίττιχου. — [γ] Θεωρία περὶ τῆς Ὁμηρικῆς Ἰλιάδος, Betrachtungen über Homers Ilias, Berlin, 1847.

οὐρ δὲν τῆ ἀπέδωκεν ὅλην τὴν εἰς αὐτὴν ἀνήκουσαν ἀπολεσθέντος Παραδείσου τοῦ Μίλτωνος, καὶ ἀν ἐπιστημόντα εἶναι δὲ αὕτη ὁ χαρακτηριστὴρ δημοτικῆς ἔλλειπον περὶ τῶν ποιημάτων τούτων ὡς ἐπὶ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεὺς ἐξωτερικὰ ἀποδείξεις. Ἀλλ' ποιήσεως δὲν ἔχουσι καὶ ἡ Ὀδυσσεὺς καὶ ἡ Ἰλιάς, κυρίως μόνον διὰ τῆς ἀσυμφωνίας ἀνωτέρας αἰτίας των διαφορομέναι ἔλων τῶν λοιπῶν δημοτικῶν ἀσμάτων, ὡς καὶ ἔλων ἐν γένει τῶν ἀνθρωπίνων ποιητικῶν συθέσεων. Ὁ χαρακτηριστὴρ οὗτος ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν διαφορὰν μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἔλων τῶν λοιπῶν ἐπικῶν ποιημάτων, διαφορὰν κατ' εἶδος, οὐχὶ κατὰ μορφήν. Αὐτὸς τὰ δικαίωμα καὶ ἀπὸ τὰς πλείστας τῶν νεωτέρων μεταφραστῶν αὐτῶν, ἐν αἷς τὸ ἀφελές ὕφος τοῦ ἀρχαίου αἰοῦ καρυκεύεται καὶ ὄφθαλμῶν διὰ τὴν γούσιν τῶν νέων ἀναγνώστῶν. Αἱ ἰδιότητες αὗται εἰσὶν τῶν Ὁμηρικῶν ποιημάτων, πρὸς αἷς τούτων συνηθίζοντες διὰ τῆς συνεχοῦς ἀναγνώσεως, ὥστε οἷον δὲν λησμονοῦμεν ὅτι εἶναι ἰδιότητα αἱ ἐπαναλήψεις στίχων καὶ φράσεων, πολλὰς ἔλων περικοπῶν, τινὲς ἐκ συνθήκης ἐκφράσεις συνεχῶς ἐπαναχόμεναι, ἢ ἐπίσημος ἐναρξὴς τῶν ἀγορευτικῶν, ἢ συνθήκης ἀπόδοσιν τινῶν ἐπιθέτων εἰς τινὰ ἀντικείμενα ἢ πρόσωπα, ἢ ὅλα ταῦτα εἰσι χαρακτηριστικὰ τῆς δημοδοῦς ποιήσεως, καὶ ποτὲ δὲν ἀπαντῶνται εἰς ἐπιχειρηματίας συμθέσεις ἐποχῶν καθ' ἃς ἡ φιλολογία εἴχει ἐξευγενιστῶν ἀξιωμάτων, ἢ ἀν εἰσαγῶνται εἰς αὐτὰς, ὡς παραδείγματός ἢν εἰσαγῶνται εἰς τὴν Ἰλιάδα, ἀμέσως διακρίνονται ὡς ἀφιλόκαλοι καὶ βεβιασμένοι μίμησις. Ἄν ἠβλοῦμεν νὰ εὐρῶμεν ὁμοιοτήτὰ τινὰ ὕφους ἢ πνεύματος μεταξὺ τῶν Ὁμηρικῶν καὶ ἄλλων ποιήσεων, δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμεν αὐτὴν εἰς τὰς ἐπιτετιδευμένας ἐποποιίας τοῦ Βεργίλιου ἢ τοῦ Τάσσου, ἀλλ' εἰς τὴν ἡρωικὴν ποιήσιν τῶν Μεσαίωνων, καὶ ἰδίως εἰς τὸ εὐγενὲς ἀρχαῖον ποίημα τοῦ Σιδ εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἄν καὶ ἀκατέργαστον τὴν τε γλώσσαν καὶ στυλογραφίαν, τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ποίημα, τὸ μακρότερον ἔλων τῶν νέων δημοτικῶν ἄσμάτων, πάντοτε ὅμως ἄμα δημοτικόν, προσεγγίξει ὑπὲρ ὅλα τὰ προεόντα τῆς νέας ποιήσεως ὅσα μὰς εἶναι γνωστὰ, εἰς τὴν Ἰλιάδα κατὰ τὸ πῦρ καὶ τὴν ζωηρότητα, καὶ περιέχει πάσας τὰς ἰδιότητας ἐκείνας τοῦ ὕφους καὶ τρόπου τῆς διηγήσεως, αἷς παρετήρησαμεν εἰς τὰς Ὁμηρικῆς ποιήσεις. Εἶναι δὲ κυρίως περίεργος ἢ ἁμοιωτικῆς αὕτη, διότι ἡ ἐποχὴ καὶ αἱ περιστάσεις ὅφ' ἃς παρήχθη τὸ Ἰσπανικὸν ἔπος, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν ἀμέσου μίμητος ἐπιτρέπουσιν, ἀλλ' ἀναγκαιῶς μὰς πείθουσι ὅτι ἡ σχέσις μεταξὺ τῶν δύο ποιητικῶν προεόντων προήχεται ἐκ ταυτοτήτου των περιστάσεων ὅφ' ἃς αὐτὰ ἐγεννήθησαν, ἐκ τοῦ ὅτι κατ' ἐφεχθὰς ἀδιατάκτου πολυτισμοῦ ἀνεφάνησαν μεγαλοφυεῖς ποιηταί, οἵτινες ἐξηγυμνήσαν τὰ ἀπλά ἄσματα, ὅσα ἀπύτησαν εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ νοθεύσωσι τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν ἀφέλειαν.

Εἰς τὸν χαρακτηριστῆρα τούτων τῶν Ὁμηρικῶν ῥαψωδιῶν οὐδεὶς ὡς πιστεύομεν, κυρίως τὴν δημοτικότητά τῆς ἢ Βολριανῆς θεωρίας, καὶ αὐτόν ὁ μόνος δικαιολογεῖ ὁπωσοῦν τὴν κρίσιν ἐκείνην, ἢς ἡ ἀστοχία ἔθελεν εἰσθεῖαι ἀσυγχώρητος ἄλλως. Οὐδείς τὸν ὄρθον ἔχων ἠθέλησε ποτε παραδεχθῆναι ταιαύτην ὑπέθεσιν περὶ τῆς θέσεως κομωθίας τοῦ Δάντου καὶ τοῦ Ὁμηρικῶν ἀφελείαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκάλων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀν κταλλάληως ἐφαρμοσθῆναι, δύναται ν' ἀποδείξη ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκήν του ποήματος, οὐχὶ ὁμοῦς ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅσοιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητής. Ὁ Ὁμήρος ἴσως ἐλανθήσθη ἐκακωθῆσαι τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτοροσ (ἀν καὶ οὐδὲ ὅσων πειστωμένων ὅτι ταιαύτη εἶναι ἡ γέννη τῶν φιλοκά

ἀναγνωστῶν) ἄλλὰ δὲν δικαιούμεθα ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνῳ τῷ λόγῳ ν' ἀποβρίσωμεν τὰς δύο τελευταίας βραψωδίας τῆς Ἰλιάδος, περισσότερον ἂν δὲ τι μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ θεωρήσωμεν τὰ δύο τελευταία ἔσματα τῆς Φαρσαλιάδος ὡς υποβολιμαῖα, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ὁ Λουκανὸς ὤφειλε νὰ καταπαύσῃ τὸ ποίημά του εἰς τοῦ Πομπηίου τὸν θάνατον. Τὸ ἀληθὲς ζήτημα εἶναι, ἂν τὰ διάφορα ποιήματός τινος μέρη οὕτω συνέχωνται πρὸς ἄλληλα, ὥστε νὰ φαίνονται ἀπαράδεκτος ἡ ἰδέα, ὅτι ἦσαν ποτὲ διακεκριμένα καὶ ἀνεξάρτητα ἂν συνέδωνται οὐχὶ δι' ἀπλῆς παραθέσεως, ἀλλὰ δι' ἀμοιβαίας σχέσεως καὶ ὀργανικῆς συμφύσεως.

Ἄς ἐφαρμόσωμεν τὸν ἑλεγχον τοῦτον εἰς τινὰ τῶν μερῶν ἐκείνων, ὅσα κατὰ τὴν Βολφιανὴν θεωρίαν, πιθανότερον δύναται νὰ ὑποθεθῶσιν ὡς ὑπάρξαντά ποτε ὡς ποιήματα ἰδιόρρυθμα. Ὁ **Κ. Μιούρ** ἐκλέγει πρὸς τοῦτο τὴν *Ἀριστείαν Διομήδους*, ἣν ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν ὑπὸ τὸν ἰδιαιτέρον τοῦτον τίτλον, καὶ ἥτις, ὡς ἐκ τούτου, πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι πολλάκις ἤθετο ἰδίως, καὶ ὑπὲρ τὸ ἄλλο μέρος τῆς Ἰλιάδος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἰδιόρρυθμον ποιήμα, ὡς τῶ ὄντι τὴν εθεώρησαν ὁ **Ἑύνο** καὶ ὁ **Λαγμαῖνος**. Κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν διάταξιν τῶν βραψωδῶν περιλαμβάνει τὴν πέμπτην, καὶ μέρος τῆς ἐνάτης.

«**Οἱ** πρῶτοι στίχοι τῆς *Ἀριστείας*, λέγει ὁ **Κ. Μιούρ**, ρίπτουσι τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ μέσον τῆς συμπλοκῆς, χωρὶς νὰ τῷ ἀναγγείλωσι οὔτε ποῦ οὔτε διατί συγκροτεῖται ἡ μάχη, οὔτε τίνες οἱ διαμαχόμενοι, μόνον δὲ καὶ ἀπροπαρσκεύως ἀποφαινόμενοι ὅτι ἡ *Παλλὰς Ἀθήνη*. . . ὄρσε μιν (τὸν Διομήδην) κατὰ μέσον, ἔρθα πλεῖστοι κλονέοντο. Τοιαύτη εἰσαγωγή προϋποθέτει προφανῶς ὅτι οἱ ἄκραται τοῦ ποιητοῦ γνωρίζουσι ἤδη περὶ μάχης τινος ἥτις ἤρχισε καὶ διεκόπη. **Β**. Ὅτι ἡ μάχη αὕτη συνέβη ἐπὶ τῶν δλίγων ἐβδομάδων τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἐφ' ὧν ὁ Ἀχιλλεὺς εἶχεν ἀποσυρθῆ ἀπ' αὐτοῦ, τοῦτο ἀποδεικνύει οὐχὶ μόνον ἡ ἀπουσία του ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἀλλὰ καὶ διάφοροι νύξεις περὶ τῆς αἰτίας αὐτῆς. **Γ**. Αἱ θεότητες αἱ προϊστάμεναι τῆς μάχης, ὅταν διεκόπη κατὰ τὸ τέλος τῆς προλαβούσης βραψωδίας, ἦσαν ὁ Ἄρης ὑπὲρ τῶν Τρώων καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπομένως κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς βραψωδίας ταύτης, ἡ πρώτη τῆς Ἀθηνᾶς ἐπιμέλεια εἶναι νὰ μακρύνῃ τὸν Ἄρην ἀπὸ τὴν μάχην, καὶ νὰ παρέξῃ εἰς τὸν προσφιλεῖ τῆς ἡρώα ἐλεύθερον τῶν κατορθωμάτων τὸ στάδιον. **Δ**. Τὸ κυριώτερον συμβάν τῆς προλαβούσης βραψωδίας, εἶναι ἡ παῦσις τῆς ἀνακωχῆς μεταξὺ τῶν δύο στρατευμάτων διὰ τοῦ ἐπιβόλου τοξοεύματος τοῦ Πανδάρου. Τὴν ὕβριν ταύτην ἀναφέρει αὐτὸς ὁ Πάνδαρος μετὰ τὴν ἀνανέωσιν τῆς μάχης, ἐκφράζων τὴν λύπην του ὅτι δὲν ἐπέτυχεν ἐντελῶς ὁ δὲ θάνατός του διὰ χειρὸς τοῦ Διομήδους εἶναι καταλληλὸς τοῦ δράματός του καταστροφῇ. **Ε**. Ὁ Διομήδης νικᾷ τὸν Αἰνείαν, καὶ κυριεῖ τὸς ἱππούς του. Τὸ ἄθλον δὲ τοῦτο μετὰ τῶν περιστάσεων δι' ὧν τὸ ἀπέκτησε ἀναφέρεται μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ νικητοῦ ἐν τῇ ἐκτη, καὶ πάλιν ἐν τῇ τρίτῃ καὶ εἰκοστῇ

βραψωδίᾳ. **ς**. Ὁ Διομήδης τραυματίζει πρῶτον τὴν Ἀφροδίτην καὶ ἐπειτα τὸν Ἄρην. Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο κατόρθωμα μνημονεύεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ἐν τῇ εἰκοστῇ πρώτῃ βραψωδίᾳ. **Ζ**. Ἡ Ἀθηνᾶ ὑπεθυμίζει τοὺς Ἕλληνας, ὅτι ὅταν ὁ Ἀχιλλεὺς συνεπολέμει μετ' αὐτῶν, ποτὲ οἱ Τρῶες δὲν ἐτόλμων νὰ προκύψωσι τῶν πυλῶν των.

« ὅρα μὲν ἐς πόλεμον κωλύεσθε δῖος Ἀχιλλεὺς οὐδέποτε Τρῶες πρὸ πυλῶν Δαρδανιάων οἴχνησκον.

Τὰς λέξεις δὲ ταύτας ἐπικυροῖ αὐτὸς ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν τῇ ἐνάτῃ βραψωδίᾳ, καὶ οἱ λοιποὶ ἥρωες πολλαχοῦ. **Η**. Ὁ Διομήδης καὶ ὁ Γλαύκος μετὰ τὸν διάλογόν των συμφωνοῦσι νὰ μὴ ἀνιταχθῶσι τοῦ λοιποῦ εἰς μάχην κατ' ἀλλήλων ἐφ' ὅλης τῆς διαρκείας τοῦ πολέμου, καὶ εἰς τὴν συμφωνίαν ταύτην μένουσι πιστοὶ δι' ὅλης τῆς Ἰλιάδος. **Θ**. Ὁ Πάρις, ὅστις φαίνεται λίαν ἐνεργὸς εἰς τὴν προλαβούσαν καὶ εἰς τὰς μελλούσας μάχας, εἰς ταύτην δὲν ἐμφανίζεται παντάπασιν, διότι ἐν τῇ τρίτῃ βραψωδίᾳ, νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μενελάου, ἀπεκομίσθη ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης, ὅπως ἀναπαυθῇ εἰς τῆς γυναικός του τὸν θάλαμον. **Ι**. Ἐπομένως ὁ ἕκτωρ ἐπιστρέφωσιν εἰς τὴν Τρωάδα ὅπως ἐξελίξῃ τὴν Ἀθηνᾶν, εὐρίσκει αὐτὸν παρὰ τῇ Ἑλένῃ, καὶ τὸν διατάττει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν μάχην. **ΙΑ**. Ἡ Ἄνδρομάχη περιγράφει τὸν Ἀχιλλεὺς ὡς καταστροφέα τῆς πατρίδος τῆς. Τὸ κατόρθωμα δὲ τοῦτο ἀποδίδεται εἰς τὸν ἥρωα καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἰλιάδος. (Τόμ. Α' σ. 253 — 255.)

« Ἡ αὕτη συνάφεια μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν (προσθέτει ὁ **Κ. Μιούρ**) δύναται νὰ καταδειχθῇ καὶ διὰ παμπολλῶν ἄλλων παραδειγμάτων. » Δὲν ἀποδεικνύουσι δὲ μόναι αἱ προφανεῖς αὗται σχέσεις ὅτι αἱ διαφοροὶ βραψωδία, ἡ τὰ διάφορα τεμάχια ἐγράψθησαν ἀνεκθεν ὡς συναρτῆ καὶ ἀδιάσπαστα μέρη ὅλου, καὶ οὐχὶ ὡς ἀσυνάρτητα ἔσματα, ἀλλὰ σχεδὸν ἐπίσης ἰσχυρὰ, εἰ καὶ ἦτον πρόδηλος, ἀποδείξεις τούτου εἶναι καὶ ἡ σιωπηλὴ προϋπόθεσις σχέσεων ὑφ' ὧν ἐπάγονται αἱ ἐκτιθέμεναι περιστάσεις. Οὕτω παρατηρεῖ ὁ **Κ. Μιούρ**, ὅτι ἕκαστον μέρος τῶν δεκαεπτὰ βραψωδῶν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς δευτέρας μέχρι τῆς τελευτῆς τῆς δεκάτης ὁδοῆς, προϋποθέτει τὴν μῆνιν καὶ ἐπομένως τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ἀχιλλεὺς ἀπὸ τὴν μάχην καὶ οὐδὲν μέρος αὐτῶν ἤθελεν εἶσθαι καταληπτόν, ἂν δὲν ὑπετίθετο ὅτι ὁ ἀναγνώστης γνωρίζῃ τὴν περιστάσιν τῆς μῆνης καὶ τῆς ἀπουσίας. Προφανέστατον δὲ τοῦτο γίνεται εἰς τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις περιφήμον χωρίον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τειχοσκοπία*. Τὸ ἐπισόδιον τοῦτο οὐδεμίαν περιεχεῖ ἀναφορὰν πρὸς προηγηθέντα συμβάντα, ὡς τὰ χωρία ἃ προαναφέραμεν, οὐδὲ γίνεται ἐν τοῖς ἐπομένοις μνηία αὐτοῦ. Εἶναι πραγματικῶς ἐπεισόδιον, καὶ, ἂν εἶχεν ἐλλείψει ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα, οὐδεὶς ἤθελεν αἰσθανθῆ τὴν ἐλλείψιν του. Ἡ περιέργος ὁμοῦς περιήγησις ὅτι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν, οὐς ἀριθμεῖ ὁ Πρίαμος, ἐλλείπει μόνος ὁ Ἀχιλλεὺς, αὐτῇ ἀποδεικνύει ὅτι καὶ τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐγράφη εἰδικῶς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐφ' ἣς ὑποτίθεται συμβαῖνον,

καὶ διὰ τὴν τότε ἐπικρατούσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Δυνάμεθα ἴσως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τοιαύτη ἐπιθεώρησις τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν, ἀκόμη, εἰ καὶ δυσκολώτερον τοῦτο, ὅτι καὶ ἡ δραματικὴ μορφή ὑφ' ἣν παρίσταται διὰ τῆς Ἑλένης καὶ τοῦ Πριάμου, ἀπετέλει κατ' ἀρχὰς ἀνεξάρτητον καὶ ἰδιόρρυθμον ἔσμα. Ἀλλὰ τότε διατί νὰ γραφῇ δι' αὐτὴν ἰδίως τὴν περίοδον; ἢ διατί νὰ παραλειφθῇ ὁ ἐξοχώτερος καὶ περιφημότερος τῶν Ἑλλήνων ἥρωων, ἐκτός ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ σκηνὴ αὕτη συνέβη ἐπὶ ταύτης τῆς ἐποχῆς τοῦ πολέμου; Δύναται δὲ νὰ προτεθῇ ὅτι, ἀπ' οὗ πρὸ ἐννέα ἐτῶν ἐμάχοντο οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς Τρωάδος, τότε πρῶτον ὁ Πρίαμος νὰ θέλῃ νὰ γνωρίσῃ τοὺς πρωτίστους αὐτῶν πολεμιστὰς, εἶναι ὅχι μόνον προφανῶς ἀπίθανον, ἀλλ' ἤθελεν εἶσθαι καὶ ἀτόπως ἀτοπον, ἂν δὲν ἐξηγεῖτο διὰ τῆς ποιητικῆς ἀνάγκης, ἥτις ἀπῆτει νὰ καταχωρισθῇ ἡ ἐπιθεώρησις αὐτῶν εἰς ὠρισμένην τινὰ θέσιν τῆς διηγήσεως.

« Ὁ θεὸς λοιπὸν νὰ διασπάσῃ τὴν ἀτομικότητα τοῦ Ὀμήρου (ἐξακολουθεῖ λέγων ὁ **Κ. Μιούρ**), πρέπει ἀναγκασίως νὰ παραδεχθῇ καὶ τὰς ἀκολουθοῦσας παραδόξους καὶ ἀπίθανους ὑποθέσεις· πρῶτον, ὅτι ὅλοι οἱ ἄριστοι τῶν ποιετῶν, ὅσοι ἐξελέξαντο ὡς ὑπόθεσιν τῶν ἐπῶν των τὸν τρωϊκὸν πόλεμον, περιορίσθησαν οὐ μόνον εἰς τὸ δέκατον εἶος τῆς πολιορκίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μῆνα τοῦ ἔτους ἐκείνου ὅστις διακρίνεται διὰ τῆς ἐρίδος τῶν βριλιέων· δεύτερον, ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἐξελέξαντο μεταξὺ τῶσων διαφόρων συμβάντων, κατὰ προτίμησιν τ' ἀναφερόμενα εἰς ἥττας τῶν συμπατριωτῶν των. Τρίτον, ὅτι πάντες οἱ δευτερευόντες ποιητῆ τῆς αὐτῆς ἀρχαιοτάτης περιόδου, οἷον ὁ Ἀρκίνιος, ὁ Σασίνιος, ὁ Λέτχης, οἱ περὶ τοῦ αὐτοῦ πολέμου γράψαντες, περιορίσθησαν εἰς μόνα τὰ προγενέστερα καὶ μεταγενέστερα αὐτοῦ συμβάντα. Τῷ ὄντι ἡ ῥηθῆσα ἀνωμαλία περὶ τὴν ἐκλογήν τοῦ μύθου, ὅτι δηλαδὴ περιστρέφεται μέγα μέρος αὐτοῦ περὶ τὴν ἥτταν τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων, δύναται μόνον νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἀνεκθεν ὡς κέντρον τῆς ὅλης Ἰλιάδος ἐτέθη ἡ τύχη καὶ ἡ ἐπιβροχή τοῦ Ἀχιλλεὺς. Αἱ τὰς ἀποτυχίας καὶ ἡττας τῶν Ἑλλήνων φάλλουσαι βραψωδίαί εἰσιν ἀναγκασίως μέρη συμφοῆς τῆς Ἰλιάδος· ἐνῶ ἐξ ἐναντίας ἡ ἰδέα αὐτοτελοῦς ποιήματος καὶ ἄσματος οἰκισθῆ ποτε ἐπέσεως, ἀποκλειστικῶς τοιαύτην ἔχοντος τὴν ὑπόθεσιν, καὶ συντεθέντος ὑπὸ δημόδους Ἑλληνοῦ ποιητοῦ, φαίνεται τεραστία καὶ ἀπαράδεκτος. » (Τ. Α. σ. 256)

Δὲν δύναμεθα νὰ παρακολουθῶμεν τὸν **Κ. Μιούρ** δι' ὅλων τῶν παραδειγμάτων δι' ὧν ἀποδεικνύει τὸν αὐτὸν δῖον ἰσχυρισμόν· πρέπει ὁμοῦς διὰ βραχέων νὰ μνημονεύσωμεν ἐνός ἢ δύο μερῶν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσειας, ἅτινα φαίνονται ὑπὲρ τι καὶ ἄλλο μὴ συνεχόμενα μετὰ τῶν ἐπῶν ἐκείνων, καὶ διὰ τοῦτο πεποισθῶσι ἐξελήφθησαν ὡς ποιήματα αὐτοτελῆ. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν μέρος τῆς Ἰλιάδος ὀλιγώτερον προφανῶς συνεχόμενον μετὰ τοῦ ὅλου ποιήματος, καὶ εἰ τὸν νέον τουλάχιστον ἀναγνώστην, φαινόμενον κατὰ πρῶτον ὡς περιττότερον ἀπὸ τὸν Κατάλογον τῶν νηῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ βραψωδίᾳ. **Κ**αὶ ὁμοῦς εἶναι ἀδύνα-

τὰ φαντασθῶμεν τὸ μέρος τοῦτο ὡς αὐτοτελές. Τοιαύτη ἀπαρίθμησις τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν, τῶν ὑπ' αὐτοὺς δυνάμεων, καὶ τῶν πόλεων παρ' ὧν ἐπέμφθησαν, δὲν εἶναι ἀτοπος ὡς εἰσαγωγὴ εἰς τὴν μακρὰν ἀφήγησιν τῶν κατορθωμάτων αὐτῶν καὶ οἱ Ἕλληνες ἄκραται, οὐκ ὀλίγον ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὴν ἀκριβολόγον ἐκείνην μνησίαν αὐτῶν καὶ τῶν τόπων των, πιθανῶς δὲν δυσανεσχέτουσιν πρὸς αὐτὴν, ὡς τινες ἴσως τῶν νέων ἀναγνωστῶν, οὐδ' ἐθεώρουσιν αὐτὴν ὡς μακρὰν περιττολογία. Ἄλλ' ὅσον καὶ ἂν ὑποθέσωμεν τοὺς ἀρχαίους διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐνδιαφερομένους εἰς τὴν τοιαύτην ἀκρόασιν, πάντοτε μένει ἀκατανόητον, τοιοῦτος κατάλογος ὀνομάτων, ὧν πολλὰ ἀφανῆ καὶ ἄσημα, ἀλλὰ καὶ αὐτόχρονα μυθικά, ν' ἀπετέλεσε ποτὲ αὐτοτελὲς ποίημα, ἀνεῦ ἄλλης εἰσαγωγῆς ἢ ἄλλου μέρους ἐπομένου αὐτῷ, ἔχων ἐπίσης ἀπροπαρσκεῦον τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος ἀναίτιον, καὶ περιέχων οὐδὲν ἢ πίνακα ὀνομάτων πολεμιστῶν, περὶ ὧν οἱ ἄκραται οὐδὲν ἤξευρον οὐδ' ἐμελλον νὰ μάθωσι τι. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀκατανόητον εἶναι ὅτι ὅλα τὰ πολυάριθμα κύρια ὀνόματα, τὰ σεσωρευμένα εἰς τὰς ὀλίγας ἑκατοντάδας ἐκεῖνας τῶν στίχων, μετ' ὅλων τῶν γενεαλογικῶν καὶ γεωγραφικῶν αὐτῶν περιστάσεων, ἀπαντῶνται ἐντελῶς τὰ αὐτὰ μετὰ τῶν αὐτῶν περιστάσεων εἰς ὅλας τὰς ἐπομένας βραψωδίας τῆς Ἰλιάδος. Οἱ ὄπαδοι τοῦ Βολφρίου ἠθέλησαν τῷ ὄντι νὰ διαφυλισθῆται τὴν ταυτοτητα ταύτην. Ἄλλ' ὡς ἀποδείξις αὐτῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ μικρὰ τῶν προσπαθειῶν των ἐπιτυχία ἐπὶ τότε ἐνδρουχῶν πεδίου καὶ τῶσων πολυπληθῶν λεπτομεριῶν. Ἐξ ἐναντιαντίας μάλιστα δυνάμεθα νὰ δῖσχυρισθῶμεν ὅτι ἡ τοιαύτη τῶν διαφόρων μερῶν περὶ αὐτὰ τὰ καθέκατα ἐντελής ἀνταπόκρισις, δεικνύει προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ ἀρχαίου σοῦδοῦ, ὅποιαν οἱ νεώτεροι ποιητῆ δὲν δύναται νὰ καυγηῶσιν ὅτι κατέβαλον πάντοτε, ἥτις δὲ ἄλλως δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ εἰμὴ διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι τὸν κατάλογον συνέγραψεν ὁ αὐτὸς ποιητῆς ὅστις καὶ ὅλον τὸ ἔπος. Προσέτι ἡ παράληψις καὶ ἐνταῦθα τοῦ Ἀχιλλεὺς καὶ τῶν Μυρμιδόνων του, ἀποδεικνύει ὅτι καὶ αὕτη ἡ βραψωδία ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἀποχῆς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πολέμου. Ἦθελε δὲ ποτὲ τις ἀρχαῖος ποιητῆς ἐκλέξει αὐτὴν μάλιστα τὴν στίχην, ἂν ὁ σκοπός του ἦτον ν' ἀπαριθμῆται ἐντὸς ἐντελοῦς ποιήματος τοὺς ἥρωας ὅτινες ἐπολέμησαν περὶ τὸ Ἴλιον; (*)

Ὁμοῦς, ἀλλ' ἔτι ἰσχυρότεροι λόγοι ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τῆς *Ἀσπίδος Ἀχιλλεὺς*, ἥτις ὑπὸ πολλῶν τῶν νεωτέρων κριτικῶν ἐκέρχθη μέρος ἀτχστον πρὸς τὴν

(*) Ὁ **Κ. Μιούρ** προτείνει καὶ νέαν ἀπόδειξιν τῆς ἐνότητος τοῦ καταλόγου μετὰ τῆς Ἰλιάδος, τὴν περιστάσιν ὅτι ἡ Κυρία (ἢ τὸν ἀρχαιοτάτων μετ' Ὀμήρου γνησιώτατον ποιητῶν) περιεῖχον ὁμοῦς κατὰλογον μόνον τῶν Τρώων. Ἀλλὰ φαίνεται λησμονῶν ὅτι ἐν τοῦτο εἶναι ἰσχυρὰ ἀποδείξεις ὑπὲρ τῆς γνησιότητος τοῦ καταλόγου τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἐπίσης ἰσχυρὰ κατὰ τοῦ Τρωϊκοῦ καταλόγου ὅτι περιέχεται ἐν Ὀμήρῳ. Διότι ἐν οὗτοις ὑπῆρχεν ὑπὸ τὴν σημερινὴν μορφήν του ὅταν ἡ Κυρία ἐγράφη, ἀποροῦμεν διατί ὁ Σασίνιος (ἢ ὅστις δῆποτε ἦν τῆς Κυρίας ὁ ποιητῆς) συνέταξεν ἐν αὐτῇ ἔλλον. Καὶ οὗτος δὲν εἶναι ὁ μόνος λόγος ὃν δύναμεθα ν' ἀντιθέσωμεν κατὰ τοῦ Τρωϊκοῦ καταλόγου, ὅστις πιθανότατα φαίνεται μετὰ τὰς ἐπῶς προσθήκη.

λοιπὴν Ἰλιάδα. Ἄλλ' ὁ Κ. Μιούρ κατέδειξε πόσον ἐπισημότερον εἰσάγεται τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο εἰς τὸ Ὀμηρικὸν ἔπος, ἂν εἴη ἡ μίμησις αὐτοῦ εἰς τὴν Αἰνιάδα, καὶ μετὰ πόσης θαυμασίας ἐπιμελείας καὶ ἐπιδεικτικῆς ὁ Ἕλληνας ποιητὴς προπαρασκευάσῃ τὴν λαμπρὰν περιγραφὴν ταύτην. Ὁ Ἀχιλλεὺς μανθάνει ὅτι ἀπώλεσε τὴν πανοπλίαν του, τα ἱερὰ ὄπλα ἃ οἱ θεοὶ αὐτοῖς ἔδωκον τῷ πατρί του Πηλεΐ, συγχρόνως ἐνῶ μανθάνει τοῦ Πατρόκλου τὸν θάνατον, καὶ κατὰ τὴν συνέπαιψίν του μετὰ τῆς μητρὸς του παραπονιὰται πικρῶς διὰ τοῦτο. Καὶ ὅταν ὁ ἴδιος ἐν τῇ δρῆμῇ τῆς κατὰ τοῦ ἔχθρου ἐκδικητικῆς του τῷ λητμονῆς, ἢ θετικῆς φυσικῶς τῷ ἐπενθυμίζῃ ὅτι δὲν δύναται νὰ κινήσῃ ἀσπλοῦς κατ' αὐτοῦ, καὶ τῷ ὑπόχεται νὰ τῷ φέρῃ ὄπλα κατασκευασμένα ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ καὶ ὁ ἴδιος ἀποδίδει εἰς τὴν ἑλλειψὶν τῶν ὄπλων του ὅτι δὲν δύναται νὰ βοηθήσῃ τοὺς Ἕλληνας πολέμιστάς, ὡς διετάττετο ὑπὸ τῆς Ἡρας ῥητικῶς, ἀλλ' ἐβιάζετο νὰ τοὺς συνδράμῃ μόνον διὰ τοῦ τρόμου ὃν ἐπέπνευσεν ἡ μεγάλη κραυγὴ τοῦ ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων. Μετὰ ταῦτα δ' ἐπιταί λεπτομερῆς διήγησις τῆς ἀνάδοῦ τῆς Θέτιδος εἰς τὸν Ὀλυμπον, καὶ τῆς συνέπειρας αὐτῆς μετὰ τοῦ Ἡρακλέους, καὶ ἀκριβῆς περιγραφὴ τοῦ ἐργοστασίου καὶ τῶν μηχανῶν τοῦ θεοῦ, καὶ τῶν ἐπιμελῶν προπαρασκευῶν πρὸς παραγωγὴν μεγάλου τινὸς ἔργου, μέλλοντός τινος ἀριστουργήματος τοῦ θεοῦ ἀριστοτέχνου. Ὅλαι αἱ προδιαιρέσεις αὐταὶ (παρατηρεῖ ὁ Κ. Μιούρ) δὲν εἶχον βεβαίως σκοπὸν νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀπλὴ εἰσαγωγὴ τῆς ἐν ὀλίγοις στίχοις διαλαβθανομένης εἰδήσεως, ὅτι ὁ Ἡρακλέους κατασκευάσῃ διὰ τὸν ἥρωα ἀσπίδα, κράνος καὶ θώρακα, ἴσως καὶ μετὰ τῆς νύξεως ὅτι ἡ πρώτη ἦτον ἐπίκοσμος.

Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ ἡ περιγραφὴ τῆς ἀσπίδος ἀπετέλει μέρος τοῦ ἀρχικοῦ ποιητικοῦ σχεδιάσματος τοῦ Ὀμήρου, ἢ νὰ συνδέσωμεν μετ' αὐτῆς, ὡς μέρος τοῦ αὐτοῦ αὐτοτελοῦς ποιήματος, ὅλα τὰ προῤῥηθέντα χωρία τῆς δεκάτης, ὁγδότης βραψωδίας, ὅσα προφανῶς χρησιμεύουσιν ὡς εἰσαγωγικὰ τοῦ ἀμιμήτου ἐκείνου ἐπεισοδίου. Τινὰ αὐτῶν ὁμοίως εἰσὶ τόσον συμφωδῶς συνυφασμένα μετὰ τῆς ὅλης διηγήσεως, καὶ τόσον ἀναγκαῖα εἰς τὴν πρόοδον τοῦ μύθου, ὥστε φαίνεται ἐντελῶς ἀδύνατον ν' ἀποσπασθῶσιν· οὕτως ἡ ἀσπίς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ κλεῖς τῆς δεκάτης ὁγδότης βραψωδίας, καὶ ἡ μόνη ἀλλὴ δυνατὴ ὑπόθεσις εἶναι, ὅτι ὅλη αὕτη ἡ βραψωδία, μετὰ τῶν τριακονταεννέα πρώτων στίχων τῆς ἐπομένης, ἀπετέλει ποτὲ ποίημα κεχωρισμένον καὶ ιδιόρρυθμον. Ἄλλὰ καὶ ἡ τελευταία αὕτη καταφυγὴ φαίνεται ἀδύνατος ἐξ αἰτίας τῆς ἰδίας θέσεως ἣν ἐπέχει ἡ βραψωδία αὕτη ὡς πρὸς τὸν ὅλον μῦθον τῆς Ἰλιάδος. Αὕτη τῷ ὄντι εἶναι τοῦ δράματος ἡ ἀκμὴ, ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς μνήμιδος τοῦ Ἀχιλλεὺς εἰς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ, καὶ ἐπομένως ἀναγκαιοτάτων μέρος πρὸς σύνδεσμον τῶν δύο τούτων μεγάλων διαιρέσεων τοῦ ποιήματος, μετ' ὧν ἑκατέρως συνδέεται ἀδιαιρέτως.

Μεταξὺ τῶν πρωτίστων ἐπεισοδίων τῆς Ἰλιάδος τὸ μόνον δυνάμενον τῷ ὄντι νὰ ἐκληρήθῃ ὡς ὑπάρχον

ποτὲ αὐτοτελές, εἶναι ἡ δεκάτη βραψωδία ἡ ἡ Δολὼνεια, ὡς τὴν ὀνομάζουσι συνήθως οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοί. Ἀλλὰ τόσον ἐξειδικάζονται εἰσὶν αἱ περιστάσεις ὡς πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο, ὥστε οἱ αὐτοὶ λόγοι οἵτινες ἠθέλον μᾶς πείσει νὰ θεωρήσωμεν αὐτὸ ὡς ἀποκεχωρισμένον, πρέπει νὰ μᾶς πείσωσι περὶ τοῦ ἐναντίου ὡς πρὸς τὰ πλεῖστα τῶν λοιπῶν. Ἡ ἐντελής μόνωσις τοῦ ἀπὸ τὸ ἐπίλοιπον ποίημα παρετηρήθη πρὸ πολλοῦ, καὶ ἐξηγήθη ὑπὸ τινων ἀρχαίων κριτικῶν ἤδη διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἐγράφη ὑπ' αὐτοῦ μὲν τοῦ Ὀμήρου, ἀλλ' ὡς κεχωρισμένον ποίημα, πρῶτον ἐπὶ Πεισιστράτου συμπεριληρθὲν εἰς τὴν Ἰλιάδα ὑποθέσεως περιέργου μάλιστα διότι εἶναι ἡ μόνη πρὸς τὴν Βολφινιανήν τυχόν προσέγγισις ἣν εὐρίσκουμεν παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρινῶς γραμματικῶς. Ὁ Κ. Μιούρ ὁμοίως ὑπερασπίζεται, καὶ, ὡς φρονούμεν, ἐπιτυχῶς, τὴν Ὀμηρικὴν γνησιότητα τοῦ ὕφους καὶ τῆς στιχουργίας τοῦ χωρίου τούτου, προσεπιφέρει, ὅπερ ὁμοίως φαίνεται ὑπερβολὴ, ὅτι ὀλίγα μέρη ἀμφοτέρων τῶν ἐπῶν ραίνονται ἀξιώτερα γνησίας Ὀμηρικῆς καταγωγῆς· ἐξ ἐναντίας ὁ Κ. Γρῶττος ἀκριβέστερον ἐκφράζει τὴν ἐντύπωσιν ἣν ἡ βραψωδία αὕτη ἀποτελεῖ, ὅταν λέγῃ ὅτι φαίνεται ἐκρυστάστα ἐκταπεινωτέρας ἐκπνεύσεως, καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι τὸ καθ' ἡμᾶς ἡ Ἰλιάς δὲν θά ἐβλάπτετο ἂν ἐστειρετο τοῦ χωρίου τούτου. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ δὲν δύναται ἀρὰ νὰ ῥηθῇ περὶ διαφόρων μερῶν ὅλων τῶν μακρῶν ποιημάτων; Καὶ εἶναι δυνατόν ν' ἀπατηθῇ καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ὀμήρου νὰ ἦναι πάντοτε ἴσως πρὸς ἑαυτὸν;

(Ἀκολουθεῖ).

ΙΝΔΙΑ.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε Φυλλάδ. ΚΑ')

« Καὶ κατὰ πρῶτον εἰσήλθομεν εἰς ὁδὸν πλατεῖαν καὶ πολυάνθρωπον. Ὠραῖα κτίρια Μαυρουσιανᾶ, καὶ θόλοι κατὰ τὸν Ῥωσικὸν ρυθμὸν, καὶ μιναρέδες ἀναρτήματα ἐφαίνοντο πανταχόθεν. Ἰππεῖς φοροῦντες κασιμίρια καὶ ἐνδύματα χρυσούρανα, καλπάζοντες καὶ ὀδηγοῦμενοι ὑπὸ πεζῶν λογχοφόρων ἢ κρατούντων σπαθην γυμνῆν, ἄλλοι καθήμενοι ἐπὶ χρυσοῦν φορέων ἀνοιχτῶν, εἰς χεῖρας ἔχοντες μικροὺς ναργιλέδους, καὶ περιφρουρούμενοι ὑπὸ πλήθους ὑπηρετῶν πεζῶν ἢ καθημένων ἐπὶ καμήλων χρυσοπρασίων, σωρὸς ἐλεφάντων πυργοφόρων, ἐπ' ὧν ἀνεπαύοντο Ἴνδοι κεντρίοντες καὶ συνδιαλεγόμενοι, καὶ στίφη Ἀργαυῶν ἀργίων σιουμένων ἐπὶ καμήλων γιγαντιαίων, διεσπαυροῦντο ἀενάως. Πρὸς τὴν ἄκρην δὲ τῆς πλατείας καὶ εὐρυχώρου ταύτης ὁδοῦ, ἴδον πύλιν μελαμπροπρῆσπην Μαυρουσιανῆν, πέραν τῆς ὁποίας ἀνυψοῦντο μιναρέδες περικομποὶ καὶ θόλοι ὀλόχρυστοι ὡς οἱ τοῦ ἐν Μόσχᾳ Κρεμλίου.

Ἡ πόλις Λουκνή κατοικεῖται ὑπὸ τριακοσίων

χιλιαδῶν ψυχῶν. Ὁ βασιλεὺς ἔχει πολλοὺς θρόνους, εἰς δὲ μόνον εἰς αὐτῶν τὸν ὅποιον ἐπεσκέφθην, χρυσοτέυκτος καὶ ἀδαμαντοκόλλητος, ἔχει ἀξίαν ἑπτὰ σχεδὸν ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Τὰ δημόσια εἰσοδήματα ἀναβαίνουν εἰς τεσσαράκοντα καὶ ἐπέκεινα ἑκατομμύρια δραχμῶν, οἱ δὲ Ἄγγλοι βεβαιοῦσιν ὅτι, ἂν ἦσαν κύριοι τοῦ βασιλείου αὐτοῦ, ἠθέλον εἰσπράττει ἑκατόν.

Ἐπεσκέφθην καὶ τὸν βασιλικὸν κήπον ὁποῖα ἀφθονία ῥόδων, ἰάσμων, πορτογαλλεῶν καὶ κυπαρίσσων! Νομίζεις ὅτι εὐρίσκεσαι εἰς τὴν Σικελίαν. Καὶ ἀνα μέσον ὄλων αὐτῶν, βλέπεις χαριστάτα σκηνώματα ἐκ μαρμαροῦ λευκοῦ, καὶ λουτρά παντοδαπά. Ἐνίοτε ἐπισκέπτεται αὐτὸν καὶ ὁ βασιλεὺς μετὰ τὸν γυναικωνίτιν του. Ὁ κηπουρὸς, ὅστις εἶναι ἐκ τῶν ἐπισήμων τῆς Αὐλῆς, παρεπνεῖτο ὅτι ὁσάσις ἔλθωσιν εἰς τὸν κήπον αἱ οὐρὶ τοῦ παδισαῖ, καταπατοῦσι, καταστρέφουσιν, ἐκρίζουνσι τὰ ἄνθη, καὶ ῥυπαίνουσι τὰ σκηνώματα.

Μετὰ τὸν κήπον ἐπεσκέφθην τοὺς ῥινοκέρωτας τοῦ βασιλείου, φυλαττομένους ἐντὸς περιβόλου ὅπου ὑπάρχει τὸ μαυσελεῖον τοῦ προσφιλούς ἵππου του, καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς ἐλέφαντας αὐτοῦ, ἀριθμούμενους περὶ τοὺς τετρακοσίους. Σημειώτερον δὲ ὅτι ἕκαστος τῶν μεγιστάνων τῆς Λουκνῆς ἔχει ἀνά δέκα.

Καθ' ἣν στιγμὴν γράφω τὴν παρούσαν, ψιττακοὶ ἄγριοι καθήνται ἠσυχῶς πρὸ τῶν παραθύρων μου· διότι εἰς ὅλας τὰς Ἰνδικὰς πόλεις ὅπου δὲν ἔκτεινεται τῶν Ἀγγλων ἡ ἐξουσία, δὲν τοὺς φονεύουσι.

Μετὰ ταῦτα εἰσήλθομεν εἰς τὸ μαυσελεῖον ἦγε μόνος τινὸς, ἡ μάλλον εἰς ἐξαισίαν αἰθουσαν μαρμαρίνην ὅπου τρεῖς μολλάδες ἀνεγίνωσκον τὸ Κοράνιον, εὐχόμενοι ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀποθανόντος. Οἱ μολλάδες, ἅμα ἰδόντες ξένους διέκοψαν τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ στραφέντες πρὸς ἡμᾶς, ἀπέβησαν τὰς διόπτρας των. Ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ὅστις με συνῶδευε, χαίρειάς αὐτοὺς, τοὺς παρεκάλεσε νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ἀνάγνωσίν των. Περὶ τὸ μαυσελεῖον τοῦτο, κείμενον ἐν τῷ μέσῳ ἀπεράντου περιοχῆς, ὑπάρχουσι σχολεῖα τῆς Περσικῆς, ἐπιμαρτυροῦντα ὅτι ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἠγάπα τὰ γράμματα.

Ἐπεσκέφθην καὶ ἄλλο μαυσελεῖον βασιλείου, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἴδον σημαίας ἀρχαιοτάτας, πολὺ περιέργους, ἐχούσας ἐπὶ κορυφῆς πλάκας ἀργυρᾶς ἢ σιδηρᾶς καὶ χεῖρας γιγαντιαίας. Τὸ κεραλοδέσιμον τοῦ ἀποθανόντος εὐρίσκειτο ἐκεῖ. Καὶ δύο τίγρεις ἀργυραῖ, μεγέθους φυσικοῦ, ἀξιολόγως κατασκευασμένοι, ἴσταντο ἑκατέρωθεν τῆς λάρνακος ἢ τοῦ σαρκοφάγου, κατασκευασμένου μὲ κασιμίρια καὶ ἄλλα ὑφάσματα περίχρυσά· τὸ ξίφος καὶ ἡ κατάμαυρος ἀσπίς του ἐκείντο ἐπὶ τοῦ τάφου. Παρέκειντο δὲ καὶ ἵπποι τεσσαρῶν ἀργυροτέυκτοι, ὕψος ἔχοντες τραπέζης, καὶ βασταζόμενοι ὑπὸ οὐρὶ πτερυγοφόρων καὶ Βαχαδούρων, ἢ ἡμιθίων τῆς Ἰνδίας.

Ἐνῶ μίαν τῶν ἡμερῶν κατέβην τοῦ ἐλεφάντος μου διὰ νὰ ἰχνογραφήσω καμήλον ἐπ' ἧς ἐκάθητο Ἰνδὸς ὅστις σταθεῖς με ἠτένιζεν, ἤκουσα θόρυβον καὶ

βοὴν πολλήν, καὶ ἴδον στῆθος ἀνθρώπων φερόντων ξίφη γυμνὰ καὶ ὀσάσις ἀρχαίας κατα τοῦ λαοῦ. Οὗτοι διαβάντες πλησίον μου μ' ἐχαιρέτισαν. Καὶ οἱ μὲν ἐκράτουν βάρβους ἀργυρᾶς, οἱ δὲ σημαίας ἐρυθρᾶς, καὶ ἄλλοι λόγχας, σπάθας, τηλεβόλα, τόξα, βέλη καὶ ἀσπίδας. Τέσσαρες δὲ δρομάδες φέρουσαι στρατιώτας παρηκολούθουν αὐτοὺς. Μετὰ ταῦτα ἐφάνη λαμπρὰ συνοδία ἱππέων, προηγούμενη τοῦ διαδόχου τοῦ βασιλεὺς καθημένου ἐπὶ φορείου ἀνοικτοῦ, ὅστις, ἅμα διαβάς, ἔστειλε πρὸς ἐμὲ δύο ἐκ τῶν ὀπαδῶν του διὰ νὰ ἐξετάσωσι τίς ἦμην. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι δὲν ἀπεκρίθην, ἐξ αἰτίας ἀπλουστάτης... ὡς μὴ γνωρίζων τὴν Ἰνδικήν.

Μετὰ ταῦτα ἤρχοντο τρεῖς ἐλέφαντες, ὁ μὲν σκηνώμα λαμπρὸν ἐπὶ τῆς βράχειος, ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς τῆς φέρων, καὶ ὁ τρίτος κλίμακα δι' ἧς ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον οἱ ἀναβάται τοῦ πρώτου. Μετὰ τὰ τρία ταῦτα ζῶα, ἐφθασε τρέχον ἀπὸ ρυτῆρος ἀπόσπασμα οὐσσῶν κομικωτάτων, φερόντων σημαίας μικρᾶς, καὶ περικεφαλαίας ὁμοίας ἐκείνων αἰτίνας ἦσαν τὸ πάλοι ἐν γρήσει εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ἐνταῦθα καθὼς καὶ εἰς τὰ πλεῖστον μέρη τῶν Ἰνδιῶν, οἱ ἐντόπιοι δοξάζουσιν ὅτι ὅλη ἡ Εὐρώπη κατοικεῖται ὑπὸ Ἀγγλων. Κατὰ τοὺς Ἰνδοὺς, Εὐρώπη καὶ Ἀγγλία εἶναι τὸ αὐτό. Ἐάν, περ' εἶπεῖν, ὁμιλήσῃς πρὸς αὐτοὺς περὶ Ῥώσων, ὑποθέτουσιν ὅτι αὐτοὶ συγκροτοῦσι φυλὴν ἀνήκουσαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν!

Ὅτε κατὰ πρῶτον ἐπεχειρήσωμεν νὰ γράψωμεν περὶ Ἰνδίας, εἰπομεν ὅτι, καὶ χωρὶς νὰ σαλευσώμεν ἀπὸ τὸν σκίμποδός μας, καὶ χωρὶς νὰ δαπανήσωμεν εἰμὴ ὀλίγας τινὰς δραχμάς, (δεκαεὶς μόνον!) μανθάνομεν πολλά περίεργα τοῦ περιέργου ἐκείνου τόπου. Καθὸ Ἕλληνας γνωρίζων καὶ ἔχων τὰς ἐξεις τῶν ὁμοεθνῶν μου, καὶ κρίνων ἐκ πείρας περὶ αὐτῶν, πιστεύω ὅτι δὲν τοὺς δυσαρεστεῖ ἡ διπλῆ αὕτη οἰκονομία. Ἄλλ' ἐάν ἀπεφασίζομεν νὰ ἐπισκεθῶμεν τὰ θαυμάσια πόλεως, τῆς Λαχόρης ἐξ ὑποθέσεως, ἀκμαζούσης μὲν πρὸ μικροῦ, καταστραφείσης δὲ, ὄχι ἀπὸ λοιμῶν, λιμῶν, σεισμῶν, καταποντισμῶν, ἢ ἐμφύλιον πόλεμον, ἀλλ' ἀπὸ τὸν λεγόμενον κατὰ τὴν Εὐρώπην πολιτισμῶν, τότε, καὶ τὰς ἐξεις ταύτας ἀν' ἠροῦμεθα, δηλαδὴ καὶ τὸ γλωσσόκομον ἂν ἠνοήσωμεν, καὶ τὰς οἰκιακὰς ἐμβάδας ἀν' ἀπεβάλλομεν, πῶς ἠθέλομεν κατορθώσῃ νὰ εὐχαριστήσωμεν τὴν περιέργειάν μας; Θελομεν ἀρὰ ἀναγκασθῇ νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ πάλιν τὸν Γάλλον περιηγητὴν, καὶ ἐλαττοῦντες κατὰ δέκα ἔτη τὴν ἡλικίαν μας, καὶ ταχυδρομοῦντες μετ' αὐτοῦ, νὰ μεταβῶμεν πρὸ τῶν κατακτητῶν Ἀγγλων εἰς τὴν Λαχόρην.

Ἄλλὰ πῶς θέλομεν ταχυδρομήσει; τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας κατὰ τὴν Ἰνδιάν δὲν εἶναι ὁποῖα κατὰ τὴν Εὐρώπην. Ἐνῶ ἐνταῦθα ἡ ἐπιστήμη ἀγωνίζεται ν' ἀνεπικαταστήσῃ εἰς τὰ ζῶα τὰς μηχανάς, διὰ ν' ἀπελευθερώσῃ τοῦ ζυγοῦ τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ ἐξ ἡλικῶν αὐτῆ καὶ ἡ ὁμοίωσις τοῦ Ὑψίστου, ὑποβάλλεται εἰς ἔργα κτηνῶν. Τὸ ὄχημα ἐπ' οὗ ὄσας προτείνω νὰ ἀναβῆτε, εἶναι ἀπλοῦν φορείον, καὶ οἱ ἔλκοντες, ἡ μάλλον οἱ βασταζόντες αὐτὸ, εἶναι... ἀνθρωποὶ! Ἐξο-

ρεαφόροι κρατούσι συήθως αυτό, και εξ άλλοι συμ-
βηδίζουσι δια να τους διαδεχθώσιν, ενώ έβδομος τις
προπορεύεται την νύκτα πυροπορών. Μεταλάσσονται
δέ κατά διαστήματα, ως μεταλάσσονται οι ίπποι εν
Ευρώπη, καθ' ώριμμένους σταθμούς. Πολλὰκις δ' όμως
μένουσιν οι αυτοί, μάλιστα την νύκτα, ετε ο καύσων
είναι μετριώτερος, διατηρούντες πάντοτε την αυτήν
προθυμίαν, ενισχυόμενοι αμοιβαίως δια προτροπών,
ένιοτε δέ και δι' ασμάτων μονοτόνων. Οι φιλόπονοι
αυτοί 'Ινδοί, ήπιοι, πράοι, και ανταγαπώμενοι ως α
δελφοί, είναι τοσούτω αφρωσιωμένοι εις το επάγγελ-
μά των, επάγγελμα τής φυλής των αυτης μεταδιδο-
μενον εξ άνημμενεύτων χρόνων από πατρός εις υιούς,
ώστε επ' ούδενι λόγω δεν συγκρατιθεται να μετέλ-
θωσιν άλλο σημειωτέον δε ότι τοιαύτη μεταβολή ά-
παγορεύεται και από αυτήν την θρησκείαν των επί
ποινη άτιμώσεως. Η τροφή των είναι απλουστάτη
και όταν ενδέχεται λιτή τρώγουσιν όριζιον και πλα-
κουντάρια εκ κριθής, ένιοτε δέ και όπώρας, και λά-
χανα, και κάλαμοι ζαχαρώς. Εάν δέ θέλωσιν, έ-
χουσι την άδειαν να φάγωσι και κρέας προβάτων.

Επί τοιούτων λοιπόν φορέων αναβάντες, και υπό
τοιούτων ανθρωπομόρφων ίππων φερόμενοι, άς περι-
εργασθώμεν οσα ίδε και ο περιγητής ήμων, και άς
ακούσωμεν πώς διηγείται αυτά άλλ' άς ένθυμώμεθα
πάντοτε ότι αι περιγραφαί του αφορώσι πράγματα
υπάρχοντα πρό της έκπορθήσεως τής Λαχόρης υπό
των Αγγλων.

« Ερβασα, λέγει ο περιγητής, εις το στρατόπε-
δον του Κ. Κλέρκ, πρόσδεως τής Αγγλίας, κατεσκευά-
σμενον έντός τής Λαχορικής επικρατείας. Οτε την
παρελθούσαν επέραν ανέβην εις το κενοφανές όχημά
μου άπικειμήθην εϋθύς. Ωνειρεύθην δε ότι με ανεβί-
βαζον εις όρος ύψηλότεον, ότι πολλάκις οι φορεαφό-
ροι όλισθαίνοντες κατεκρημνίζοντο μετ' έμοϋ, ότι ανε-
σηκόνοντο, ότι ερβάσαμεν εις μέρος ύψηλόν όπου ο
άηρ ήτον οξύτατος, και ότι εισήλθον εις πόλιν εξ
αισίων, ότι ή πόλις, έρημος την ώραν εκείνην, έρρου-
ρείτο υπό στρατιωτών έρίπων, και ότι ξενοδόχος
τις Γάλλος ήλθε να με υποδεχθί. Την στιγμην εκεί-
νην εξύπνησα ήνοιξα την θυρίδα, κατίβην, και τί
ίδον; Ημην περικεκυκλωμένον από δρυίδας πυρο-
φόρους, έν μέσω πεδιάδος έρήμου, οτινινας έμελλον να
διαδεχθώσι τους φορεαφόρους μου. Ενώ εξέταζον δια
του βλέματός τα πρόσωπά των, αυτοί με ήτένιζον
έπίσης με ήθος άπορίας και τρόμου, ως αν έβλεπον
μορμολύκειον όταν δε επροχώρησα προς τινα εξ αυ-
τών, αυτός απεμακρόνην έν άκαρει. Ισως δεν ειχον
ίδει άλλοτε Ευρωπαίον, και με εξέλαβον ως αν άλλης
φύσεως. . . . Αναβάς έν νέου εις το φορείόν μου,
άπικειμήθην και πάλιν άλλ' αφρης με εξύπνισε κλό-
νος σρεβρός το φορείον ειχε πέσει από τας χείρας
των ίπποζυγίων μου, τα όποια έσπευδον να το σηκώ-
σωσι φοβούμενα μη όργισθώ τουτο δε με συνέβη τρίς
την νύκτα εκείνην. Το πρωί, μετά την ανατολήν του
ήλιου, ειδον βρίθουσιν την πόλιν ελεφάντων, ίππων,
και ίππέων, και μετ' όλίγον έφθασα εις το στρατό-
πεδον. »

Αλλ' επειδή ενταύθα ο περιγητής μας, παραιτού-
μενος των περι εθίμων και περι των καλλονών της
ινδικής φύσεως περιγραφών του, βυθίζεται εις συζη-
τήσεις πολιτικές, και εξετάζει τας μεταξύ του βα-
σιλέως Σιρ Σιγκ, και του πρόσδεως τής Μεγάλης
Βρετανίας σχέσεις, ήμεις, μη θελοντες να σφετε-
ρισθώμεν δικαιοώματα πολιτικών έρημεριδων, και ου-
τω, αντι να ερεθισώμεν την περιέργειαν, η να διαστει-
λώμεν κατά μήκος τα χείλη των φιλομειδων άναγω-
στών μας, να γείνωμεν αιτιοι να αναπατασθώσιν άνω
και κάτω ως φρέατα πλατύστομα, παραιτούμεθα τής
επανάλψεως των συζητήσεων τούτων, και παρακο-
λουθώμεν αυτών παρουσιαζόμενον εις την Λαχορικην
Αυτοϋ Μεγαλειότητος, όπου άλλως θέλωμεν απαντήσει
και αυθις τον τρομερόν τουτον Κ. Κλέρκ.

« Όποιον θεάμα! λέγει μόλις επίστευσον την μαρ-
τυρίαν των όφθαλμών μου. Πάντα ήταν περιλαμπή-
λίοι πολύτιμοι, και χρώματα ζωηρότατα ήστραπο-
δόλου πανταχούθεν. Ειπήθουμεν εις κήπον άπερα-
νον, χλοερότατον και μεστόν ανθρωπων κιτρινων, ε-
ρυθρών, λευκών, βοδαρών, χρυσών, επαργύρων, πρα-
σίνων, και κυανών, όλων δε πανόλων και φερόντων
θώρακας άδαμαντοκολλητους, και ιμάτια αλλοκότου
σχήματος. Όταν εφθάσαμεν εσηκώθησαν άπαντες, με-
ταξύ δε αυτών ήτο και ο τεσσαρακοντοϋτης βασι-
λεύς, παχύς, μικρός, ασχημος, και καταπεφορισμένος
από λαμπροτάτους πολυτίμους λίθους. Έλθών εις
συναπάντησιν μας ήσπάσθη τον Κ. Κλέρκ, μας προσε-
κάλεσε να καθήσωμεν επί θρανίων αργυρών, αυτός δε
και οι εύνούστεροί του εκάθησαν άπέναντι, επ' άλλων
κατεσκευασμένων εκ φλωρίων ελληνδικών αναλυθέντων
επί τούτω, στήριξαντες τους πόδας επί θρανιδίων έ-
πίσης χρυσών. Τα φλωρία ταυτα, φερόμενα επίτηδες
εις Λαχόρην εκ τής Βομβάνης επί καμήλων και ή-
μιόνων, μεταβάλλονται εις σκιεύ οικιακά. Αφ' ης
στιγμής επελεύσαμεν, εβαδίζομεν επάνω σαλλων
κασιμειρών. Καθήταντες έντός στοάς σκηνώματος
πεπαλαιωμένου, παρετήρησα, ότι όλα αι δίοδοι, αι
δενδροστοιχίαι, και αι πλατεΐαι, έν ένι λόγω, όλα τα
μέρη οσα έβλεπον οι όφθαλμοί μου, ήταν έσκευασμέ-
να με σάλια πολυτελή. Ίπποι δε μεγαλοπρεπώς συν-
εσκευασμένοι έσφαζον επ' αυτών. Ο κήπος ήτο
πλήρης στρατιωτών σεσωρευμένων κατά γής, και φε-
ρόντων βέλη, τόξα, ασπίδας, ξίφη και πυροβόλα. Μετά
τας μεταξύ του βασιλέως και του Κ. Κλέρκ συν-
διαλέξεις, εφέρθησαν ενώπιόν μας τα δώρα τής Αγ-
γλικής κυβερνήσεως, ήτοι σπάθη, εγχρειρίδιον, ύρά-
σματά τινα, και ίπποι βαδίζοντες επί σαλλων. Αλλ'
ο βασιλεύς μόλις έρρίψε το βλέμμα επ' αυτών. Και
δμως τα δώρα ταυτα εσήμαινον ότι ή Αγγλική κυ-
βέρνησις τον ανεγνώριζεν ως ήγεμόνα άλλ' αι αλλι-
και διατυπώσεις τής Λαχόρης άπαιτούσι την φαινο-
μένην ταύτην άδιαφορίαν. Έν τω μεταξύ τούτω, αν-
θρωποι τής εσχάτης τάξεως προσερχόμενοι ανά εις,
και κύπτοντες έδαφιαίως την κεφαλήν, ειδον πρός
αυτον δύο ή τρεις βουπέδας ούτως δε λαμβάνων αυ-
τους μηχανικώς πως, τους έρρίπτε πλησίον του θρα-
νίου του. Ο βασιλεύς εξέπληρου οϋτω πως καθή-

κοντα εισπρακτορος. Μετά ταυτα, λαθών από την χει-
ρα τον Κ. Κλέρκ, τον ώδήγησε πρός το άπέναντι τής
μέρους του σκηνώματος, δια να δείξη πρός αυτον τους
ίππους του. Το έδαφος ήτο και εκεί κεκαλυμμένον
από σάλια εισήγοντο δε εις ίπποι, ο εις μετα τον άλ-
λον, κεκλεισμένους έχοντες τους όφθαλμούς. Του
πρωτου τα φάλαρα συνέκειντο εκ τμαράγδων και μαρ-
γαριτών εξαίσιου μεγέθους το έρίπειον ήτο χρυσοϋν,
και το έμπροσθεν σφαιριον εγχηματιζέτο από τμα-
ραγδον μελλον ω, υψηλον. Οϋτω πως εστατισμένον,
ο βασιλεύς διεταίε να τον εΐβλισιν έντός δεξαμενής
ακαθάρτου, τής οποιας το ύδωρ εβρασσε μέχρι των
γονάτων αυτου άλλ' ο ίππος εξαγριωθεις έπεδόθη ει-
τοιαυτα και τοσαυτα λακτίσματα, ώστε το πολυτι-
μον έρίπειόν του κατεβράχη ολόκληρον. Έν τοσούτω
εράνη και δεύτερος ίππος λευκός, μέγιστος, τους πό-
δας έχων ερυθροβαφείς μέχρι γονάτων, και φέρων
περι τον τράχηλον, την κεφαλήν και τα στέρνα, κο-
σμήματα χρυσα και ανθρακας υπερμεγέθεις. Μετά
ταυτα έφερον και τρίτον ίππον ωραιότατον και ποι-
κιλοβαφή, και ακολούθως πληθος άλλων. Όι οι δε έρ-
ρίπτοντο, κατά διαταγήν ανατορικην, έντός τής δε-
ξαμενης, και ανεσύροντο μετ' όλίγον. Επιστρέφοντες
δι' άλλης όδου εις την θέσιν όπου εκάθημεθα κατ' άρ-
χάς, διήλθον δια πληθος ανθρωπων κομφω ένδε
δυμένων, και δι' όχηστριδων έτι κομψοτέρων, των ο-
ποιων αι βίνες ήταν πλουσίως κεκοσμημένα. Επειδή
δε έφθον αναξυρίδας στενας και ιμάτια βραχεία, τα
εξέλαβον κατά πρώτην ύβιν ω, άνδρα.

« Χθές το έσπέρας ενώ έγγραφον έντός τής σκηνής
μου, ειδοποιήθη ότι εκάθει τι: να με ουιλήθη. Μετ
όλιγον δύο ανθρωποι περικεκαλυμμένοι, εξ ών ο εις
ήτο φακίρης, και ο άλλος γυνή μεγαλώσωμοι, κρα-
τούσα πυροσους, και την βίνα, τας παρειάς, τα ωτα,
και το μέτωπον έχουσα κατεστολισμένα, ανοΐξαντες
το παραπέτασμα εισήλθον. Και πρώτον μεν ή γυνή
ήρχισε να με άποτεινή με φωνήν όσειαν, παρακλήσεις
ή παραπόννα άλλ' αφρης στραφεΐσα απέβαλε το κά-
λυμμά της και μετεμορφώθη, ώστε αντι γυναικός έ-
δον φακίρην ολόγυμον, ρωμαλέον, και μακρόκομον.
χειρονομούντα και φωνάζοντα. Εκ τούτου ένόησα ότι
ήταν μιμοι. Σήμερον επανήλθε δις ο εις εξ αυτών
εις την σκηνήν μου κορυθάντων και ύβρίζων με και
πρωτον μεν έφερε γένειον μακρόν επείσακτον, δεύτε-
ρον δε στολήν βασιλικήν ολοκέντητον και πλουσίαν.

« Την επιοϋταν μάς προσεκάλεσεν ο βασιλεύς να
τον συνοδεύσωμεν εις το κυνήγιον. Θελεis δε έννοήσει
όπόσο ήμεθα όταν σε είπω ότι το μέτωπον τής φαλα-
γός μας συνεκροτείτο εκ πεντήκοντα ελεφάντων, πλου-
σίως συνεσκευασμένων και περιχυτών, επ' ων εκα-
θήμεθα, και ότι προηγούντο και είποντο ήμων στίρη-
τιπέων μεγαλοπρεπεστάτων, και πληθος πεζών φερό-
νων ίερακας περι τας πεντακοσίας. Κατόπιν ήρχετο
τάγμα στρατιωτών τακτικών, κρουόντων τύμπανα και
σαλπίζόντων. Ο βασιλεύς έπυροβόλει συνεχώς, και πο-
τέ σχεδόν δεν ήττόχητεν έφόνευσε δε εκατοντάδας όρ-
τύγων. Προχωρήσαντες εις μέρος δασώδη, άπηντήσαμεν
και άγριοχίρους, εξ ών έφονεύσαμεν ένα μόνον. »

Μια των ημερών ο περιγητής μας προσκλήθη,
δμω με τον πανταχού παρόντα Κ. Κλέρκ εις την
ετπερινήν συναναίτροφην του βασιλέως, οστι εν οίτω
αΐσιωματικων, τους εδέχθη εν ύπαίθρφ, φεγγου ούσης
της σεληνης, έντός απείραντου αυλής περιστοιχωμενης
από ύψηλούς τοίχους, επάνω των οποίων έκαιον ά-
πειρα φώτα. Αλλά μεταξύ των ανθρωπων ήσαν και
ζώα τριακοντα περίπου ίπποι μύδροι και λευκοί,
και από κεραής μέχρι ποδών καταπεφορισμένοι από
λίθους πολυτίμους, εμπάγεον τας όψεις μας. Ο βασι-
λεύς, αφελής και άπερίττος ως ιδιώτης, του: ώδήγη-
σεν εις άλλην αυλήν, όπου ιδον δεξαμενήν πληρη
πτηνων ένύδρων, αυλήν κατεστολισμένην από πλου-
σιώτατα ύψισματα, και δευσιζομένην από άπειρα-
ρίθμους και λεπτοτάτους πήδακας περι δε την δεξα-
μενήν εκειντο χιλιαδες φιαλίδων ποικιλοχρώων δι' ων
ήκτινοβόλει το φως άσθενές αλλά γλυκύτατον, ομοΐ-
ζον το της αυγής. Προς την άκραν τής αυλής, εκειν-
το σκηναι μεγαλοπρεπέσταται, κατεσκευασμένη από
σάλια χρυσοϋραντα. Οδηγούμενοι πάντοτε από τον
βασιλέα οι προσκεκλημένοι, εκάθησαν επί αργυρών και
χρυσών θρανίων, πλησίον τραπεζών επ' ων ήσαν πολ-
και όπωροι και φιάλαι περιέργου σχήματος, περιέ-
χουσαι οϊνον επικαλούμενον βασιλικόν. Ο τρόπος τής
κατασκευής και τα συστατικά αυτου ήσαν γεγραμμέ-
να επ' εκάστης φιάλης, και υπογεγραμμένα από τον
υπουργόν επί παρουσία του όποιου κατασκευάσθη.
Προσεπιτημεϋτο δε και ή τιμή αυτών έκαστη φιά-
λη ετιμώτο αντι τριακοσίων βρουπιδων ή επτακοσίων
έβδομηκοντα δραχμών περιεχε δε κόριν λίθων πολυ-
τίμων και μαργαριτών. Οι λίθοι οϋτοι θεωρούνται ως
τοκικώτατοι. Τοιαύτη δε ή δριμύτης του οίνου τούτου,
ώστε ομοΐαζεν οξύ νιτρικόν.

« Ο βασιλεύς προσέφερε, λέγει ο περιγητής,
ιδία χειρι εξ αυτου προς τε τον πρόσβν και προς
εμε, και μάς παρετήρει περιέργως όταν τον προσ-
ηγγίσαμεν μόνον εις τα χείλη η Μεγαλειότης του
δμως έρρίβρητεν άπνευστί ολόκληρον το περιεχόμε-
νον του ποτηριου του. Έν τω μεταξύ τούτω ήλθον
νάει επέκεινα των τριακοντα, ευμορφοι, μικραί και
λεπταί, ένδεδυμένοι πλουσιώτατα, και κατεστολι-
σμένας έχουσαι τας βίνες, τας παρειάς, και έν
γένει τας κεφαλὰς με τόσα βαρύτιμα κοσμήμα-
τα, ώστε μόλις διεκρίνετο ή φυσιογνωμία των. Περι
δε τους πόδας και τας χείρας έφερον άπειρα δακτυ-
λίδια και μικρά κάτοπτρα οι διαφανεις πέπλοι των
ήσαν αργυρόχρυσοι και ποικιλόχρωοι, και τα άλλα
ένδύματα πολυτελέστατα και κομψά. Προσερχόμενοι
ανά μία και άνευ φόδου προς τον βασιλέα ειδον προς
αυτον ένα ή δύο βουπέδας, τους όποιους αυτός ελάμ-
βανε, ενώ συνδιελέγετο μετά του πρόσδεως, με με-
γίστην ευμένειαν, έπειτα δε εκάθησαν. Μετ' όλίγον
ήκούσθη μουσική κλαυθμηρά, και δύο εξ αυτών σηκω-
θεΐσαι έχόρευσαν. »

Από τής Λαχόρης ο περιγητής μας μεταβαίνει
και εις άλλα μέρη των 'Ινδιών, όπου θέλωμεν ίσως
τον παρακολουθήσει άλλοτε. Αι 'Ινδοί είναι τόπος
περιεργότατος και δια την φύσιν, και δια τα ήθη, και

διά τὰ ἔθιμα, ἀλλὰ καὶ ἀσπαστότατος διὰ τὸν πλοῦ-
τόν του. Ἐάν ὁ ἡμέτερος Γαλανός, ἀγαπήσας τὴν
σοφίαν τῶν Γυμνοσοφιστῶν, ἔζησε τιμώμενος μεταξὺ
αὐτῶν, καὶ ἀπέθανεν εἰρηνικῶς παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ
Γάγγου, ἄλλος ὁμογενής, προσωποποιῶν ἐν ἑαυτῷ,
πρὸ δύο σχεδὸν ἑκατονταετηρίδων, τὴν ἀσυμπαθῆ
καὶ ἀναίσθητον θετικότητα, ὡς λέγουσιν οἱ Εὐρω-
ρωπαϊοὶ, τοῦ ἸΘ' αἰῶνος, προετίμησε τῆς σοφίας τὸ
ἀργύριον, καὶ ἐπέτυχε μὲν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ κατὰ
τὰς Ἰνδίας, ἀπέθανεν ὁμως θάνατον οἰκτρὸν. Τὸ 1683
τυχοδιώκτης τις Κεφαλλῆν, υἱὸς ξενοδόχου, διατελέ-
σας μεσότης παρὰ τῇ Ἀγγλικῇ Ἐταιρείᾳ τῶν ἀνα-
τολικῶν Ἰνδιῶν, κατώρθωσε νὰ ὀνομασθῆ πρωθυπουρ-
γὸς ἐν Σιάμη, καὶ νὰ διευθύνῃ τὰς τύχας τοῦ μεμα-
χρυσμένου ἐκείνου Κράτους. Κατὰ προτροπὴν αὐτοῦ,
ὁ βασιλεὺς τῆς Σιάμης ἀπέστειλε πρεσβείαν πρὸς
Λοδοβίκον τὸν ΙΔ' τῆς Γαλλίας, ἣτις διεπραγμα-
τεύθη καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐμπορικὴν συνθήκην μετὰ τῆς
κυβερνήσεως Ἰακώβου τοῦ Β'. Τὸ 1683 καὶ 1687
ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἀνταπέστειλε καὶ αὐτὸς δύο
πρεσβείας πρὸς τὸν συναδελφόν του τῆς Σιάμης, καθὼς
καὶ στόλον μετὰ πέντε χιλιάδων στρατιωτῶν. Τὰ δύο
κυριώτερα φρούρια παρεδόθησαν εἰς αὐτοὺς, καὶ παρ'
ὀλίγον τὸ βασίλειον ἐκεῖνο νὰ γείνη ἐπαρχία Γαλλικὴ.
Ἄλλ' αἱ καταχρήσεις τῶν ξένων στρατιωτῶν ἐγέννη-
σαν ἐπανάστασιν καθ' ἣν ἐφρονεῦθη καὶ ὁ Ἕλλην ὑ-
πουργός.

N. Δ

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΑΓΡΑ ΦΑΛΑΙΝΗΣ. Ἐν τῷ ΙΕ'. Φυλλαδίῳ τῆς
Πανδώρας, ὠμιλήσαμεν περὶ κήτους τινὸς ἐμπήξαν-
τος, κατὰ τὴν Ἰρλανδικὴν θάλασσαν, τοὺς ὀδόντας εἰς
πρώραν σιδηρὰν ἀτμόπλοιου, καὶ παρασύραντος αὐ-
τό. Σήμερον δὲ θέλομεν ἀναφέρει ἄλλην, ὁμοίαν σχε-
δὸν, περιστασίαν, συμβῆσαν τὸ 1822 ἔτος, πολὺ πε-
ριεργότεραν. Ἀτμόπλοϊόν τι, ἀναχωρήσας ἀπὸ Κουε-
θέκην μετέβαινεν εἰς Μοντερεάλην. Μετὰ τινῶν μιλ-
λίων πλοῦν, παρετηρήθη ὅτι παρεκλούθειτο ἀπὸ μέ-
γαν ἰχθῦν. Καὶ ἄλλοι μὲν ὑπέθεσαν ὅτι ἦτο ὁ γνωστό-
τατος κατὰ τὰ ἀρκτικά παράλια τῆς Ἀμερικῆς θη-
λάστιος ὄφις, ἄλλοι δὲ δι' ἄσυχον ἔτι ἦτο κήτος ἐκ
τοῦ εἶδους τῶν φαλαίνων ὄλοι ὁμως συνεφώνουν ὅτι τὸ
μῆκος του ὑπερέβαινε τοὺς τριάκοντα πόδας. Τὴν ἡ-
μέραν μάλιστα τῆς ἀρίξεως τοῦ ἀτμόπλοιου εἰς Μον-
τερεάλην, ἐπλησίασε τοσοῦτω πρὸς τὸ παρά τὴν πό-
λιν πορθμεῖον, ὥστε εἶδον καθῶς οἱ ἐπιβάται τὸ μέ-
γθος του. Τὴν ἐπιούσαν ἀπὸ πρώτας, δύο ναυτικοὶ
ἐμπειρότατοι, παραλαβόντες καὶ ὀκτὼ ναύτας, ἐπέθη-
σαν τῆς μεγάλης λέμβου τοῦ ἀτμόπλοιου, ἐπλευσαν
ταχέως πρὸς τὸ μέρος ὅπου εὕρισκετο τὸ κήτος, καὶ
ρίψαντες ἄγκιστρον, συνέλαβον τὸ θηρίον. Ἄλλ' ἐ-
πειδὴ ἡ πληγὴ δὲν ἦτο βαθεῖα, ἡ φάλαινα, διατηροῦσα
ἄλλην τὴν δυνάμιν τῆς, ἐββουμάλησεν, ἐναντίον τοῦ

βέουματος μάλιστα, καὶ λέμβον καὶ ἀτμόπλοιο, δια-
τρέχουσα δέκα ἕως δώδεκα μίλλια τὴν ὥραν. Διὰ τὸ
κενοφανές τῆς περιστάσεως ταύτης συνέβησε πλῆθος
ἄπειρον περὶ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Τὸ κήτος πε-
ριέφερε τὸ ἀτμόπλοιο οὕτω πως μέχρι μεσημβρίας,
καὶ κατώρθωσε ἐπὶ τέλους ν' ἀπαλλαγθῆ τοῦ ἀγκί-
στρου. Ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν, ἡμέραν Κυριακὴν, οἱ ναῦ-
ται ἐπιμένοντες, ἀνέλαβον ἀπὸ πρώτας τὴν καταδίω-
ξιν. Μυριάδες θεατῶν εἶχον συναθροισθῆ εἰς ἀμφοτέ-
ρας τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, καὶ κατακλύσει τὰς ἐ-
πακτρίδας. Ὅταν οἱ μέλλοντες νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ
τοῦ θαλασσοῦ θηρίου εἰδοποιήθησαν διὰ σημάτων ὅτι
εὕρισκετο πλησίον νησιδίου τινός, ὄρμησαν κατ' αὐτοῦ
ἐπὶ ἀτμόπλοιου. Ἡ φάλαινα ἀνέβη τὸ βέουμα με τα-
χύτητα τεραστίαν, ἐστάθη, κατέβη μετ' ὀλίγον, καὶ
ἐπλησίασεν εἰς τὸ ἀτμόπλοιο. Τότε, εἰς τῶν ἐν αὐ-
τῷ ἐββίψε τὸ ἄγκιστρον μετὰ τοιαύτην ὀρμῇ, ὥστ' ἐνε-
πύχη βαθέως εἰς τὰς σάρκας τοῦ κήτους. Ὁ νικη-
τῆς ἐπῆδησεν ἀμέσως ἐπὶ τῆς βράχως τῆς φαλαίνης,
καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτῆς, ἕως οὗ ἐφθασε συρομένη πλησίον
τῆς ξηρᾶς. Ἀλλὰ, καὶ ἠγκιστρωμένη ὡς ἦτο, ἐξηκο-
λούθησε νὰ νύχεται ἐπὶ πολλὰς ὥρας μετὰ μεγίστην
ταχύτητα, διευθυνομένη ἐνθεν κακείσε, καὶ βουουλ-
κοῦσα πάντοτε τὸ ἀτμόπλοιο, ἀλλὰ τραυματιζο-
μένη ἀδιακόπως διὰ καμάκων.

Ἡ φάλαινα αὕτη εἶχε μῆκος τεσσαράκοντα δύο
ποδῶν καὶ ὀκτὼ δακτύλων.

ΕΠΕΝΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΒΠΗ ΤΟΥΣ

ΙΠΠΟΠΟΤΑΜΟΥΣ. Περιηγητῆς τις Ἀγγλος, ὁ
Κ. Φινλαίωσων διαβεβαίωσεν, ὅτι οἱ ἰπποπόταμοι τοὺς
ὁποίους εἶδεν εἰς τὸ ἐν Ἰνδία βασίλειον τῆς Σιάμης,
θέλγονται παραδόξως ἀπὸ τὸν ἦχον τῆς μουσικῆς.
Ἐνῶ, λέγει, ἐθαδίζομεν, περὶ δυσμᾶς ἡλίου, πα-
ρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Μυγγαβῆς, κρουομένων
τῶν τυμπάνων μας, παρετηρήσαμεν τοὺς ἰπποποτά-
μους ἀναβαίνοντας εἰς τὴν ἐπιφανείαν τοῦ ὕδατος καὶ
παρακολουθοῦντας τοὺς τυμπανιστάς. Ἐνίοτε δὲ ἐπλη-
σίαζον τοσοῦτω εἰς τὴν ὄχθην, ὥστε τὸ ὕδωρ τὸ ὁποῖον
ἐξήκοντιζον διὰ τοῦ στόματός των μᾶς ἐβρεχεν. Ἐ-
μέτρησα μίαν ἡμέραν δεκαπέντε. Ὁ δὲ ὑπῆρτης μου,
πυροβολήσας καθ' ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ἐπλήγησε τὴν κεφα-
λήν του. Ὁ πληγωθεὶς, καταποντιζόμενος ἀφῆκε φω-
νὴν τόσον ὀξεῖαν, ὥστ' ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ὄλοι οἱ ἄλ-
λοι ἐγένον ἀφανταί.

ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΝΑΥΤΙΚΟΝ. Κατὰ τὴν 1. Ἰα-
νουαρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους, τὸ ἐμπορικὸν ναυ-
τικὸν τῆς Ἑλλάδος συνέκειτο ἐκ 3,970 πλοίων, ἢ
ἐκ τόνων 264,981. Ἐπέβαινον δὲ αὐτῶν ναῦται
25,900.

ΞΥΛΟΓΡΑΦΙΑ.

Ἐν τῷ ΚΕ'. φυλλαδίῳ τῆς Πανδώρας κατεχωρί-
σαμεν τέσσαρα ξυλογράφηματα, φιλοτεχνηθέντα ἐν
Ἑλλάδι ὑπὸ νέων Ἑλλήνων, καὶ ὑπετχέθημεν νὰ δη-
μοσιεύσωμεν καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ἐκπληροῦντες σήμε-
ρον τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην, προσφέρομεν ἔτι τρία πρὸς
τοὺς ἀναγνώστεις, ἐξ ὧν, τὸ μὲν παριστῶν προσκυ-

νητὰς κατατροχωμένους ὑπὸ δίψης ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐχα-
ράχθη ὑπὸ Πέτρου Κέσκα, τὸ δὲ τὸν ἅγιον Ἰωάννην
τὸν Χρυσόστομον, ὑπὸ Γεωργίου Βουλίκου, καὶ τὸ τρί-
τον, δι' οὗ ἐξεικονίζεται ἡ εἰς Βρετανίαν ἀπόβασις
τοῦ Καίσαρος, ὑπὸ Γεωργίου Παναγιωτάκη. Ὁ ἀνα-
γνώστης θέλει βεβαίως θαυμάσει ἔτι μᾶλλον τὴν λε-
πτότητα τῆς ἐργασίας, ὅταν μάθῃ ὅτι τὰ ἐργαλεῖα
ὅσα μεταχειρίζονται οἱ ἐμπειροὶ ξυλογράφοι εἶναι καὶ
ὀλίγα καὶ ἀτελῆ.

Προσκυνηταὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ κατατροχώμενοι

ὑπὸ δίψης.

